

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ σύγκρισις τῶν ἀγαθῶν τῆς παρούσης ζωῆς πρὸς τὰ ἀγαθὰ τῆς ἄλλης εἶναι τὸ θέμα τῆς πρώτης ἐπιπέρας τοῦ παρόντος τόμου. Ὁ Χρισόστομος ἐπαινεῖ αὐτοὺς ποὺ ἤλθαν διὰ τὰ τὸν ἀκαθάστου ἀφροσύνης «τὸ σφοδρὸν καῖμα καὶ τὸν θερὸν αὐχμὸν».

Τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου εἶναι ἐφήμερα καὶ παροδικά, καὶ πάντοτε χάνονται, ὅταν ἀποθνήσκωμεν, πολλάκις δὲ καὶ ἐνῶ ζῶμεν μᾶς ἐγκαταλείπουν. Τὰ ἀγαθὰ ὅμως τῆς ἄλλης ζωῆς εἶναι μόνιμα καὶ ἀσυγκρίτως ἀνώτερα ἀπὸ τὰ τοῦ κόσμου τούτου. Ἐπιπλέον δὲ εἶναι πολὺ εὐκολοὶ ἢ ἀπώκησις τῶν, καθάσον παρέχονται δωρεάν εἰς αὐτοὺς ποὺ τὰ ἐπιδιώκουν. Χρειάζεται καθημερινὸς ἀγὼν ἐναντίον τοῦ πονηροῦ διὰ τὴν τελικὴν νίκην. Ὁ Χριστὸς ἔθεσε μὲν τὰ προτάγματα, πλὴν ἑμὼς ἔθεσε καὶ τὰ ἴσθλα, διὰ τὰ καταστήσῃ τὸν ἀγῶνα εὐκολώτερον. Διὰ τῶν χωρίων τῆς Κ. Διαθήκης ποὺ ἀναφέρει ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος ἐτήρησε διὰ τὰ προτάγματα, ἐπομένως καὶ ἡμεῖς ἠμποροῦμεν τὰ ἐτηρήσωμεν, ἔπος εὐκολώτερον δύνανται τὰ βαδίσει τις ὁδοὺν ἔδου, ἐὰν ἴδῃ προηγουμένως κάποιον τὰ βαδίσει αὐτὴν.

Προφανῶς ἡ ἐπιπέρα ἐλέχθη κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ θέρους εἰς κάποιο προάστειον ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀρχήν, ὅπου ἐπαινεῖ τὸν ζῆλον τῶν ἀκρατῶν τοῦ τὸς ὁποῖους θεωρεῖ καλυτέρους ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ κατοικοῦν εἰς τὴν πόλιν. Τὸ ἔτος τῆς ἐκφωνήσεως εἶναι δύσκολον τὰ καθορισθῆ.

Οἱ ἐπόμενοι δύο λόγοι «Περὶ τοῦ μὴ ἐνημοσιεῖν τὰ ἀμαρτήματα τῶν ἀδελφῶν μηδὲ κατεύχεσθαι τῶν ἐχθρῶν» καὶ «Περὶ τοῦ μὴ ἀπογενώσκειν τινὰς ἑαυτῶν, μηδὲ κατεύχεσθαι τῶν ἐχθρῶν, μηδὲ ἀπαγορεύειν ἐν τῷ μὴ λαμβάνειν αἰτιῶντας καὶ πρὸς ἄνδρας περὶ τῆς πρὸς τὰς γυναῖκας εἰρήνης» ἐκφωνήθησαν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν τὸ ἔτος 386, μετὰ τὴν ἐκφωνήσιν τοῦ πέμπτου λόγου κατὰ Ἀνομοσίαν.

Ἡ δημοσίευσις τῶν ἀμαρτημάτων τῶν ἀνθρώπων ὑπὸ τῶν ἀλλοίων καθίσταται αὐτοῦς θρασυτέρους καὶ ἀναισχυντοτέρους, καὶ ὡς ἐκ τούτου καθίσταται δυσκολώτερα ἡ διορθωσις καὶ ἡ θεραπεία

Ἰεροῦς ἸΩΑΝΝΗΣ Κ. ΔΙΩΤΗΣ
Ἐφημέριος Ἱ. Ν. Ἀγ. Παντελεήμονος Ἀχαρνῶν
Γραμματεὺς Συντάξεως

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**Α Π Α Ν Τ Α
Τ Ω Ν Α Γ Ι Ω Ν Π Α Τ Ε Ρ Ω Ν**

Ἐπιμέλεια
ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ — ΣΤΕΡ. Ν. ΣΑΚΚΟΥ
Καθηγητῶν Πανεπιστημίου

Ἐπιμέλεια
ΒΑΣ. Σ. ΨΕΥΤΟΓΚΑ — ΘΕΟΔ. Ν. ΖΗΣΗ
Διδασκῶρων τῆς Θεολογίας

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 20

1. ΠΕΡΙ ΑΠΟΛΑΥΣΕΩΣ ΤΩΝ ΜΕΛΛΟΝΤΩΝ ΑΓΑΘΩΝ
ΚΑΙ ΑΞΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΡΟΝΤΩΝ
2. ΠΕΡΙ ΜΗ ΚΟΙΝΟΛΟΓΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΑΜΑΡΤΗΜΑΤΩΝ
3. ΠΕΡΙ ΜΗ ΑΠΟΓΝΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΚΑΤΑ
ΕΧΘΡΩΝ
4. ΟΜΙΛΙΑ ΛΕΧΘΕΙΣΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΝΑΟΝ ΑΓΙΑΣ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ
5. ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΝΑΟΝ ΤΗΣ ΑΓ. ΕΙΡΗΝΗΣ
6. ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΓΟΤΘΟΥΣ
7. ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΠΑΛ. ΠΕΤΡΑΣ

Εἰσαγωγή—Μετὰφρασις—Σχόλια
ΝΙΚΗΤΑ Β. ΤΣΙΟΜΕΣΙΔΗ
Κείμενον: Β. Μοΐσανσον

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

αὐτῶν διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ γνωστοποιεῖνται τὰ ἀμαρτήματα διὰ νὰ θεραπεύωνται εὐκολώτερον.

Ἐπειδὴ γνωρίζει ὁ διάβολος ὅτι, ἔσαν προσευχόμεθα, ὠφελούμεθα πάρα πολύ, διὰ τοῦτο τότε ἀκριβῶς παραμονεύει καὶ στήναι τὰς παγίδας του, ὥστε καὶ κατὰ τὴν ὕψιν τῆς προσευχῆς νὰ μᾶς ἐπιταθῆ. Πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον; Μὲ τὸ νὰ ἐμβάλλῃ εἰς ἡμᾶς κακοὺς λογισμοὺς, καὶ τὸ χειρίστον ὄλων μὲ τὸ νὰ μᾶς παρακινή νὰ προσευχόμεθα ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν μας. Αὐτὸ ποὺ πράττουν ὠρισμένοι, προσευχόμενοι ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν των, εἶναι ὕβρις πρὸς τὸν Θεόν, λέγει ὁ ἱερὸς τατὴρ. Ἄφοῦ ἀπατρέπαι τοὺς πιστοὺς ἀπὸ αὐτῶν σφάπει τὴν προσοχὴν αὐτῶν εἰς ἕνα ἄλλο σημεῖον ἐξ ἰσοῦ σπουδαῖον. Ἡ προσευχὴ μᾶς πρέπει νὰ εἶναι ἐπιμονος καὶ διαρκῆς, καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀπογοητευόμεθα ἔσαν δὲν εἰσακουσόμεθα ἀμέσως ὁ Θεὸς ἄλλων τὰς προσευχὰς εἰσακούει ἀμέσως καὶ ἄλλων μετὰ παράλευσιν ἑτῶν. ἀκριβῶς διὰ νὰ διδάξῃ καὶ μὲ τοὺς μὲν καὶ μὲ τοὺς δέ.

Ἡ θαυμασία ὁμιλία ἢ ὁποῖα ἐλέχθη εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Ἀναστασίας ἐνώπιον μικρᾶς συγκοινωνώσεως, εἶναι προτροπικὴ εἰς ἀρετὴν καὶ ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν, ἐλήφθη δὲ μὲ τὰς ἐπομένους ὁμιλίας τοῦ τόμου ἐκ συλλογῆς 11 ὁμιλιῶν τοῦ Χρυσόστομου. Καθημερινῶς εὐρισκόμεθα εἰς πόλεμον, εἰς πόλεμον ἔχι μὲ ἀνθρώπους, ἀλλὰ πρὸς τὰς φάλαγγας τοῦ διαβόλου, καὶ διὰ νὰ ἐξέλθωμεν νικηταὶ ἀπὸ τὸν πόλεμον αὐτὸν πρέπει νὰ ἀπαλλαγώμεν ἀπὸ τὴν ραθυμίαν ἢ ὁποῖα μᾶς καθιστᾷ ἀνικάνους νὰ πολεμήσῃμεν. Ἐξεφωνήθη πιθανώτατα εἰς Κωνσταντινουπόλιν κατὰ τὴν Ὀκτωβρίον τοῦ 398.

Εἰς τὴν ἐπομένην ὁμιλίαν ὁ Χρυσόστομος κατηγορεῖ ἄκαινους ποὺ δὲν παρευρέθησαν διὰ νὰ ἀκούσουν αὐτήν, ἐπαινεῖ δὲ ἐκείνους ποὺ μὲ ζῆλον τὸν παρακολουθοῦν καὶ τοὺς παρακαλεῖ νὰ μεταφέρουν τὰ λεγόμενα καὶ εἰς τοὺς ἀπόντας, ὥστε νὰ τοὺς προσέλκύσουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ νὰ τοὺς κάμουν καὶ αὐτοὺς ματόχους τῶν πνευματικῶν κερδῶν. Διὰ νὰ μὴ στερήσῃ ἀπὸ τοὺς ἄκρατους τὴν πνευματικὴν ὠφέλειαν καταναλίττων τὸν χρόνον του εἰς κατηγορίας, κάμνει λόγον διὰ τὴν ὠφέλειαν ποὺ πρόερχεται ἀπὸ τὴν κοινὴν ψαλμωδίαν. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὅλοι ἔχουν τὰ ἴδια δικαιώματα δὲν ὑφίσταται διάκρισις μεταξὺ πλουσίων καὶ πτωχῶν, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, σοφῶν καὶ ἀμαθῶν ἐπομένως ἢ γυναικαία φύσις δὲν πρέπει νὰ ἀποτελῇ διὰ τὰς γυναίκας ἐμπόδιον εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀρετῆς, ὅπως δὲν ἀπετέλεσε καὶ διὰ τὴν μητέρα τῶν Μακκαβαίων, τὴν Φοίβην καὶ τὴν Ἡρίγκιλλαν. Ἡ ὁμιλία ἐξεφωνήθη εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Εἰρήνης, ὁ ὁποῖος ἦτο τότε καθεδρικός, πιθανώτατα κατὰ τὸ ἔτος 398.

Τὴν μετὰ τὸ Πάσχα ἑβδομάδα τοῦ 399 ἐλαττούργησεν ὁ Χρυσόστομος εἰς τοὺς Γότθους. Εἶχε χειροτονήσει ἤδη, εἰς αὐτοὺς

πρεσβυτέρους, διακόνους, ἀναγνώστὰς ἀπὸ ὁμογλώσσους, ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ναὸν ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ πολλάκις ἠκροῦτο τῆς λειτουργίας των. Αὐτὰ δὲ τὰ ἔκαμε διὰ νὰ τοὺς προσεγγίσῃ εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν, διότι πάρα πολλοὶ παρεσύρθησαν ἀπὸ τὸν Ἀρειανισμόν. Κατὰ τὴν ὕψιν τῆς λειτουργίας καθώρισαν ἔχι μόνον αἱ ἀναγνώσεις νὰ γίνωνται εἰς τὴν Γοτθικὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ καὶ ἡ ὁμιλία νὰ ἐκφωνῆται εἰς αὐτήν. Ἄφοῦ ἔλαβε πέρας ἢ εἰς τὴν γοτθικὴν ὁμιλία ὁ Χρυσόστομος ἔλαβε τὸν λόγον καὶ εἶπεν· «Ἐβουλόμην παρῆναι Ἑλλήνας τήμερον, ὥστε τῶν ἀνεγνωσμένων ἀκοῦσαι καὶ μάθειν, πόση τοῦ Σταυρωθέντος ἢ ἰσχύς, πόση τοῦ Σταυροῦ ἢ δόναμις, πόση τῆς Ἐκκλησίας ἢ εὐγένεια, πόση τῆς πίστεως ἢ εὐτονία, πόση τῆς πλάνης ἢ αἰσχύνῃ, πόσος τῶν δαιμόνων ὁ γέλως». Τὸ Πάσχα τοῦ 399 ἦτο τὴν 6ην Ἀπριλίου.

Τριάκοντα ἡμέρας μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Εὐτρόπιου ὁ Χρυσόστομος λαθῶν ἀφορμὴν ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι εἶχον ἔλθει ὀλίγοι διὰ νὰ τὸν ἀκούσουν εἰς μίαν ὁμιλίαν τοῦ ἀναλογίζεσθαι μήπως ἢ βροχὴ καὶ ἢ λάσπη ἦσαν αἱ αἰτίαι. Αὐτὸ δέδαικα, συμπεραίνει, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συμβαίῃ εἰς ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν θέλησιν. Τὸ μόνον σοβαρὸν ἐμπόδιον διὰ τὴν προσέλευσιν τῶν Χριστιανῶν ἦτο ἡ ραθυμία των, καὶ ἡ φιλαργυρία των ἐναντίον δὲ τοῦ πάθους τούτου ἀπευθύνει ἔντονον μομφήν. Ἡ ὁμιλία ἐλέχθη, εἰς τὸ μαρτύριον τῆς Παλαιᾶς Πέτρας, τὸ ὁποῖον ἦτο πλῆσιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ Montfaucon, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς λέξεως σεισμός, ἐνόμισεν ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ σεισμοῦ τοῦ ἐπισυμβάντος τὸ 398. Ἀλλὰ ὁ Χρυσόστομος τὴν πτώσιν τοῦ Εὐτρόπιου καλεῖ ἄλλοτε μὲν σεισμόν, ἄλλοτε δὲ χειμῶνα καὶ ἄλλοτε καυάγιον.

Ὁ Εὐτρόπιος ἐξωρίσθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ Αὐγούστου τοῦ 399 καὶ μετ' ὀλίγον ἀπεκεφαλίσθη εἰς τὴν Χαλκηδόνα. Ἡ ὁμιλία ἐπομένως ἐλέχθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 399.

ΝΙΚΗΤΑΣ ΤΣΙΟΜΕΣΙΔΗΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΠΟΛΑΥΣΕΩΣ ΤΩΝ ΜΕΛΛΟΝΤΩΝ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΞΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΡΟΝΤΩΝ

1. Είναι υπερβολικός ο καύσων και ανυπόφορος ή ξηρασία; όμως δεν εξησθένησε την προθυμίαν σας και ούτε έμαρνανε την έπιθυμίαν της ακροάσεως. Έτοι είναι ο άκροατής ο θερμός και ένθουσιώδης δυναμούται διά της έπιθυμίας της ακροάσεως και δύναται να υποφέρη τή νόνια με εύκολίαν διά να ικανοποιήση την έπιθυμίαν αυτήν την καλήν και πνευματικήν. ²³⁸ Α Και ούτε τὸ ψυχός, ούτε ἡ ξηρασία, ούτε τὰ πολλά ζητήματα, ούτε τὸ πλῆθος τῶν φροντιστῶν, ούτε τίποτε ἄλλο τέτοιον ἠμπορεῖ νὰ τὸν καταβάλη· ὅπως τὸν ἀδρανῆ καὶ ράθυμον, οὔτε οἱ εὐχάριστοι καιροί, οὔτε ἡ ἀπραξία καὶ ἡ ἀσφάλεια, οὔτε ἡ ἀνάπαυσις καὶ ἡ ἀνεσις δύνανται νὰ διεγείρουν, ἀλλὰ παραμένει κοιμώμενος ὑπνον ἄξιον πολλῆς κατηγορίας.

Σεῖς ὅμως δὲν εἴσθε τέτοιοι, ἀλλὰ εἴσθε καλύτεροι ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ κατοικοῦν εἰς τὴν πόλιν, διότι σεῖς εἴσθε τὸ ἐκλεκτὸν μέρος τῆς πόλεως, καὶ με προθυμίαν καὶ σωφροσύνην παρακολουθεῖτε πάντοτε τὰ λεγόμενα.

Αὐτὸ ἐδῶ τὸ θέατρον εἰς ἐμὲ εἶναι σεμνότερον ἀπὸ τὰς βασιλικὰς αὐλὰς. Διότι ἐκεῖ τὰ διδόμενα, ὅποια καὶ ἂν εἶναι, εξαφανίζονται μαζὶ με τὴν παρούσαν ζωὴν, Β καὶ εἶναι γεμάτα ἀπὸ θόρυβον καὶ ταραχὴν. Ἐδῶ ὅμως δὲν συμβαίνει τίποτε τέτοιον· ἐδῶ ὑπάρχει κάθε ἀσφάλεια καὶ τιμὴ, ἀπηλλαγμένη ἀπὸ ταραχὴν, ἐξουσίαι ποὺ δὲν ἔχουν τέλος καὶ ποὺ δὲν διακόπτονται οὔτε ἀπὸ αὐτῶν τὸν θάνατον, μᾶλλον δὲ ποὺ γίνονται τότε περισσότερον ἀσφαλεῖς. Διότι μὴ μοῦ ἀναφέρῃς αὐτὸν ποὺ κάθηται ἐπάνω εἰς τὴν ἄμαξαν, καὶ εἶναι ἐπιημένος, καὶ ἔχει πολλοὺς σωματοφύλακας, οὔτε τὴν ζωὴν καὶ τὴν φωνὴν τοῦ κήρυκος. Νὰ μὴ χαρακτηρίσης ἀπὸ αὐτὰ τὸν ἄρχοντα, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ψυχικὴν του κατάστασιν· ἐὰν κυριεύῃ τὰ πάθη του, ἐὰν νικῇ τὴν ἁμαρτίαν· δηλαδὴ ἂν ἐξουσιάζῃ τὸν νόθον πῶν κρημάτων, ἂν υπέταξε τὸν ἀκόρταστον ἔρυστα τῶν σιμιάτων, C ἂν δὲν λύσῃ ἀπὸ φθόνου, ἂν δὲν πα-

ραούρεται εἰς τὸ φοβερόν πάθος τῆς ματαιοδοξίας, ἂν δὲν φοβῆται καὶ τρέμῃ τὴν πτωχείαν καὶ τὴν ἐπὶ τὸ χειρότερον μεταβολήν, ἂν δὲν ἀποθνήσκῃ ἀπὸ τὸν φόβον τοῦτον. Τέτοιον νὰ μοῦ δείξῃς τὸν ἄρχοντα, διότι αὐτὸ σημαίνει ἐξουσία. Ἐὰν μὲν ἄρχῃ τῶν ἀνθρώπων, εἶναι δὲ δούλος τῶν παθῶν, αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὸν ἄρχοντα θὰ τὸν ὀνομάσω δουλικώτερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· καθὼς καὶ δι' ἐκεῖνον ποῦ ἔχει κατακεκλεισμένον εἰς τὸ βάθος τὸν πυρετόν, ἂν καὶ τίποτε τέτοιον δὲν φανερώνῃ ἢ ἐξωτερικῇ ἐμφάνισις τοῦ σώματός του, θὰ ἠδύναντο μετὰ θεβαιότητος οἱ ἰατροὶ νὰ εἶπουν ὅτι ἔχει ὑψηλὸν πυρετόν, καὶ ἂν ἀκόμη τὸ ἀγνοοῦν αὐτὸ οἱ ἄδασεις.

Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐγώ, αὐτὸν ποῦ ἔχει ὑποδουλωμένην τὴν ψυχὴν του, **D** καὶ αἰκράλαστον εἰς τὰ πάθη, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν φανερώνῃ κάτι τέτοιον ἢ ἐξωτερικῇ του ὄψεως, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετον, δύναμαι νὰ ἰσχυρισθῶ ὅτι εἶναι δουλικώτερος ὄλων, αὐτὸς ποῦ ἔχει εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς τὸν πυρετόν τῶν κακῶν, καὶ ἔχει ἰδρυμένην εἰς αὐτὴν τὴν ψυχὴν του τὴν τυραννικὴν ἐξουσίαν τῶν παθῶν· θὰ ὀνόμαζα δὲ ἄρχοντα καὶ ἐλεύθερον καὶ τῶν βασιλέων βασιλικώτερον, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἐνδεδυμένος μὲ κουρέλια, καὶ ἂν κατοικῇ εἰς φυλακὴν, καὶ ἂν εἶναι δεμένος μὲ αἰλουσίδα, αὐτὸν ποῦ ἀπέβαλε τὴν τυραννίαν τῶν παθῶν, καὶ δὲν εἶναι κυριευμένος ἀπὸ πόνηράς ἐπιθυμίας, καὶ οὔτε φοβάται καὶ τρέμει ἀπὸ παράλογον φόβον πτωχείας καὶ ἀπηνίας, ποῦ θεωροῦνται ὅτι εἶναι λυπηρὰ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν.

2. Τὰ ἀξιώματα αὐτὰ δὲν ἀγοράζονται μὲ χρήματα, οὔτε ἔχουν κανένα ποῦ τὰ φθονεῖ· **E** αὐτὴ ἢ δύναμις δὲν ἐπιηρεάζεται ἀπὸ γλῶσσαν κατηγοροῦ, οὔτε ἀπὸ μάτια φθονερῶν ἀνθρώπων, οὔτε ἀπὸ ἐπινοήματα κακοβούλων, ἀλλὰ μένει συνεχῶς ἀκυρίευτος, ὡσὰν νὰ κατοικῇ εἰς κάποιον ἀπάτητον τόπον τῆς φιλοσοφίας, καὶ ὅχι μόνον εἰς τὰς ἄλλας δυσχερεῖς περιστάσεις, ἀλλὰ οὔτε καὶ εἰς αὐτὸν τὸν θάνατον ὑποχωρεῖ.

Καὶ αὐτὰ τὰ ὑποδεικνύουν οἱ μάρτυρες, τῶν ὁποίων τὰ μὲν σώματα διελύθησαν καὶ ἐγίναν σκόνη καὶ στάχτη, ἢ δὲ δύναμις τῶν καθημερινῶς ζῆ καὶ ἐνεργεῖ, ³³⁹ **A** ἐκδιώκουσα δαιμόνια, φυγαδεύουσα τὰ νοσήματα, ἐμψυχώνουσα ὀλοκλήρους πόλεις καὶ συναθροίζουσα ἐδῶ πλῆθος. Τέση εἶναι ἢ δύναμις τῆς ἐξουσίας αὐτῆς, ὅχι μόνον ὅταν ζοῦν οἱ ἄρχοντες, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀποθάνουν· ὥστε διὰ τῆς θίας μὲν κανεῖς δὲν ἐρχεται εἰς αὐτήν, διὰ τῆς ἰδίας δὲ προαιρέσεως καὶ ἐπιθυμίας ἐρχονται ὅλοι πρὸς αὐτήν, καὶ δὲν κάνει τὴν δύναμίν της ἀπὸ τὸν χρόνον.

Βλέπετε, λοιπὸν, ὅτι δὲν τὸ εἶπα χωρὶς λόγον ὅτι τὸ θεαίρον τοῦτο εἶναι πρὸ λαμπρῶν ἀπὸ τὰς βασιλικὰς αὐλὰς· δι-

ὅτι ὅσα συμβαίνουν ἐκεῖ ὁμοιάζουν μὲ φύλλα ποῦ μαραίνονται καὶ μὲ σκιὰς ποῦ περνοῦν καὶ χάνονται· αὐτὰ δὲ ποῦ δίδονται ἐδῶ ὁμοιάζουν μὲ ἄδάμαντα, μᾶλλον δὲ εἶναι στερεότερα καὶ ἀπὸ ἐκεῖνον, καθόσον εἶναι ἀθάνατα καὶ ἀκλόνητα καὶ δὲν ὑποχωροῦν ποτὲ εἰς οὐδεμίαν μεταβολήν, **B** καὶ εἰς αὐτοὺς ποῦ τὰ ἀγαποῦν πολὺ ἐρχονται ἀφόβως, καὶ εἶναι ἀπηλλαγμένα ἀπὸ διαμάχην καὶ φιλονικίαν, ἀπὸ φθόνου καὶ δικαστήρια καὶ ἀπὸ κακοβούλους καὶ συκοφαντίας. Διότι τὰ μὲν κοσμικὰ ἔχουν πολλοὺς ποῦ τὰ φθονοῦν, τὰ δὲ πνευματικὰ εἰς ὅσον πρὸ πολλοὺς ἔλθουν, τόσον περισσότερον φανερώνουν τὴν ἰδικὴν τῶν ἀφθονίαν. Καὶ αὐτὸ εἶναι δυνατόν νὰ τὸ μάθετε σεῖς ἀπὸ τὸν λόγον τοῦτον. Διότι τὸν λόγον τὸν ὁποῖον εἰς ὅλους μεταδίδω, ἐὰν κρατήσω εἰς τὴν οἰκίαν πλησίον μου, γίνομαι πτωχότερος, ἂν ὁμῶς τὸν μεταδώσω εἰς ὄλους, ὅπως ἀκριβῶς σπέρνω εἰς εὐφορον ἀγρὸν, ἐπαυξάνω τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀγαθῶν, κάρνω περισσότερον τὸν πλοῦτον μου **C** καὶ ἐσὸς καθιστῶ πλουσιώτερος χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ γίνω πτωχότερος ἐξ αἰτίας τῆς εὐπορίας σας, ἀλλὰ μᾶλλον περισσότερον πλοῦσιος, διότι δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον ὅπως μὲ τὰ χρήματα, ἀλλὰ ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον. Ἐὰν εἶχα ἀποταμειυμένα χρήματα, καὶ ἤθελα νὰ τὰ διανείμω εἰς ὄλους, δὲν θὰ ἠμποροῦσα νὰ ἔχω τὴν προηγουμένην ἀφθονίαν, διότι θὰ ἐλαττωθῶν ἐξ αἰτίας τῆς διανομῆς.

3. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι τόσον ὑπέροχα τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ, καὶ εἶναι πολὺ εὐκόλος ἢ ἀπόκτησίς των, καθόσον εἰς ὄλους ποῦ θέλουν δίδονται δωρεάν, αὐτὰ περισσότερον νὰ ἀγαπῶμεν, καὶ νὰ ἀφήνωμεν τὰς σκιάς, καὶ νὰ μὴ ἐπιδιώκωμεν τοὺς κρημνοὺς καὶ τοὺς σκοπέλους. **D** Καὶ διὰ νὰ ἐνισχύσῃ αὐτὴν τὴν ἀγάπην ὁ Θεός, πρὶν ἀκόμη ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος ποῦ τὰ κατέχει ἐπισυνῆψεν εἰς αὐτὰ τὸν θάνατον. Τοῦτο θέλω νὰ εἶπῶ δὲν ἐξαφανίζονται καὶ αὐτὰ, μόνον ὅταν ἀποθάνῃ αὐτὸς ποῦ τὰ κατέχει, ἀλλὰ καὶ ἐνῷ ἀκόμη ζῆ μαραίνονται καὶ ἀφανίζονται, διὰ νὰ δηλώσουν τὴν προσωρινότητά των καὶ αὐτοὺς ποῦ τὰ ἀγαποῦν πολὺ καὶ ἐμμένουν εἰς αὐτὰ, νὰ τοὺς ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν φοβερὰν αὐτὴν μανίαν μὲ τὸ νὰ φανερώνουν τὴν φύσιν αὐτῶν καὶ νὰ διδάσκουν διὰ τῆς πείρας ὅτι εἶναι πρὸ ἀσθενέστερα ἀπὸ σκιάς, καὶ νὰ ἐξαφανίσουν ἔτσι τὴν ἀγάπην πρὸς αὐτὰ. Καὶ διὰ νὰ ὁμιλήσω διὰ παραδειγματικῶς ὁ πλοῦτος δὲν ἐγκαταλείπει τὸν πλοῦσιον ὅταν ἀποθάνῃ μόνον, **E** ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀκόμη ζῆ κανεῖται πολλὰκις. Ἡ νεότης δὲν ἐγκαταλείπει τὸν νέον, μόνον ὅταν ἀποθάνῃ, ἀλλὰ καὶ ὅταν εὐρίσκεται εἰς τὴν ζωὴν τὸν ἐγκαταλείπει καταστρεφόμενη σὺν τῇ αὐξήσει τῆς ἡλικίας καὶ παραχωροῦσα τὴν θέσιν της εἰς τὸ γῆρας. Τὸ κάλλος καὶ ἡ εὐμορφία καὶ ὅταν

ἀκόμη ζῆ ἡ γυναίκα κἀνονται καὶ μεταβάλλονται εἰς ἀσχημῖαν. Αἱ δόξαι καὶ αἱ δυναστεῖαι πάλιν ὁμοίως· αἱ τιμαί, αἱ ἐξουσίαι εἶναι ἐφήμεροι καὶ πρόσκαιροι καὶ πῶς φθαρταὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ κατέχουν αὐτὰ καὶ καθὼς βλέπομεν νὰ ὑπάρχουν καθημερινοὶ θάνατοι τῶν σωμάτων, ἔτσι ὑπάρχουν καὶ θάνατοι τῶν πραγμάτων. ³⁴⁰ **A** Τοῦτο δὲ συμβαίνει διὰ νὰ παραβλέπωμεν τὰ παρόντα καὶ νὰ ἀφοσιωνώμεθα εἰς τὰ μέλλοντα, καὶ νὰ εἴμεθα ἐξηρητημένοι ἀπὸ τὴν ἀπόλαυσιν ἐκεῖνων, καὶ ἐνῷ εὐρισκόμεθα εἰς τὴν γῆν νὰ εὐρισκώμεθα μὲ τὸν πόθον εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Διότι δύο κόσμους ἔκαμεν ὁ Θεός, τὸν μὲν ἕνα παρόντα, τὸν δὲ ἄλλον μέλλοντα· τὸν μὲν ὄρατον, τὸν δὲ ἀόρατον· τὸν μὲν ἀντιληπτὸν διὰ τῶν αἰσθήσεων, τὸν δὲ διὰ τοῦ νοῦ· τὸν μὲν ἔχοντα ἀνάπαυσιν σωματικὴν, τὸν δὲ πνευματικὴν· τὸν μὲν ἀντιλαμβανόμεθα διὰ τῆς ἐμπειρίας, τὸν δὲ διὰ τῆς πίστεως· τὸν μὲν ἕνα τὸν ἔχομεν βέβαιον, τὸν δὲ ἄλλον τὸν ἐλπίζομεν· καὶ τὸν μὲν ἕνα καθώρισε νὰ εἶναι τόπος ἀγώνων, τὸν δὲ ἄλλον βραβείον· καὶ εἰς αὐτὸν μὲν ἀγῶνας καὶ πόνους καὶ ἰδρώτας ἐπισυνῆψεν, εἰς ἐκεῖνον δὲ στεφάνους καὶ βραβεῖα καὶ ἀμοιβάς· καὶ τὸν μὲν ἔκαμε πέλλαγος τὸν δὲ λιμένα, **B** τὸν μὲν σύντομον, τὸν δὲ ἀτελεύτητον καὶ ἀθάνατον.

Ἐπειδὴ λοιπὸν, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους προετίμων ἀπὸ τὰ νοητὰ ἐκεῖνα τὰ αἰσθητὰ, ἐπισυνῆψεν εἰς αὐτὰ τὸ φθαρτὸν καὶ τὸ πρόσκαιρον διὰ νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὰ παρόντα καὶ νὰ τοὺς προσηλώσῃ ὀλοφύκως εἰς τὴν ἀγάπην τῶν μελλόντων. Ἐπειτα ἐπειδὴ ἦσαν ἐκεῖνα ἀόρατα καὶ νοερά καὶ πραγματοποιήματα διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδος, βλέπε τί πράττει. Ἀφοῦ ἦλθεν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἔλαβεν ἀνθρώπινον σῶμα, καὶ ἀφοῦ ἐπραγματοποίησεν τὸ θαυμαστὸν σκέδιον τοῦ Θεοῦ, μᾶς γνωστοποιεῖ τὰ μελλοντικά, πληροφορῶν καὶ τὰς πλέον παχυλοτέρας διανοίας δι' αὐτοῦ. Διότι ἀφοῦ ἦλθεν φέρων ἀγγελικὴν πολιτείαν **C** καὶ μετέβαλε τὴν γῆν εἰς οὐρανόν, καὶ διέτασεν αὐτὰ ποὺ ὄσους ἦσαν πρόθυμοι νὰ τὰ πράξουν ἐξωμοίωνον μὲ ἀσωμάτους δυνάμεις, καὶ ἔκαμε τοὺς ἀνθρώπους ἀγγέλους, καὶ προσεκάλει πρὸς τὴν δόξαν τῶν μελλόντων, καὶ ὠριζεν μικροὺς ἀγῶνας, καὶ προέτρειπεν νὰ πετοῦν ὑψηλότερα καὶ νὰ ἀναβαίνουν πρὸς αὐτὰς τὰς ἀψίδας τῶν οὐρανῶν καὶ νὰ ἀγωνίζονται ἐναντίον τῶν δαιμόνων, καὶ νὰ ἀντιμετωπίζουσιν ὀλόκληρον τὴν φάλαγγα τοῦ διαβόλου, ἐνῷ ἔχουσιν σῶμα καὶ εἶναι συνδεδεμένοι μὲ σάρκα, νὰ νεκράνουν τὰ σώματα καὶ νὰ διύκνουν μακριὰ τὴν ταραχὴν ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὰ πάθη, καὶ νὰ φέρουν μόνον τὴν σάρκα, καὶ νὰ ἀμιλλῶνται πρὸς τὰς ἀσωμάτους δυνάμεις.

4. **D** Ἀφοῦ λοιπὸν αὐτὰ διέταξε βλέπε τί πράττει· πόσον

εὐκολον τὸν ἀγῶνα καθιστᾷ. Μᾶλλον δὲ προηγουμένως νὰ ἀναφέρωμεν, ἂν θέλετε, τὸ μέγεθος τῶν προσταγμάτων καὶ πόσον ἰσχυρὰς ἔκαμε τὰς πτέρυγας, καὶ ὀποξενίωνων σχεδὸν ἡμᾶς ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, προέτρειπεν ὅλους νὰ κατευθύνωνται πρὸς τὸν οὐρανόν. Διότι ἐνῷ ὁ νόμος προστάζει ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, αὐτὸς λέγει «Ἐὰν τις σὲ ράπισσῃ εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην» (Ματθ. 5, 39). Δὲν εἶπε νὰ ὑπομένης μόνον γενναίως καὶ μὲ πραότητα τὴν ὀδκίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ προχωρήσῃ περισσότερον τὴν φιλοσοφίαν καὶ νὰ προετοιμάζουσαι νὰ πάθῃς μεγαλύτερα κακὰ **E** ὅπο ὄσα ἐκεῖνος ἐπαθουμὶ νὰ σοῦ προξενήσῃ. Διὰ τῆς μεγάλῃς σου ὑπομονῆς νὰ νικήσῃς τὴν θρασύτητα τῆς ὕβρεως, διὰ νὰ φύγῃ μακρὰν κατεντροπιασμένος ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν σου καλωσύνην. Καὶ πάλιν λέγει «Ἐὔχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς· εὔχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν· καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς» (Ματθ. 5, 44). Τὴν συμβουλὴν πάλιν περὶ τῆς παρθενείας εἰσήγαγεν λέγων· «ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρεῖτω» (Ματθ. 19, 12). Ἐπειδὴ ἐκ τοῦ παραδείσου ἐφυγεν αὕτη καὶ μετὰ τὴν παρακοὴν ἀνεχώρησε κατελθὼν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὴν ἐπανάφερον πάλιν, ὡς φυγάδα εἰς τὴν προτέραν πατρίδα τῆς, καὶ τὴν ἀπήλλαξεν ἐκ τῆς μακροκρονίου ἐξορίας. ³⁴¹ **A** Καὶ ὅταν ἦλθεν, ἐγεννήθη κατ' ἀρχὴν ἐκ παρθένου καὶ μετέβαλε τοὺς νόμους τῆς φύσεως, φανερώνων ἐξ ἀρχῆς τὴν πρὸς αὐτὴν τιμὴν καὶ ἀποδεικνύων τὴν παρθένον μητέρα.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὅταν ἦλθεν ἐδῶ τέτοια παρήγγελε, καὶ ἔκαμε τὸν βίον ἀνώτερον, ἔδιδεν ἀντάξια καὶ τὰ ἐπαθλα τῶν ἀγῶνων, καὶ μᾶλλον πολὺ μεγαλύτερα καὶ λαμπρότερα. Ἀλλὰ ἦσαν καὶ αὐτὰ ἀόρατα καὶ παρέμενον εἰς τὴν ἐλπίδα, τὴν πίστιν καὶ τὴν προσδοκίαν τῶν μελλόντων. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ μὲν παραγγέλματα ἦσαν ἐπίπονα καὶ δύσκολα, τὰ δὲ ἐπαθλα καὶ βραβεῖα ἀντικείμενον πίστεως μόνον, βλέπε τί πράττει, πόσον εὐκολον κἀμει τὸν ἀγῶνα, πόσον εὐκολότερα τὰ ἀγωνίσματα. Πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον; **B** Διὰ δύο ὁδῶν· ἀπ' ἑνὸς μὲν μὲ τὸ νὰ μετέλθῃ αὐτὸς αὐτὰ, ἀπ' ἑτέρου δὲ μὲ τὸ νὰ μᾶς δεῖξῃ τὰ βραβεῖα καὶ νὰ τὰ θέσῃ ὑπ' ὄψιν μας. Διότι τὰ λεγόμενα ὑπ' αὐτοῦ ἄλλα μὲν ἦσαν ἐντολή, ἄλλα δὲ ἐπαθλα· ἐντολὴ ἦτο τὸ «Ἐὔχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων» (Ματθ. 5, 44), ἐπαθλον δὲ τὸ «Ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Ματθ. 5, 45). Πάλιν· «Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι, καὶ εἰπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι. Χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Ματθ. 11, 12). Εἶδες τὴν ἐντολὴν καὶ τὸ ἐπαθλον; Πάλιν· **C** «Ἐἰ θέ-

λεις τέλειος είναι, πάλισόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ» (Ματθ. 19, 21). Εἶδες ἄλλην ἐντολὴν καὶ ἄλλο βραβεῖον; Διότι τὴν μὲν ἐντολὴν προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ τὴν τηροῦν, τὸ δὲ ἐπαθλον ποῦ ἦτο μοσθὸς καὶ ἀνταπόδοσις ἠτοίμασεν αὐτός. Καὶ πάλιν· «Ὅστις ἀφῆκεν οἰκίαν καὶ ἀδελφούς καὶ ἀδελφάς· τοῦτο εἶναι ἐντολή, «Ἐκατονταπλασίονα λήφεται καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει» (Ματθ. 19, 29)· τοῦτο εἶναι βραβεῖον καὶ στέφανος.

5. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ παραγγέλματα ἦσαν μεγάλα καὶ τὰ ἐπαθλα αὐτῶν δὲν ἐφαίνοντο, βλέπε τί πράττει· ὁ ἴδιος ἐφαρμόζει αὐτὰ καὶ μᾶς παρουσιάζει στοὺς στεφάνους. Διότι ὅπως ἐκεῖνος ποῦ διατάσσεται νὰ θαδίζῃ ἄβατον ὁδόν, ἐὰν ἴδῃ πρηνουμένως κάποιον νὰ ἔχη θαδίσει αὐτόν, εὐκολώτερα ἀκολουθεῖ καὶ προσαρμόζεται· Δ καὶ, ἔχει μεγαλυτέραν προθυμίαν· ἔτσι καὶ εἰς τὰς ἐντολάς αὐτοὶ ποῦ βλέπουν τοὺς πραγματοποιήτους ἀκολουθοῦν εὐκολώτερον. Διὰ νὰ ἀκολουθήσῃ εὐκολώτερον ἢ ἰδική μας φύσις, ἔλαβεν αὐτὸς αὐτὴν τὴν σάρκα καὶ τὴν φύσιν τὴν ἡμετέραν καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐθαδίσεν αὐτὴν τὴν ὁδὸν καὶ ἀπέδειξε τὰς ἐντολάς διὰ τῶν ἔργων. Διότι τὸ «Ἐὰν τις σὲ ραπίσῃ ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα στρέφον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην» (Ματθ. 5, 39) τὸ ἐφήρμοσεν αὐτός, ὅταν τὸν ἐρράπισεν ὁ δούλος τοῦ ἀρχιερέως, καθόσον δὲν ἠμύνθη, ἀλλὰ ἔδειξεν τόσην ἐπιεικίαν, ὥστε εἶπεν· Ε «Εἰ μὲν κακῶς ἐλάλησα μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί μὲ δέρεις;» (Ἰω. 18, 23). Εἶδες πράγματα ποῦ προκαλεῖ ἰσχύαν; Εἶδες ταπεινοφροσύνην ποῦ ἐκπλήσσει; Ἐκτυπᾶτο ὄχι ἀπὸ κάποιον ἐλεύθερον, ἀλλὰ ἀπὸ δούλον καὶ ὑπηρέτην, καὶ ἀποκρίνεται αὐτὰ μὲ τόσην ἀγαθότητα. Ἔτσι ἔλεγε καὶ ὁ Πατὴρ αὐτοῦ εἰς τοὺς Ἰουδαίους «λαός μου, τί ἐποίησά σοι; ἢ τί σὲ ἐλύπησα; ἢ τί παρηνόχησα; ἀποκρίθητι» (Μιχ. 6, 3). Ὅπως αὐτὸς λέγει «Μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ», ἔτσι καὶ ὁ Πατὴρ αὐτοῦ «Ἀποκρίθητί μοι» καὶ ὅπως αὐτὸς λέγει «Τί μὲ δέρεις;» ἔτσι καὶ ὁ Πατὴρ «Τί ἐλύπησά σε, ἢ τί παρηνόχησα;».

Πάλιν θέλων νὰ διδάξῃ διὰ τὴν ἀκτημοσύνην, βλέπε πῶς ἐπιδεικνύει αὐτὴν διὰ τῶν ἔργων· 342 Α «Αἱ ἀλάπεκες φωλεὰς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσουσι, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνειν» (Ματθ. 8, 20). Εἶδες ἀπόλυτον ἀκτημοσύνην; Δὲν εἶχεν οὔτε τράπεζαν, οὔτε λυχνίαν, οὔτε οἰκίαν, οὔτε κάθισμα, οὔτε ἴσποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτά.

Ἐδίδασκεν ὅτι πρέπει νὰ ὑποφέρουμε μὲ καρτερίαν τὴς συκοφαντίας, καὶ τὸ ἀπέδειξεν ἐμπράκτως. Διότι ὅταν τὸν ἠνόμαζαν δαιμονισμένον καὶ Σαμαρείτην, καὶ ἐνῶ ἠμποροῦσε

νὰ καταστρέψῃ αὐτοὺς καὶ νὰ τοὺς τρωήσῃ διὰ τὴν ὕβριν των, τίποτε τέτοιον δὲν ἔκαμε, ἀλλὰ ἀντιθέτως καὶ τοὺς εὐπρόγεται καὶ τὰ δαιμόνια αὐτῶν ἐξεδίωκεν. Καὶ εἰπὼν «Εὐχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς» (Ματθ. 5, 44) Β ἔκαμε τοῦτο ὅτε ἀνέβη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ὅταν τὸν ἐσταύρωσαν καὶ τὸν ἐκάρφωσαν καὶ ἐνῶ ἦτο ἐσταυρωμένος ἔλεγεν· «Ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιοῦσι» (Λουκ. 23, 34). Αὐτὰ ἔλεγεν ὄχι ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο ὁ ἴδιος νὰ τοὺς συγχωρήσῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ νὰ προσευχώμεθα ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν μας. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὄχι μόνον διὰ τοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων μᾶς ἐδείκνυεν τὴν διδασκαλίαν τοῦ δι' αὐτὸ προσέθεσε καὶ τὴν προσευχὴν.

Κανεῖς λοιπὸν ἀπὸ τοὺς αἰρετικούς ὅς μὴ νομίση ὅτι αὐτὰ ποῦ ἐλέχθησαν ὑποδηλοῦν ἀδυναμίαν, ἀλλὰ διὰ αὐτὰ ἐγέναν ἐξ αἰτίας τῆς μεγάλης αὐτοῦ φιλανθρωπίας, διότι αὐτὸς εἶναι ποῦ λέγει «Ἴνα δὲ ἴδῃτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας» (Ματθ. 9, 6). Ἄλλ' ἐπειδὴ ἤθελε νὰ μᾶς διδάξῃ· C (ὁ δὲ διδάσκων ὄχι μόνον δι' ὅσων λέγει, ἀλλὰ καὶ δι' ὅσων πράττει δεικνύει τὴν διδασκαλίαν του) διὰ τοῦτο προσέθεσε καὶ τὴν προσευχὴν. Διότι καὶ τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν του ἐπλυνεν, ὄχι ἐπειδὴ ἦτο κατώτερος, ἀλλὰ ἄν καὶ ἦτο Θεὸς καὶ Δεσπότης κατήλθεν εἰς τοιαύτην ταπεινοφροσύνην, διὰ νὰ διδάξῃ ἡμᾶς.

6. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἔλεγε· «Μάθετε ὅπ' ἐμοῦ ὅτι πρῶτος εἶμι καὶ ταπεινός τῆ καρδίας» (Ματθ. 11, 29). Ἄκουσε πάλιν λοιπὸν πῶς ἔφερεν εἰς τὸ μέσον τὰ βραβεῖα αὐτὰ καὶ τὰ ἐπαθλα, καὶ τὰ ἔθετε ὑπὲρ ὅσων τῶν πιστῶν. Ὑπέσχετο σωμάτων ἀνάστασιν, ἀφθαρσίαν, τὴν συνάντησιν εἰς τὸν οὐρανόν, τὴν ἀρπαγὴν εἰς τὰς νεφέλας· D αὐτὰ τὰ ἔδειξεν διὰ τῶν πραγμάτων. Πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον; Ἐνῶ ἀπέθανεν, ἀνεστήθη διὰ τοῦτο δὲ συνανεστρέφετο μὲ αὐτοὺς τεσσαράκοντα ἡμέρας, διὰ νὰ τοὺς πληροφορήσῃ καὶ νὰ τοὺς δεῖξῃ ποῖα πρόκειται νὰ εἶναι τὰ σώματά μας μετὰ τὴν ἀνάστασιν. Πάλιν λέγων διὰ τοῦ Παύλου ὅτι «ἐν νεφέλαις ἀρπαγησόμεθα εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ εἰς ἀέρα» (Α' Θεσσ. 4, 17) καὶ τοῦτο τὸ ἀπέδειξεν ἐμπράκτως. Διότι μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἀνέλθῃ εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἐνῶ ἦσαν παρόντες οἱ ἀπόστολοι λέγει· «Ἐπήρθη καὶ νεφέλη ὑπέβαλεν αὐτόν, ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν» (Πράξ. 1, 9) καὶ εἶχαν προσηλωμένα τὰ βλέμματα. ἐνῶ ἀνῆρχετο εἰς τὸν οὐρανόν. Ἔτσι λοιπὸν καὶ τὸ ἰδικόν μας σῶμα θὰ εἶναι ὁμοούσιον μὲ τὸ σῶμα ἐκεῖνο, καθόσον προέρχεται ἐκ τοῦ ἰδίου φυράματος· E διότι ὅπως εἶναι ἡ κεφαλὴ ἔτσι καὶ τὸ σῶμα, ὅπως ἡ ἀρχὴ ἔτσι καὶ τὸ τέλος. Καὶ τοῦτο θέλων νὰ δηλώσῃ σαφέστερον ὁ Παῦλος ἔλεγεν·

«Ὅς μετασχηματίζει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμφωνα τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ» (Φιλ. 3, 21). Ἐάν λοιπὸν γίνῃ ὄμοιον, καὶ θὰ βαδίσῃ τὴν ἰδίαν ὁδὸν καὶ θὰ ὑψωθῇ εἰς τὰς νεφέλας ὁμοίως. Αὐτὰ νὰ ἀναρένῃς καὶ ἐσὺ εἰς τὴν ἀνάστασιν.

Ἐπειδὴ δὲ ἦτο φανερὸς ὁ λόγος περὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν εἰς τοὺς ἀκούοντας τότε, διὰ τοῦτο ἀνελθὼν εἰς τὸ ὄρος μετεμορφώθη ἔμπροσθεν τῶν μαθητῶν του, ὑποδεικνύων εἰς αὐτοὺς τὴν δόξαν τῶν μελλόντων ³⁴³ Α καὶ αἰνιγματικῶς καὶ ἀμυδρῶς ἔδειξε ποῖον θὰ εἶναι τὸ ἰδικόν μας σῶμα. Τότε μὲν ἐφάνη μὲ ἐνδύματα, εἰς τὴν ἀνάστασιν ὅμως δὲν θὰ εἶναι ἔτσι. Διότι δὲν χρειάζεται τὸ σῶμα μας ἐνδύματα, οὔτε στέγην, οὔτε πάτωμα, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτά. Καὶ ὄμοιος, ὁ Ἄδὰμ πρὸ τῆς παρακοῆς, ἐνῷ ἦτο γυμνὸς δὲν ἐντρέπετο, διότι ἦτο ἐνδεδυμένος διὰ δόξης, πόσον μᾶλλον τὰ ἰδικά μας σώματα, ὅσα εἰς μεγαλύτερον καὶ καλύτερον τέλος θὰ βαδίσουν, δὲν ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ αὐτά. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ αὐτός, ὅταν ἀνεστήθῃ ἀφησε τὰ ἐνδύματα ἐπὶ τοῦ τάφου καὶ τῆς σοροῦ, Β ἀναστήσας γυμνὸν τὸ σῶμα πλήρες ἀνεκφράστου δόξης καὶ μακαριότητος.

Αὐτὰ λοιπὸν ὄμοιος ἐγνωρίσαμεν, ἀγαπητοί, καὶ ἐμάθαμεν διὰ λόγων καὶ ἐδιδάχθημεν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, ὡς ἐπιδείκνυμεν τοιοῦτον βίον, διὰ νὰ ἀρπαγῶμεν εἰς τὰ σύννεφα καὶ νὰ εἴμεθα πάντοτε μετ' αὐτόν, καὶ νὰ σιωπῶμεν διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ καὶ νὰ ἀπολαύσωμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα εἶπε ὁμοίως ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα συγκρόνας καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀνήκει δόξα, τιμὴ, δύναμις, προακύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΟΥΜΕ
ΤΑ ΑΜΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΝΑΝΘΡΩΠΩΝ, ΚΑΙ ΟΥΤΕ
ΝΑ ΠΡΟΣΕΥΧΩΜΕΘΑ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΕΧΘΡΩΝ

1. Σὺς μακαρίζω, ἀγαπητοί, διὰ τὴν προθυμίαν μετὰ τὴν ὁποῖαν τρέχετε εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον. Διότι ἀπὸ τὸν ὕψλον σας τοῦτον ἡμπορῶ νὰ στηρίζωμαι εἰς τὴν ψυχικὴν σας ὑγείαν, καθόσον εἶναι θαυμαστὸν ἰατρεῖον τὸ διδασκαλεῖον τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἰατρεῖον ὄχι τῶν σωμάτων, ἀλλὰ τῶν ψυχῶν. Διότι εἶναι πνευματικὸν καὶ θεραπεύει ὄχι σωματικὰ τραύματα, ἀλλὰ ἀμαρτήματα τῆς ψυχῆς· τῶν ἀμαρτημάτων δὲ καὶ τῶν τραυμάτων τούτων τὸ φάρμακον εἶναι ὁ λόγος· τὸ φάρμακον τοῦτο δὲν κατασκευάζεται ἀπὸ βότανα τῆς γῆς, Β ἀλλὰ ἀπὸ λόγια προερχόμενα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· τοῦτο δὲν τὸ κατασκεύασαν κέρια ἰατρῶν, ἀλλὰ γλῶσσαι προφητῶν. Διὰ τοῦτο εἶναι διαρκές, καὶ δὲν χάνει τὴν δυνάμιν του οὔτε μετὰ τὴν πάροδον πολλῶν ἐπῶν, οὔτε ἀποδεικνύεται ἀνίσχυρον ὑπὸ τῆς δυνάμεως τῶν νοσημάτων. Διότι τὰ μὲν φάρμακα τῶν ἰατρῶν ἔχουν καὶ τὰ δύο αὐτὰ ἐλαττώματα· καὶ ἐν ὅσῳ εἶναι καινούργια μᾶς φανεροῦν τὴν δυνάμιν των, ὅταν ὅμως παρέλθῃ ἀρκετὸς χρόνος, ὅπως ἀκριβῶς τὰ σώματα ποὺ ἔχουν γεράσει, γίνονται ἀσθενέστερα· πολλάκις δὲ αὐτὰ τὰ ἀποδεικνύει ἀνίσχυρα ἢ ἀσφοδρότης τῶν ἀσθενειῶν· ἄλλωστε εἶναι ἀνθρώπινα κατασκευάσματα. Τὸ θεῖον ὅμως φάρμακον δὲν εἶναι τέτοιον, ἀλλὰ καὶ ἂν παρέλθῃ πολλὸς χρόνος, διατηρεῖ ὅλην τὴν δυνάμιν του.

Γ Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἐγεννήθη ὁ Μωϋσῆς (διότι ἀπὸ ἐκεῖνον ἀρχίζουν αἱ Γραφαί), ἐθεράπευσε τόσους ἀνθρώπους, καὶ τὴν δυνάμιν του δὲν ἔχασεν, ἀλλὰ καὶ οὔτε ἀσθένεια ὑπερίσχυσε ποτὲ αὐτοῦ. Τὸ φάρμακον αὐτὸ δὲν τὸ λαμβάνει κανεὶς καταβάλλον κρήματα, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ θὰ ἐπιδείξῃ θέλησιν καὶ ἐκθέσιν γνησίαν, φεύγει ἀπὸ ἐδῶ ὄμοιος τὸ λάσθη ἄλλον. Διὰ τοῦτο καὶ πλούσιοι καὶ πτωχοὶ καθ' ὅμοιον τρόπον ἀπολαμβάνουν τὴν θεραπείαν αὐτὴν. Διότι ἐκεῖ ποὺ εἶναι ἀναγκαῖον νὰ πληρώσῃ κανεὶς κρήματα, ὁ μὲν εὐπορὸς ὠφελεῖται, ὁ δὲ πτωχὸς πολλάκις φεύγει χωρὶς νὰ ὠφεληθῇ, διότι δὲν ἄρκοῦν εἰς αὐτόν τὰ κρήματα διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ φαρ-

μάκου. ³⁴⁵ **A** Ἐδῶ δὲ ἐπειδὴ δὲν καταβάλλεις κρήματα, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐπαδείξῃς πίστην καὶ θέλησιν, αὐτὸς ποὺ καταβάλλει αὐτά, μὲ προθυμίαν, αὐτὸς ὠφελεῖται πολὺ περισσότερον, ἐπειδὴ εἶναι καὶ αὐτὰ τῆς ἰατρείας ὁ μισθός.

Καὶ ὁ πλούσιος καὶ ὁ πτωχὸς συμμετέχουν εἰς τὴν ὠφέλειαν καθ' ὅμοιον τρόπον, μᾶλλον δὲ δὲν συμμετέχουν καθ' ὅμοιον τρόπον, ἀλλὰ πολλάκις φεύγει ὁ πτωχὸς ἀφοῦ ἀπολαύσῃ περισσότερα. Διὰ τὴν ἰατρειάν γάρ γε ; Διότι ὁ μὲν πλούσιος κατεκόμενος ἀπὸ πολλὰς φροντίδας καὶ ἔκων τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ τὴν ἀλαζονείαν ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν εὐπορίαν, ζῶν μὲ ἀδιαφορίαν καὶ νωθρότητα, δὲν δέχεται τὸ φάρμακον ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀκρόασιν τῶν Γραφῶν μὲ μεγάλην ἀκρίθειαν, οὔτε μὲ πολλὴν προθυμίαν. **B** ὁ δὲ πτωχὸς ποὺ εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ μαλθακότητος, πολυφαγίαν καὶ νωθρότητα, καὶ καταναλίσκει ὅλον τὸν χρόνον του εἰς χειρωνακτικὴν ἐργασίαν καὶ εἰς τοὺς δικαίους κόπους καὶ ἀπὸ ἐκεῖ συγκεντρώνει πολλὴν φιλοσοφίαν διὰ τὴν ψυχὴν, γίνεται ποὺ προσεκτικὸς καὶ ποὺ δραστήριος καὶ προσέχει μὲ μεγαλυτέραν ἀκρίθειαν εἰς τὰ λεγόμενα· διὰ τοῦτο καὶ ἀπέρχεται ἀφοῦ καρπωθῆ μεγαλυτέραν ὠφέλειαν, διότι ἔχει καταβάλλει μεγαλυτέρον τῆμα.

2. Δὲν τὰ εἶπα αὐτὰ διὰ νὰ κατηγορήσω ἀπλῶς τοὺς πλουσίους, οὔτε διὰ νὰ ἐπαινέσω τοὺς πτωχοὺς· διότι οὔτε ὁ πλούσιος εἶναι κακόν, ἀλλὰ ἡ κακὴ χρῆσις τοῦ πλούτου οὔτε ἡ πτωχεία εἶναι καλὴ, ἀλλὰ ἡ καλὴ χρῆσις τῆς πτωχείας. **C** Ἐπιμνησθεὶς ἐκεῖνος ὁ πλούσιος εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Λαζάρου, ὅτι ἐπειδὴ ἦτο πλούσιος, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἦτο σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος. Ἐπιμνησθεὶς ὁ πτωχὸς ἐκεῖνος, ὁ εὐρισκόμενος εἰς τοὺς κόλλους τοῦ Ἀβραάμ, ὅτι ἐπειδὴ ἦτο πτωχός, ἀλλ' ἐπειδὴ ὑπέφερε τὴν πτωχείαν μὲ εὐχαριστήσιν. Διότι ἀπὸ τὰ πράγματα (προσέχετε δὲ μὲ ἀκρίθειαν εἰς τὰ λόγια αὐτά, διότι θὰ δυνηθοῦν νὰ σᾶς ἐμβάλουν ἀρκετὴν φιλοσοφίαν καὶ νὰ ἐκδιώξουν κάθε ἐσφαλμένην σκέψιν καὶ νὰ σᾶς κάμουν νὰ ἔχετε δι' αὐτὰ ὀρθὴν κρίσιν), ἀπὸ τὰ πράγματα λοιπόν, ἄλλα μὲν εἶναι ἐκ φύσεως καλὰ, ἄλλα δὲ ἀντιθέτως, ἄλλα δὲ οὔτε καλὰ οὔτε κακά, ἀλλὰ ἔχουν μίαν μέσην θέσιν. **D** Εἶναι καλὸν πρᾶγμα ἡ εὐσέβεια ἐκ φύσεως, κακὸν δὲ ἡ ἀσέβεια· καλὸν ἡ ἀρετὴ, κακὸν ἡ πονηρία· ὁ δὲ πλούσιος καὶ ἡ πτωχεία αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ δὲν εἶναι οὔτε τοῦτο, οὔτε ἐκεῖνο· γίνεται δὲ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο ἀπὸ τὴν διάθεσιν ἐκείνων ποὺ τὰ χρησιμοποιοῦν. Διότι ἐάν μὲν χρησιμοποιήσῃς τὸν πλούτον σου διὰ φιλανθρωπίαν, σοῦ ἔχει γίνεαι τοῦτο ἀφορμὴ καλοῦ· ἐάν δὲ εἰς ἀρπαγὰς καὶ πλεονεξίας καὶ αὐθαιρεσίας, μετέτρεψες πρὸς τὸ ἀντίθετον τὴν χρῆσιν αὐτοῦ· ὁ

μὲν δὲν εἶναι αἴσιος ὁ πλούσιος, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ ἐκρησιμοποιήσῃ τὸν πλούτον δι' αὐθαιρεσίαν. Τὰ ἴδια καὶ περὶ τῆς πτωχείας δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν· **E** διότι ἐάν μὲν μὲ γενναιοφυχίαν αὐτὴν ὑποφέρῃς, εὐχαριστῶν τὸν Δεσπότην, σοῦ ἔχει γίνεαι τοῦτο ἀφορμὴ καὶ ὑπόθεσις στεφάνων· ἐάν ὅμως βλασφημῇς δι' αὐτὸ αὐτὸν ποὺ τὴν ἔκαμε καὶ κατηγορῇς τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ, ἔκαμες πάλιν κακὴν χρῆσιν τοῦ πράγματος. Ἄλλ' ὅπως ἐκεῖ δὲν ἦτο αἴσιος τῆς πλεονεξίας ὁ πλούσιος, ἀλλ' αὐτὸς ποὺ ἔκαμε κακὴν χρῆσιν τοῦ πλούτου, ἔτσι καὶ ἐδῶ διὰ τὴν βλασφημίαν δὲν θὰ κατηγορήσωμεν τὴν πτωχείαν, ἀλλὰ ἐκεῖνον ποὺ δὲν ἠθέλε νὰ ὑπομείνῃ τὸ πρᾶγμα μὲ σωφροσύνην. Διότι παντοῦ καὶ ὁ ἐπαινος καὶ ἡ κατάκρισις εἶναι ἐκ τῆς ἰδιότητος μας γνώμης καὶ προθέσεως. ³⁴⁶ **A** Καλὸς εἶναι ὁ πλούσιος, ἀλλ' ὅχι ἐν γένει, ἀλλ' εἰς ἐκεῖνον ποὺ δὲν ἔχει ἀμαρτίαν· καὶ πάλιν πονηρὰ εἶναι ἡ πενία, ἀλλ' ὅχι γενικῶς, ἀλλὰ εἰς τὸ στόμα τοῦ ἀσεβοῦς, ἐπειδὴ δυστροπεῖ, ἐπειδὴ βλασφημεῖ, ἐπειδὴ ἀγανακτεῖ, ἐπειδὴ κατηγορεῖ τὸν Δημιουργόν.

3. Λοιπὸν ἂς μὴ κατηγοροῦμεν τὸν πλούτον, οὔτε νὰ κακίζωμεν ἐν γένει τὴν πτωχείαν, ἀλλ' ἐκεῖνους ποὺ δὲν θέλουν νὰ κάμουν καλὴν χρῆσιν αὐτῶν· διότι αὐτὰ τὰ πράγματα εὐρίσκονται εἰς τὸ μέσον. Ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἔλεγον (διότι εἶναι καλὸν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς ἐκεῖνο ποὺ εἶπα προηγουμένως) ὅτι καὶ ὁ πλούσιος καὶ ὁ πτωχὸς ἀπολαμβάνουν μὲ τὴν ἰδίαν ἀφοβίαν καὶ θάρρος τῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν φαρμάκων, **B** πολλάκις δὲ μὲ μεγαλυτέρον ζῆλον ὁ πτωχός. Δὲν εἶναι μόνον αὐτὸ τὸ ἀξιοθαύμαστον τῶν φαρμάκων τὸ ὅτι θεραπεύουν τὰς ψυχὰς, τὸ ὅτι δὲν καταστρέφονται ἀπὸ τὸν χρόνον, τὸ ὅτι δὲν ἠττῶνται ἀπὸ ἀσθένειαν, τὸ ὅτι παρέχεται δωρεὰν ἢ ἐξ αὐτῶν ὠφέλεια, τὸ ὅτι ἐξ Ἰσου καὶ εἰς τοὺς πλουσίους καὶ εἰς τοὺς πτωχοὺς παρέχουν τὴν θεραπείαν, ἀλλ' ἔχουν καὶ κάτι ἄλλο ὅχι κατώτερον ἀπὸ αὐτὰ τὰ καλὰ. Ποῖον λοιπὸν εἶναι τοῦτο;

Αὐτοὺς ποὺ ἔρχονται εἰς τὸ ἱατρικὸν ἔμεις δὲν τοὺς κοινολογοῦμεν. Διότι ὅσοι μεταβαίνουν εἰς τὰ ἐξωτερικὰ ἱατρικὰ ἢ πρὸς σωματικὴν θεραπείαν, ἔχουν πολλοὺς ποὺ βλέπουν τὰς πληγὰς τῶν καὶ ἐάν δὲν ἀποκαλύψῃ προηγουμένως ὁ ἱατρὸς τὴν πληγὴν, δὲν ἐπιθέτει τὸ φάρμακον. **C** Ἐδῶ ὅμως δὲν συμβαίνει ἔτσι, ἀλλὰ καίτοι βλέπομεν ἀναριθμήτους ἀσθενεῖς, τοὺς θεραπεύομεν δίχως νὰ τοὺς φανερώσωμεν. Διότι δὲν ἀδηγοῦμεν εἰς τὸ μέσον αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀμαρτήσιν δημοσιεύοντες ἔτσι τὰ ἀμαρτήματά των, ἀλλὰ παραθέτομεν εἰς ἄλλους κοινὴν τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἀφήνομεν εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ἀκροατῶν, ὥστε κάθε ἕνας νὰ λάβῃ τὸ κατάλ-

ληλον φάρμακον ἀπὸ τὰ λεγόμενα διὰ τὸ ἀνάλογον τραῦμα. Διότι ἐξέρχεται μὲν ὁ λόγος τῆς διδασκαλίας ἀπὸ τὴν γλώσσαν τοῦ ὁμιλοῦντος καὶ περιέχει τὴν κατηγορίαν τῆς κακίας, τὸν ἐπαινὸν τῆς ἀρετῆς, τὴν ἐπίπληξιν τῆς ἀσελγείας, τὸ ἐγκώμιον τῆς σωφροσύνης, τὴν κατάκρισιν τῆς ὑπερηφανείας, τὸν ἐπαινὸν τῆς ἀγαθότητος, ὡσάν ποικίλον καὶ πολυσύνθετον φάρμακον ποῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ ὅλα τὰ εἶδη. **D** Τὸ νὰ λάβῃ δὲ κανεὶς τὸ κατάλληλον καὶ χρήσιμον διὰ τὸν ἑαυτὸν του φάρμακον εἶναι ἔργον ἑνὸς ἐκάστου πῶν ἀκούοντων. Ἐξέρχεται μὲν λοιπὸν καταφανῶς ὁ λόγος καὶ ἀφοῦ εἰσδύσῃ μέσα εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ καθενός, λανθανόντως καὶ τὴν ἰδικήν του θεραπείαν παρέχει, καὶ πρὶν νὰ γίνῃ γνωστὴ ἡ ἀσθένεια πολλὰς φορές ἐπαναφέρει τὴν υἰεῖαν.

4. Ἀκούσατε λοιπὸν κθὲς πῶς ἐπήνεσα τὴν δύναμιν τῆς προσευχῆς, πῶς ἐκάκισα αὐτοὺς ποῦ προσεύχονται μὲ νωθρότητα, ὅπως νὰ ἀναφέρω κανέναν ἀπὸ αὐτούς. Ὅσοι λοιπὸν συνησθάνοντο τοὺς ἑαυτοὺς των προθύμους, ἐδέχθησαν τὸ ἐγκώμιον τῆς προσευχῆς καὶ ἔγιναν σπουδαιότεροι διὰ τῶν ἐπαίνων· ὅσοι δὲ συνησθάνοντο τοὺς ἑαυτοὺς των νωθροὺς, **E** ἐδέχθησαν πάλιν τὴν κατηγορίαν καὶ ἀπεμάκρυναν τὴν ἀδιαφορίαν. Ἀλλὰ οὔτε τούτους οὔτε ἐκείνους γνωρίζομεν αὐτῇ δὲ ἡ ἀγνοία εἶναι χρήσιμος καὶ διὰ τοὺς δύο· τὸ πῶς δὲ θὰ σὰς εἰπῶ. Ἐκεῖνος ποῦ ἤκουσε τοὺς ἐπαίνους τοὺς διὰ τὴν προσευχὴν καὶ συνησθάνετο τὸν ἑαυτὸν του πρόθυμον, ἐὰν εἶκε πολλοὺς μάρτυρας τῶν ἐπαίνων του θὰ ἠδύνατο νὰ κατατρακυλήσῃ πρὸς τὴν ὑπερηφάνειαν· τῶρα ὅμως ποῦ ἐδέχθη τὸν ἐπαινὸν ὅπως νὰ τὸν ἀντιληφθῶσιν οἱ ἄλλοι ἔχει ἀπαλλαγῆ ἀπὸ κάθε ἀλαζονείας. Ἐκεῖνος πάλιν, ποῦ γνωρίζει τὴν νωθρότητά του, διὰ ἤκουσε τὴν ἐπίπληξιν, **347 A** ἔγινε καλύτερος ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιτιμήσεως, χωρὶς κανεὶς νὰ λάβῃ γνώσιν τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπιτιμήσεως. Τοῦτο δὲ τὸν ὠφέλησεν ὀχι ὀλίγον. Διότι ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι φοβούμεθα τὴν γνώμην τῶν πολλῶν, καθ' ὃν χρόνον νομίζομεν ὅτι διαφεύγομεν τῆς προσοχῆς των, ἐνῶ εἴμεθα κακοί, προσπαθοῦμεν νὰ γίνωμεν καλύτεροι· διὰ ὅμως γίνωμεν φανεροὶ εἰς ὄλους καὶ χάσσομεν τὴν παρηγορίαν ποῦ εἶχομεν ὡς ἀγνοούμενοι ὑπὸ τῶν ἄλλων, γινόμεθα τότε πῶ ἀναιδεῖς καὶ πῶ ράθυμοι. Καὶ ὅπως διὰ τὴν γυμνάσανται αἱ πληγές, καὶ ἐκτίθενται συχνὰ εἰς ψυχρὸν ἀέρα γίνονται χειρότερες, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ ποῦ ἔχει ἀμαρτήσῃ, ἂν ἐλέγχεται μεταξὺ πολλῶν δι' ὅσα ἡμάρτησε, γίνεται πῶ ἀναιδής. **B** Διὰ νὰ μὴ συμβῇ λοιπὸν τοῦτο σὰς ἐθεράπευσεν ὁ λόγος κρυφά.

Καὶ διὰ νὰ μάθετε ὅτι ἡ κρυφὴ αὐτῇ θεραπεία ἔχει πολὺ μεγάλην ὠφέλειαν, ἀκούσατε τί λέγει ὁ Χριστός· «Ἐὰν ἀ-

μάρτη εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ἔλεγξον αὐτόν» (Ματθ. 18, 15). Δὲν εἶπεν μεταξὺ σοῦ καὶ τῆς πόλεως, ὅτε μεταξὺ σοῦ καὶ τοῦ πλήθους, ἀλλὰ «Μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνον». Ἄς εἶναι χωρὶς μάρτυρας ἡ κατηγορία, λέγει, διὰ νὰ γίνῃ εὐκολὴ ἡ ἀλλαγὴ πρὸς διόρθωσιν. Ἄρα λοιπὸν εἶναι μὲγάλον καλὸν τὸ νὰ κάμῃς τὴν συμβουλήν, χωρὶς νὰ τὴν δημοσιεύσῃς. Ἄρκει ἡ συνείδησις, ἀρκεῖ ὁ κριτὴς ἐκεῖνος ὁ ἀμερόληπτος. **C** Δὲν ἐπιπλήττεις κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἐσὺ αὐτόν ποῦ ἡμάρτησεν, ὅπως ἡ συνείδησίς του (εἶναι δριμύτερος ὁ κατήγορος ἐκεῖνος), ὅτε γνωρίζεις μὲ ἀκρίβειαν τὰ ἀμαρτήματα. Λοιπὸν μὴ προσθέσῃς τραῦμα ἐπάνω εἰς τραύματα, γνωστοποιῶν αὐτόν ποῦ ἡμάρτησεν, ἀλλὰ νὰ κάμῃς τὴν συμβουλήν χωρὶς μάρτυρα.

Αὐτὸ λοιπὸν πράττομεν καὶ ἡμεῖς τῶρα, ὅπως ἔπραξε καὶ ὁ Παῦλος ποῦ ἔκαμεν ἀμαρτυροῦν τὴν κατηγορίαν τοῦ ἀμαρτήσαντος εἰς τοὺς Κορινθίους. Καὶ ἄκουε πῶς. «Διὰ τοῦτο», λέγει, «ἀδελφοί μετεσχημάτισα τοῦτα εἰς ἑμαυτὸν καὶ Ἄπολλῶν» (**A** Κορ. 4, 6). Καὶ ὅμως δὲν ἦτο ὅτε αὐτός, ὅτε ὁ Ἄπολλῶν **D** ποῦ διέσπασαν τὸ λαὸν εἰς πολλὰς μερίδας, καὶ διήρσαν τὴν Ἐκκλησίαν· ὅμως συνεκάλυψεν τὴν κατηγορίαν, καὶ ὡσάν μὲ κάποια προσωπεῖα, εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἄπολλῶ, ἀπέκρυψε τὰ πρόσωπα τῶν ὑπευθύνων καὶ ἔδωκε τὸ δικαίωμα εἰς αὐτοὺς νὰ ἀπαλλαγούν ἀπὸ τὴν πονηρίαν ἐκείνην. Καὶ πάλιν· «Μήπως ἐλθόντα με ὁ Θεὸς ταπεινώσῃ καὶ πενήσῃ πολλοὺς τῶν προσημαρτηκότων καὶ μὴ μετανοησάντων ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ ἀσελίᾳ ἣ ἔπραξαν» (**B** Κορ. 12, 21). Βλέπε πῶς ὁμιλεῖ καὶ ἐδῶ ἀπροσδιορίστως δι' αὐτοὺς ποῦ ἡμάρτησαν, διὰ νὰ μὴ κάμῃ φανεράν τὴν κατηγορίαν καὶ κάμῃ θρασυτέρας τὰς ψυχὰς τῶν ἀμαρτησάντων. **E** Ὅπως λοιπὸν ἡμεῖς μὲ τὴν φειδῶ κάμνομεν τοὺς ἐλέγχους ἔτσι, παρακαλῶ, καὶ ἑσεῖς μὲ πολλὴν ζήλον νὰ δέχεσθε τὴν διόρθωσιν καὶ νὰ προσέχετε μὲ προσοχὴν εἰς αὐτὰ ποῦ λέγονται.

5. Σὰς ὁμίλησα κθὲς περὶ τῆς δυνάμεως τῆς προσευχῆς. Σὰς ἔδειξα ὅτι τότε ὁ Διάβολος παραμονεύει, διότι εἶναι κακοῦργος. Διότι, ἐπειδὴ βλέπει νὰ γίνεταί εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὴν προσευχὴν μεγάλη ὠφέλεια, τότε κυρίως μᾶς ἐπιτίθεται διὰ νὰ μᾶς στερήσῃ τὴν ἀπολογίαν, διὰ νὰ μᾶς ἀποστείλῃ μὲ ἀδεια χέρια εἰς τὸν οἶκον μας. Καὶ καθὼς συμβαίνει εἰς τοὺς ἄρχοντας, διὰ ἐκεῖνοι ποῦ εἶναι διὰ τὴν διατήρησιν τῆς τάξεως καὶ διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἄρχοντος ἐχθρεύονται τοὺς πρὸς αὐτὸν ἐρχομένους, τοὺς διώκουν ἀπὸ μακρὰ διὰ τῶν ράβδων, καὶ τοὺς ἐμποδίζουν νὰ ἔλθουν νὰ εὐεργετηθοῦν, καὶ τοὺς κτυποῦν· **348 A** ἔτσι καὶ ὁ Διάβολος διὰ τὴν ἴδην ἀνθρώ-

πους να προσέρχωνται εἰς τὸν δικαστὴν τοὺς διώκει ἀπὸ μακρῶν, ὅχι διὰ τῆς ράβδου, ἀλλὰ διὰ τῆς ραθυμίας. Διότι γνωρίζει —καὶ τὸ γνωρίζει καλῶς— ὅτι ἂν προσέλθουν μὲ σωφροσύνην καὶ εἰποῦν τὰ ἁμαρτήματα καὶ θρηνησοῦν μὲ θερμὴν τὴν ψυχὴν, φεύγουν τελείως συγχωρημένοι, διότι εἶναι φιλόανθρωπος ὁ Θεός. Δι' αὐτὸ λοιπὸν προλαμβάνει ὁ Διάβολος καὶ ἀπομακρύνει αὐτοὺς ἀπὸ τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ ἀναστροφήν, διὰ νὰ μὴ ἐπιτύχουν τίποτε ἀπὸ ὧν ἔχουν ἀνάγκην. Ἀλλὰ οἱ μὲν στρατιῶται τῶν βασιλέων μὲ θίαν ἐκδιώκουν αὐτοὺς πρὸς τοὺς πλησιάζουν, αὐτὸς ὅμως ὅχι μὲ θίαν, ἀλλὰ ἀφοῦ μᾶς ἐξαπατήσῃ καὶ μᾶς ἐμβάλλῃ εἰς νοσήματα. Διὰ τοῦτο δὲν εἴμεθα οὔτε ἄξιοι συγχωρήσεως, **Β** διότι ἀποστεροῦμεν ἐκουσίως τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ.

Εἶναι φῶς τοῦ νοῦ καὶ τῆς ψυχῆς ἡ προσευχὴ ποῦ γίνεται μὲ ζῆλον, εἶναι φῶς ἀσβεστον καὶ διαρκές. Διὰ τοῦτο ἀναριθμήτους φαύλους λογισμοὺς ἐμβάλλει ὁ Διάβολος εἰς τὰς ψυχὰς μας, καὶ ἐκεῖνα ποῦ οὐδέποτε ἐσκέφθημεν, αὐτὰ συγκεντρύνει κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς καὶ τὰ ἐκκύνει εἰς τὰς ψυχὰς μας. Καὶ καθὼς πολλάκις ἄνεμοι προσπνέοντες ἐξ ἀντιθέτων κατευθύνσεως φῶς λύχνου ποῦ ἀνάβει διὰ τῆς σφοδρότητός των σβύνουν, ἔτσι καὶ ὁ Διάβολος, ὅταν βλέπῃ νὰ ἀνάπτῃ ἢ φλόγα τῆς προσευχῆς εἰς ἡμᾶς, μὲ πολλὰς φροντίδας προσβάλλει αὐτὴν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη καὶ δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ ἐκεῖ παρὰ ἀφοῦ προηγουμένως σβήσῃ τὸ φῶς. **Γ** Ἀλλὰ ὅ,τι κάμουν οἱ ἀνάπτοντες τοὺς λύχνους ἐκείνους, καὶ ἐμεῖς τὸ ἴδιον θὰ κάμωμεν. Τί κάμουν λοιπὸν ἐκεῖνοι;

Ὅταν ἴδουν ὅτι ἐπέρχεται δυνατὸς ἄνεμος, ἀφοῦ θέσουν τὸν δάκτυλον εἰς τὴν ὀπήν τοῦ λύχνου ἀποφράσσουν τὴν εἰσοδὸν εἰς τὸν ἄνεμον. Διότι καθ' ὅν χρόνον θὰ μᾶς ἐπιτίθεται ἀπὸ ἔξω, θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀντισταθῶμεν, ὅταν ὅμως ἀνοιξώμεν εἰς αὐτὸν τὰς θύρας τοῦ λογισμοῦ, καὶ δεχθῶμεν ἐντὸς τὸν ἐχθρόν, δὲν δυνάμεθα λοιπὸν νὰ ἀντισταθῶμεν καθόλου, ἀλλὰ ἀφοῦ σβήσῃ ἐντελῶς τὴν μνήμην μας θὰ ἀφήσῃ νὰ προφέρῃ τὸ στόμα λόγια κενά, ὡσὰν τὸν λύχνον ποῦ καπνίζει.

Ἀλλὰ ὅπως ἐκεῖνοι τοποθετοῦν τὸν δάκτυλον εἰς τὴν ὀπήν τοῦ λύχνου, **Δ** ἔτσι καὶ ἐμεῖς ὡς ἐπιθέσωμεν τὸν λογισμὸν εἰς τὴν ἰδικὴν μας διάνοιαν, καὶ ὡς κλείσωμεν τὴν εἰσοδὸν εἰς τὸ πονηρὸν πνεῦμα, διὰ νὰ μὴ μᾶς σβήσῃ τὸ φῶς τῆς προσευχῆς.

Ενθυμεῖσθε τὰ δύο παραδείγματα αὐτά, καὶ τὸ παράδειγμα τῶν στρατιωτῶν καὶ τοῦ ἀρχοντος, καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ λύχνου; Δι' αὐτὸ λοιπὸν λέγω εἰς ἑσᾶς αὐτὰ τὰ παραδείγματα εἰς τὰ ὅποια ἐξακολουθοῦμεν νὰ ἐνδιατριβώμεν καὶ

νὰ εὐρισκώμεθα, διὰ νὰ ἐνθυμούμεθα τὰ λεχθέντα ἀπὸ τὰ παραδείγματα αὐτά, ὅταν θὰ ἀναχωρήσωμεν ἀπὸ ἐδῶ καὶ θὰ εἴμεθα εἰς τὰς οἰκίας μας. Εἶναι μεγάλο ὄπλον ἡ προσευχὴ καὶ μεγάλη ἀσφάλεια.

6. Ἀκούσατε κθὲς πῶς οἱ τρεῖς παῖδες δεσμευμένοι κατέλυσαν τὴν δύναμιν τοῦ πυρός, **Ε** πῶς περιεφρόνησαν τὴν φλόγα καὶ ὑπερίσχυσαν τῆς καμίνου, πῶς ἐνίκησαν τὴν ἐνέργειαν τοῦ στοιχείου; Ἀκούσατε σήμερον πάλιν πῶς ὁ γενναῖος καὶ μέγας Ἰσαὰκ ὑπερίσχυσεν αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν σωματίων διὰ τῆς προσευχῆς. Ἐκεῖνοι κατέλυσαν τὴν δύναμιν τοῦ πυρός, αὐτὸς σήμερον κατήργησε τὰ δεσμὰ τῆς ἀναπήρου φύσεως. Καὶ μάθε πῶς τὸ ἔκαμεν αὐτό. «Ἐδέετο» λέγει «Ἰσαὰκ περὶ τῆς γυναίκος αὐτοῦ, ὅτι στείρα ἦν» (Γεν. 25, 21). Αὐτὰ σήμερον εἰς ἑσᾶς ἀνεγνώσθησαν κθὲς περὶ τῆς προσευχῆς ἢ το ὁ λόγος καὶ σήμερον πάλιν ἀποδεικνύεται ἡ δύναμις τῆς προσευχῆς. Βλέπετε πῶς τὰ ἐξοικονόμησεν ἡ χάρις τοῦ πνεύματος, ὥστε σύμφωνα μὲ τὰ λεχθέντα κθὲς, νὰ ἀκουσθοῦν τὰ σημερινά; **349** **Α** Προσηύκετο, λέγει, ὁ Ἰσαὰκ διὰ τὴν Ραβέκκαν τὴν γυναῖκα του, διότι ἦτο στείρα. Πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν πρῶτον τοῦτο· διὰ ποῖαν αἰτίαν ἦτο στείρα. Ἦτο ὁ βίος τῶν ἀξιοθαύμαστος καὶ πλήρης σωφροσύνης, καὶ αὐτῆς καὶ τοῦ ἀνδρός της. Δὲν δυνάμεθα νὰ κατηγορήσωμεν τὴν ζωὴν τῶν δικαίων τούτων καὶ νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ στειρώσις εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν ἁμαρτιῶν. Καὶ δὲν ἦτο μόνον αὐτὴ στείρα, ἀλλὰ καὶ ἡ μητέρα αὐτοῦ ἡ Σάρρα ποῦ τὸν ἐγέννησεν· ὅχι δὲ μόνον ἡ μητέρα του ἦτο στείρα, ὅχι μόνον ἡ γυναῖκα του, ἀλλὰ καὶ ἡ νόμφη του, ἡ γυναῖκα τοῦ υἱοῦ του Ἰακώβ, ἢ Ραχὴλ. Τί θέλει ὁ κορὸς τῶν στείρων τούτων; Ὅλοι ἦσαν δίκαιοι, ὅλοι ἐνάρετοι, ὅλοι ἔχουν μαρτυρηθῆ ὡς ἐνάρετοι ἀπὸ τὸν Θεόν. **Β** Διότι περὶ αὐτῶν ἔλεγεν· «Ἐγὼ ἦμι ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ» (Ἐξοδ. 3, 6). Περὶ αὐτῶν καὶ ὁ Παῦλος ἔτσι λέγει· «Δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ὁ Θεός, Θεὸς καλεῖσθαι αὐτῶν» (Ἐβρ. 11, 16).

Πολλὰ εἶναι τὰ ἐγκώμια αὐτῶν εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, πολλοὶ οἱ ἔπαινοι αὐτῶν εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Εἰς ὅλα ἦσαν λαμπροὶ καὶ ἔνδοξοι καὶ ὅλοι εἶχον στείρας γυναῖκας, καὶ ἦσαν ἀτεκνοὶ ἐπὶ πολὺ χρονικὸν διάστημα. Ὅταν λοιπὸν βλέπῃς ἀνδρόγονον νὰ συζῆ ἐνάρετα, ὅταν βλέπῃς νὰ ἀγαποῦν τὸν Θεόν, νὰ φροντίζουν διὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ νὰ μὴ ἠμποροῦν νὰ ἀποκτήσουν τέκνα, νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι εἶναι ἐξόπαντος ἢ ἀτεκνία ἀνταπόδοσις τῶν ἁμαρτιῶν. **Γ** Διότι εἶναι πολλοὶ λόγοι τῆς Οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς ἡμᾶς ἀπόρητοι, καὶ δι' ὅλα πρέπει νὰ τὸν εὐχαριστοῦμεν καὶ μόνον ἐ-

κείνους που ζούν εις την κακίαν πρέπει να έλεεινολογοϋμεν, και όχι αυτούς που δεν έχουν τέκνα. Πολλάκις ο Θεός ενεργεί προς το συμφέρον μας, έρως όμως τον λόγον δια τον όποιον γίνονται δεν γνωρίζομεν. Δια τουτο παντοϋ πρέπει να θαυμάζωμεν την σοφίαν αυτού και να δοξάζωμεν την άνεκφραστον αυτού φιλανθρωπίαν.

7. Άλλά αυτός μόν ο λόγος ήμπορεί να μάς ώφελήση ήθικώς, πρέπει όμως να εΐπωμεν και την αίτίαν δια την όποιαν ήσαν αι γυναίκες εκείναι στείραι. Ποία λοιπόν ήτο ή αίτία; Να μη άπιστήης, όταν θα ίδης την Παρθένον να γεννά τον κοινόν ήμών Δεσπότην. **D** Λοιπόν προετοίμασε την διάνοιάν σου δια της μήτρας των στείρων, ώστε άφου θα ίδης άνάτηρον και κλειστήν μήτραν να παδοποιή δια της χάριτος του Θεού, μη άπορήσης όταν άκούσης ότι έγέννησεν Παρθένος. Μάλλον δε και να θαυμάσης και να εκυλιανήεις, αλλά να μη άπιστήης εις το θαύμα.

Όταν λέγη προς εσέ ο Ιουδαίος: πώς έγέννησεν ή Παρθένος; Να εΐπης προς αυτόν, πώς έγέννησεν ή στείρα και συγχρόνως γραία; Δύο εμπόδια ήσαν τότε προς τοκετόν άφ' ενός το παράκαιρον της ηλικίας, άφ' άλλου ή άκρήστευσις της φύσεως. Εις την Παρθένον υπήρχε μόνον έν εμπόδιον, το ότι δεν ήλθεν εις γάμον. **E** Διανοίγει λοιπόν ή στείρα την όδόν εις την Παρθένον. Και δια να μάθης ότι δια τουτο προηγήθησαν αι στείραι, δια να πιστευθί ο τόκος της Παρθένου, άκουσε τα λόγια του άρχαγγέλου Γαβριήλ προς αυτήν. "Όταν δηλαδή ήλθε και εΐπεν εις αυτήν «Συλήψη έν γαστρί, και τέξη υίόν, και καλέσεις το όνομα αυτού 'Ιησοϋν» (Λουκ. 1, 31) έξεπλάγη ή Παρθένος και έθαύμασε και εΐπε «Πώς έσται μοι τουτο, έπει άνδρα ου γινώσκω;» (Λουκ. 1, 34). Τι λοιπόν εΐπεν ο άγγελος; «Πνεϋμα άγιον έπελεύσεται επί σε» (Λουκ. 1, 35). ³⁵⁰ **A** Μη ζητῆς φυσικὴν τάξιν, λέγει, όταν αυτό που γίνεται είναι υπέρ φύσιν· μη παρατηρήσῃς γάμον και πόνους τοκετοϋ, όταν είναι ο τρόπος της γεννήσεως ανώτερος του γάμου. «Και πώς έσται τουτο» λέγει «έπει άνδρα ου γινώσκω;». Ακριβώς δια τουτο θα γίνῃ αὐτό, επειδή δεν γνωρίζεις άνδρα. Διότι εάν έγνωρίζες άνδρα, δεν θα είχες άξιωθῆ να προσφέρῃς την υπηρεσίαν αὐτήν.

Όστε δι' εκείνο που άπιστεῖς δι' αυτό να πιστεύῃς. Δεν θα είχες άξιωθῆ να προσφέρῃς την υπηρεσίαν ταύτην όχι επειδή είναι κακός ο γάμος, άλλ' επειδή είναι καλύτερα ή παρθενία· ή δε εΐσοδος του Δεσπότη έπρεπε να είναι λαμπροτέρα από την ιδικήν μας, διότι ήτο βασιλική, ο δε βασιλεϋς εισέρχεται δια λαμπροτέρας όδοϋ. Έπρεπε και να κοινωνή προς ημάς εκείνος κατά την γέννησιν. **B** και να διαφέρῃ από την ιδικήν μας.

Λοπόν και τα δύο αυτά οικονομοϋνται. Διότι το ότι έγεννήθη εκ μήτρας είναι κοινόν προς την γέννησιν ήμών, το ότι δε έγεννήθη άνευ γάμου είναι ανώτερον από την ιδικήν μας γέννησιν. Και το να συλληφθῆ και να κυηθῆ εις την κοιλίαν είναι ίδιον της ανθρωπίνης φύσεως, το να γίνῃ όμως ή κύησις χωρίς μήτρην είναι ανώτερον από την ανθρωπίνην φύσιν. Δια τουτο έγιναν και τα δύο αυτά, δια να μάθης και την υπεροχήν και την συμμετοχήν του τικτομένου εις την ίδίαν γέννησιν.

8. **C** Και παρατήρει, παρακαλώ, την σοφίαν των γενομένων. Ουτε ή υπεροχή έβλαψε την όμοιωσιν και την προς ημάς συγγένεια ήμαύρωσε την υπεροχήν, αλλά κάθε μία από μάς συγγένειαν, ουτε ή προς ημάς συγγένεια ήμαύρωσε την υπεροχήν, αλλά κάθε μία από τας δύο καθίστατο γνωστή δι' άλλων των πραγμάτων· και κατ' άλλα μὲν ήτο τελείως όμοιος προς ημάς, κατ' άλλα δε ήτο διάφορος ήμών.

Άλλά δε συνεχίσω εκείνο που σές έλεγα, ότι δι' αυτό προηγήθησαν αι στείραι δια να πιστευθῆ ο τόκος της Θεοτόκου, δια να χειραγωγηθῆ αὐτή εις την πίστιν της Έπαγγελίας εκείνης και της ύποσχέσεως την όποιαν ήκουσεν από τον άγγελον που έλεγε· «Πνεϋμα άγιον έπελεύσεται επί σε, και δύναμις ύψίστου έπισκιάσει σοι». "Ετσι θα γεννήσης, λέγει μη παρατηρήσῃς αὐτά που γίνονται εις την γῆν, **D** από τους ούρανοϋς έρχεται ή ενέργεια. Το γενόμενον συμβαίνει χάρις εις την δύναμιν του Άγίου Πνεύματος· μη έρεινῶς την φύσιν και τους νόμους των γάμων. Άλλ' επειδή ήσαν άκατάληπτα εις αὐτήν τα λόγια εκείνα θέλει να παράσχη εις αὐτήν και άλλην απόδειξιν. Συ όμως παρατήρησε πώς οδηγεί αὐτήν ή στείρα προς την πίστιν αυτού του πράγματος. Επειδή δηλαδή ή απόδειξις εκείνη υπερέβαινε την διάνοιαν της Παρθένου, άκουσε πώς έφερε τον λόγον που κοντά χειραγωγῶν αὐτήν δια φανερών πραγμάτων. Διότι λέγει «Ίδοϋ Έλισάβετ ή συγγενής σου και αὐτή συνειληφύσα υίόν έν γήρα αὐτῆς· και οϋτος μὲν εκτος εστίν αὐτῆ τῆ καλουμένη στείρα» (Λουκ. 1, 36).

Βλέπεις ότι ή στείρα προηγῆθη δια την Παρθένον; **E** Διότι δια ποιον λόγον έφερεν ως παράδειγμα εις αὐτήν τον τόκον της συγγενούς της; Δια ποιον λόγον έλεγεν «έν γήρα αὐτῆς»; Δια ποιον λόγον ανέφερε «τῆ καλουμένη στείρα;». Δι' άλλων τουτων ήθελε να οδηγῆσῃ αὐτήν να πιστεύσῃ εις τον Εϋαγγελισμόν της. Δι' αυτό ανέφερε και την ηλικίαν και την αναπηρίαν της φύσεως, δια τουτο ανέμενε και το χρονικόν διάστημα το μεσολαβῆσαν από την σύλληψιν, διότι δεν εύγγελίσθη εις αὐτήν εύθως έξ αρχῆς, αλλά ανέμεινε να περάσῃ χρονικόν διάστημα δε μηνῶν ³⁵¹ **A** δια να αποτελῆ

λοιπὸν ἀπόδειξιν διὰ τὴν κήσιν τὸ μέγεθος τῆς κοιλίας, καὶ διὰ τὸ εἶναι ἀναμφισβήτητος ἀπόδειξις τῆς συλλήψεως.

Καὶ βλέπε πάλιν, παρακαλῶ, τὴν σύνεσιν τοῦ Γαβριὴλ· διότι δὲν ἐνεθύμισεν εἰς αὐτὴν οὔτε τὴν Σάρραν, οὔτε τὴν Ρεβέκκαν, οὔτε τὴν Ραχήλ, καίτοι καὶ αὐταὶ ἦσαν στείραι καὶ εἶκον γηράσει καὶ ἦτο θαῦμα αὐτὸ πού ἐγένεν εἰς αὐτάς· ἀλλὰ τὰ παραδείγματα αὐτὰ ἦσαν παλαιά. Τὰ νέα καὶ πρόσφατα καὶ αὐτὰ πού συμβαίνουν εἰς τὴν ἰδικὴν μας γενεάν, περισσότερον ἀπὸ τὰ παλαιὰ παραδείγματα συνήθως μᾶς ὀδηγοῦν εἰς τὴν πίστιν τῶν θαυμάτων. Διὰ τοῦτο ἀφοῦ ἄφησεν ἐκείνας προσεπάθησε νὰ τὴν κάμῃ νὰ ἐννοήσῃ ἀπὸ τὴν τὴν συγγενῆ τῆς τὴν Ἐλισάβετ αὐτὸ πού ἐγένετο εἰς αὐτήν, **Β** ὥστε ἀπὸ τὸν τοκετὸν ἐκείνης νὰ τὴν φέρῃ εἰς τὸν ἰδικόν τῆς πού εἶναι πολὺ πρὸ φρικώδους καὶ πρὸ ἐνδοξοῦ ἀπὸ ἐκείνον. Διότι εἶναι εἰς τὸ μέσον, μεταξὺ τῆς ἰδικῆς μας καὶ τῆς δεσποτικῆς ἢ γέννησις τῆς στείρας· εἶναι μὲν κατωτέρα ἀπὸ τὴν γέννησιν τῆς Παρθένου, ἀνωτέρα δὲ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας. Διὰ τοῦτο διὰ μέσου τῆς Ἐλισάβετ, ὡσάν μὲ κάποιαν γέφυραν, ἀπὸ τοῦ φυσικοῦς πόνου τοῦ τοκετοῦ ὀδηγεῖ τὴν σκέψιν τῆς Παρθένου εἰς τὸν ὑπερφυσικὸν τόκον.

9. Ἦθελα νὰ εἰπῶ περισσότερα, καὶ νὰ σᾶς ἀναφέρω καὶ ἄλλους λόγους διὰ τοὺς ὁποίους ἦτο στείρα ἡ Ρεβέκκα καὶ ἡ Ραχήλ, ἀλλὰ δὲν μᾶς ἐπιτρέπει ὁ χρόνος καὶ μὲ βιάζει νὰ ἐπαναφέρω τὸν λόγον διὰ τὸ σᾶς ὁμιλήσω διὰ τὴν δύναμιν τῆς προσευχῆς. **Σ** Δι' αὐτὸ ἄλλαξτε ὅλα αὐτὰ τὰ ἀνεφέρωμεν, διὰ νὰ μάθετε πῶς ἔλυσε τὴν στείρωσιν τῆς γυναίκας τοῦ ἡ προσευχῆ καὶ μάλιστα προσευχῆ μακροχρόνιος. «Ἐδέετο» λέγει «Ἰσαὰκ περὶ Ρεβέκκας τῆς γυναίκας αὐτοῦ καὶ ἐπήκουσεν αὐτοῦ ὁ Θεός» (Γέν. 25, 21). Διότι μὴ νομίσης ὅτι παρεκάλεσε τὸν Θεὸν καὶ ἀμέως εἰσηκούσθη, ἀλλὰ ἀφῆρυσσε πολὺν χρόνον παρακαλῶν τὸν Θεόν.

Καὶ ἐὰν θέλετε νὰ μάθετε πόσον χρόνον θὰ σᾶς εἰπῶ ἐγὼ μὲ ἀκρίθειαν. Εἴκοσι ἔτη κατηνάλωσε παρακαλῶν τὸν Θεόν. Ἄπὸ πού γίνεται τοῦτο φανερόν; Ἄπὸ τὴν ἰδίαν συνέχειαν τῆς διηγήσεως. Διότι ἐπειδὴ ἠθέληεν ἡ Γραφή νὰ φανερώσῃ τὴν πίστιν καὶ τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν ἐνάρετον ζωὴν ἐκείνου, δὲν ἀπεσκόπησεν οὔτε τὸν χρόνον, **Δ** ἀλλὰ καὶ αὐτὸν μᾶς ἐγνωστοποίησεν συγκεκριμένως μὲν, ὥστε νὰ διεγείρῃ τὴν ραθυμίαν μας, πλὴν ὁμως δὲν ἄφησε τοῦτον ἀφανῆ. Ἄκουσε λοιπὸν πῶς ἐμέσως ἐφάνερωσεν εἰς ἡμᾶς τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς προσευχῆς· «Ἰσαὰκ δὲ ἦν ἐτῶν τεσσαράκοντα» λέγει, «ὅτε ἔλαβε τὴν Ρεβέκκαν θυγατέρα Βαθουὴλ τοῦ Σύρου» (Γέν. 25, 20). Ἐμαθες πόσον ἐτῶν ἦτο διὰν ἔλαβε τὴν γυναῖκα; Τεσσαράκοντα ἐτῶν λέγει ἡ Γραφή ὅτι ἦτο διὰν

ἔλαβε τὴν Ρεβέκκαν. Ἄλλ' ἀφοῦ ἐμάθαμεν πόσον ἐτῶν ἦτο, διὰν ἐνυμφεῦθη τὴν γυναῖκα, ἄς μάθωμεν λοιπὸν καὶ πότε ἐγένε πατήρ, καὶ πόσον ἐτῶν ἦτο τότε, διὰν ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ, **Ε** καὶ θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἰδοῦμεν πόσον χρόνον ἐμείνε στείρα ἡ γυναῖκα, καὶ ὅτι καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα παρεκάλεε τὸν Θεόν. Πόσον ἐτῶν λοιπὸν ἦτο διὰν ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ; «Ἐξήλθε» λέγει «Ἰακώβ ἐπειλημένος τῇ δεξιᾷ τῆς πτέρνης τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ» διὰ τοῦτο ἐκάλεσεν αὐτὸν Ἰακώβ, ἐκείνον δὲ Ἠσαῦ. Ἰσαὰκ δὲ ἦν ἐτῶν ἐξήκοντα, ὅτε ἐγέννησεν αὐτούς» (Γέν. 25, 25-26). Ἐὰν λοιπὸν, διὰν ἐνυμφεῦθη τὴν Ρεβέκκαν, ἦτο τεσσαράκοντα ἐτῶν, διὰν δὲ ἐγέννησε τὰ τέκνα ἦτο ἐξήκοντα, εἶναι φανερόν ὅτι εἴκοσι ἔτη ἔμεινε στείρα ἡ γυναῖκα του, καὶ καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ χρονικὸν διάστημα παρεκάλεε τὸν Θεὸν ὁ Ἰσαὰκ.

10. 352 **Α** Ἐπειτα δὲν ἐντροπέμεθα καὶ δὲν κρυπτόμεθα διὰν βλέπωμεν τὸν δίκαιον νὰ ἐπιμένῃ εἴκοσι ἔτη καὶ νὰ μὴ ἀπομακρύνεται, καὶ ἐμεῖς μὲ τὴν πρώτην παράκλησιν ἢ τὸ πολὺ μὲ τὴν δευτέραν νὰ ἐξαντλούμεθα καὶ νὰ δυσανασχετοῦμεν; Καίτοι αὐτὸς εἶχε πολλὴν παρησίαν πρὸς τὸν Θεόν, ἐν τούτοις δὲν δυσανασχετοῦσεν ἐξ αἰτίας τῆς ἀναβολῆς τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ σκοποῦ του, ἀλλὰ ἀνέμενε καρτερικῶς ἐμεῖς ὁμως καίτοι εἴμεθα πλήρεις ἀναριθμήτων ἀμαρτιῶν καὶ ἔχομεν πονηρὰν συνείδησιν καὶ δὲν ἐπαδεικνύομεν οὐδεμίαν συμπάθειαν πρὸς τὸν Δεσπότην, ἂν δὲν εἰσακουσθῶμεν, πρὸ τοῦ ἄκομη νὰ ὁμιλήσωμεν, στενοχωρούμεθα ἠπελπιζόμεθα, ἀπομακρυνόμεθα ἀπὸ τὴν παράκλησιν· διὰ τοῦτο φεύγομεν πάντοτε χωρὶς καρμῖαν ὠφέλειαν. **Β** Ποῖος παρεκάλεσε τὸν Θεὸν εἴκοσι ἔτη γιὰ ἓνα πράγμα ὅπως ὁ δίκαιος αὐτός; Μᾶλλον δὲ ὄχι εἴκοσι ἔτη, ἀλλὰ εἴκοσι μῆνας μόνον;

Χθὲς μὲν λοιπὸν σᾶς ἔλεγα ὅτι εἶναι πολλοὶ αὐτοὶ πού προσεύχονται μὲ νωθρότητα καὶ χασμουρητὰ καὶ τεντώνονται καὶ στρέφονται ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ συνεχῶς, καὶ προσεύχονται μὲ μεγάλην ἀδιαφορίαν· σήμερον δὲ παρετήρησα νὰ γίνεται καὶ ἄλλη κατάχρησις ἐπὶ πλέον κατὰ τὴν ὥραν τῶν προσευχῶν, πρὸ καταστρεπτικῆ ἀπὸ ἐκείνην. Διότι πολλοὶ μὲ τὸ νὰ πέφτουν πρηνεῖς κάτω καὶ νὰ κτυποῦν τὸ μέτωπον εἰς τὴν γῆν **Σ** καὶ νὰ χύνουν πικρὰ δάκρυα, καὶ νὰ ἀναστενάζουν πικρὰ ἀπὸ κάτω, καὶ νὰ ὑψάνουν τὰ χέρια καὶ νὰ ὀπιδεικνύουν μεγάλην προθυμίαν, χρησιμοποιοῦν τὸν ζῆλον καὶ τὴν προθυμίαν αὐτὴν ἐναντίον τῆς ἰδίας τῶν σωτηρίας. Διότι δὲν παρακαλοῦν τὸν Θεὸν διὰ τὰ ἰδικὰ τῶν ἀμαρτήματα, οὔτε ζητοῦν συγχώρησιν διὰ τὰ πλημμελήματα αὐτῶν, ἀλλὰ τὸν ζῆλον τῶν αὐτῶν ὅλον τὸν στρέφουν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, καὶ κάμνουν τὸ ἴδιον, **Δ** ὡσάν κάποιος νὰ ἀκο-

νίστη τὸ ἔξφορ καὶ νὰ μὴ χρησιμοποιήσῃ τὸ ὄπλον ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ νὰ τὸ βυθίσῃ εἰς τὸν λαίμῳ του. Ἔτσι καὶ αὐτοὶ δὲν προσεύχονται διὰ τὴν ἀφεσὶν τῶν ἰδικῶν τους ἀμαρτιῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν τιμωρίαν τῶν ἐχθρῶν, τὸ ὅποῖον σημαίνει ὅτι ὠθοῦν τὸ ἔξφορ ἐναντίον τῶν ἰδίων.

Ἐπενόησε δὲ καὶ αὐτὸ τὸ μέσον ὁ διάβολος, διὰ νὰ καταστρέψωμεν ἀπὸ παντοῦ τοὺς ἑαυτοὺς μας, καὶ διὰ τῆς ραθυμίας καὶ διὰ τοῦ ζήλου. Διότι ἄλλοι μὲν διὰ τῆς ἀδιαφορίας πῶν εἰς τὰς προσευχὰς παροργίζουν τὸν Θεὸν καὶ κἀμνουν γνωστὴν τὴν καταφρόνησιν διὰ τῆς ραθυμίας των, ἄλλοι δὲ ἐπειδὴ ἐπαδεικνύουσιν ζῆλον, ἐπαδεικνύουσιν τὸν ζῆλον ἐναντίον τῆς ἰδικῆς των σωτηρίας. Ὁ γάρ, λέγει ὁ Διάβολος, εἶναι ναυθρός, μοῦ εἶναι ἀρκετὸν ὥστε νὰ μὴ ἐπιτύχῃ τίποτε αὐτός· αὐτὸς εἶναι πρόθυμος καὶ ἐπιμελής. Τί λοιπὸν νὰ κάμῃ; Δὲν δύναμαι νὰ χαλαρώσω τὸν ζῆλον, οὔτε νὰ ἐμβάλω εἰς αὐτὸν τὴν ἀδιαφορίαν· Ἐ ἄλλον τρόπον θὰ μεταχειρισθῶ διὰ τὴν καταστροφὴν του· Πῶς; Θὰ τὸν κάμω νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸν ζῆλον του πρὸς παρανομίαν, διότι τὸ νὰ προσευχόμεθα ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν εἶναι παρανομία. Ἀπομακρύνεται λοιπὸν ὅχι μόνον χωρὶς νὰ ἀφελῆθῃ τίποτε ἀπὸ τὸν ζῆλον του, ἀλλὰ καὶ μὲ περισσοτέραν θλάβην ἀπὸ ἐκείνην ποὺ προξενεῖται διὰ τῆς ραθυμίας. Τέτοια εἶναι τὰ τεχνάσματα τοῦ διαβόλου· ἄλλους μὲν διὰ τῆς ραθυμίας, ἄλλους δὲ δι' αὐτῆς τῆς προθυμίας καταστρέφει, ὅταν δὲν γίνεται αὐτὴ σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους.

11. Ἄλλὰ ἀξίζει νὰ ἀκούσετε τὰ ἴδια τὰ λόγια τῆς προσευχῆς των, καὶ πῶς εἶναι λόγια παιδικῆς ἡλικίας καὶ νηπιῶδους ψυχῆς. Ἐντρέπομαι λοιπὸν ὅταν πρόκειται νὰ τὰ εἰπῶ, πλὴν ὅμως εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ εἰπῶ καὶ νὰ μνησθῶ τὴν κακὴν ἐκείνην γλῶσσαν. ³⁵² **A** Ποῖα λοιπὸν εἶναι τὰ λόγια; «Νὰ ἐκδικηθῆς τοὺς ἐχθρούς μου δεῖξέ εἰς αὐτοὺς ὅτι καὶ ἐγὼ ἔχω Θεόν». Δὲν μανθάνουν, ὦ ἄνθρωπε, τότε ὅτι ἔχομεν Θεόν, ὅταν ἀγανακτοῦμεν καὶ ὀργίζομεθα καὶ δυσανασκετοῦμεν, ἀλλὰ ὅταν εἴμεθα ἐπιεικεῖς καὶ πρᾶοι καὶ ἡπιοὶ καὶ ἐξασκοῦμεν ὅλην μας τὴν φιλοσοφίαν. Τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Θεὸς εἶπε· «Λαμπάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ἔργα ὑμῶν, καὶ δοξάσῃσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Ματθ. 5, 16). Δὲν καταλαβαίνεις ὅτι ὑβρίζεις τὸν Θεόν, ὅταν τὸν παρακαλῆς ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν σου; Καὶ πῶς ὑβρίζω; λέγει. Διότι αὐτὸς εἶπε «Εὐχέσθε ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν» (Ματθ. 5, 44) **B** καὶ μᾶς ἔδωσε τὸν θεῖον αὐτὸν νόμον. Ὅταν λοιπὸν ἔχῃς τὴν ἀξίωσιν νὰ καταλύῃ ὁ νομοθέτης τοὺς ἰδικούς του νόμους, καὶ παρακαλῆς αὐτὸν νὰ νομοθετῇ ἀντίθετα πρὸς τὸν ἑαυτὸν του καὶ

ἰκετεύῃς αὐτὸν ποὺ σὲ ἐμποδίζει νὰ προσεύχεσαι ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν σου νὰ σὲ εἰσακούσῃ, ὅταν κατακρίνης τοὺς ἐχθρούς σου, δὲν κάμεις τότε προσευχὴν, οὔτε τὸν παρακαλεῖς, ἀλλὰ ὑβρίζεις τὸν νομοθέτην καὶ φέρεσαι ὡς παράφρων εἰς ἐκείνον ποὺ πρόκειται νὰ σοῦ δώσῃ τὰ ἀγαθὰ τὰ ὑπὸ τῆς προσευχῆς.

Καὶ πῆς μου, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ εἰσακουσθῆς αὐτὸς ποὺ προσεύχεται ὅταν ἐξοργίσῃ αὐτὸν ποὺ θὰ τὸν ἀκούσῃ; Διότι ὅταν πράττῃς αὐτὰ ὡθεὶς τὴν σωτηρίαν σου εἰς θάραθρον καὶ φέρεσαι εἰς κρημνόν. **C** διότι κτυπᾷς τὸν ἐχθρὸν σου ὑπὸ τὰ βλέμματα τοῦ βασιλέως. Διότι ἂν καὶ δὲν τὸ κάμῃς αὐτὸ διὰ τῶν χειρῶν σου, τὸν κτυπᾷς μὲ τὰ λόγια· τοῦτο δὲν τολμᾷς νὰ τὸ κάμῃς οὔτε ἐνώπιον τῶν συνδούλων σου. Τόλμησε λοιπὸν νὰ τὸ κάμῃς αὐτὸ εἰς τὸν βασιλέα, καὶ ἂν ἀκόμη ἔχῃς κατωρθώσει ἀναριθμήτα πράγματα, ἐξάπαντος ἀμέσως θὰ τιμωρηθῆς διὰ θανάτου.

Ἐπειτα δὲν τολμᾷς νὰ ὑβρίσῃς τὸν ὁμοτίμὸν σου ἐνώπιον τοῦ ἀρχόντος, ἐνώπιον δὲ τοῦ Θεοῦ ὅταν πράττῃς τοῦτο, πῆς μου, δὲν τρομάζεις οὔτε φοβάσαι ὅτι εἰς ὄραν προσευχῆς καὶ δεήσεως ὀργιεύεις ἔτσι καὶ γίνεσαι ὡσὰν θηρίον καὶ ἐπαδεικνύεις μεγαλυτέραν ἀχαριστίαν ἀπὸ ἐκείνην τοῦ δούλου ποὺ ἀπαιτοῦσε τὰ ἑκατὸν δηνάρια. **D** Τὸ ὅτι περισσότερο οὐ τὸν ὑβρίζεις ἀπὸ ἐκείνον, ἀκουσε αὐτὴν τὴν διήγησιν. Κάποιος κρεωστοῦσε δέκα κιλιάδες τάλαντα¹ εἰς τὸν κύριόν του. Ἐπειτα ἐπειδὴ δὲν εἶχε νὰ τοῦ τὰ δώσῃ παρεκάλεσε τὸν κύριόν του νὰ μακροθυμήσῃ, διὰ νὰ μὴ πωλήσῃ τὴν γυναῖκα του, τὴν οἰκίαν του καὶ τὰ παιδιὰ του, καὶ γίνῃ τέτοια ἐξόφλησις τοῦ κρέους τοῦ κυρίου του. Ὅταν τὸν εἶδε ὁ κύριός του νὰ κλαίῃ, τὸν εὐσπλαγνίσθη καὶ τοῦ ἔκαρσε τὰ μόρια τάλαντα. Ὅταν ὅμως αὐτὸς ἐβγήκεν ἔξω καὶ εὐρήκε κάποιον ἄλλον δούλον ποὺ κρεωστοῦσε εἰς αὐτὸν ἑκατὸν δηνάρια,² τὸν ἐπέλεξε ζητῶν αὐτὰ μὲ μεγάλην σκληρότητα καὶ ἀπανθρωπίαν. **E** Ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ ὁ κύριός του τὸν ἐπέκλεισεν εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ἐπέβαλε πάλιν εἰς αὐτὸν τὸ

1. Τάλαντον. Νομισματικὴ συμβατικὴ ποσότης, ποικίλλουσα κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς καὶ ἐπικρατείας. Εἰς τὴν Ἀττικὴν ἴσθηται πρὸς 60 μνᾶς ἢ 6.000 ἀρχαίας δραχμὰς. Εἰς τὴν Ἀιγυπτίαν εἶχεν ἀξίαν 100 μνᾶν. Εἰς τὴν Εὐβοίαν 50 καὶ τὴν Βαβυλωνίαν 70. Τὸ τάλαντον ἦτο χρυσοῦν, ἀργυροῦν καὶ χαλκίον. Τὸ χρυσοῦν εἶχεν δεκαπλάσιον ἀξίον τοῦ ἀργυροῦ καὶ ἑκατονταπλάσιον τοῦ χαλκίον. Ὅταν ἐμιλοῦμεν περὶ τάλαντου χρυσοῦ ἢ ἀργυροῦ, πρέπει νὰ ἐννοῶμεν πάντοτε θάρος, καὶ νὰ ἔχωμεν ὅτι ἔστιν ἢ ἀξία τοῦ ἐποικίλλε κατὰ χώρας. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ βοηθῆ ἀκριβῆς ἀντιστοιχίον εἰς σύγχρονα νομίσματα.

2. Δηνάριον. Ρωμαϊκὸν ἀργυροῦν νομίσμα. Ἡ τιμὴ του περιλάμβανε δέκα ἀσάρια, τὰ ὅποια ἦσαν νομίσματα ἐκ χαλκοῦ μικρᾶς ἀξίας.

κρέος τῶν μυρίων ταλάντων, τὸ ὅποιον προηγουμένως τοῦ ἐκάρισε καὶ τὸν ἐτηώρησε διὰ τὴν σκληρότητά του πρὸς τὸν σύνδουλόν του.

12. Ἐσὺ ὁμοῦ πρόσεξε πόσον πῶς ἀγνώμων καὶ πῶς ἀναίσθητος ἔχεις γίνεαι καὶ ἀπὸ ἐκείνου μὲ τὸ νὰ προσεύχεσαι ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν σου. Ἐκεῖνος δὲν εἶχε τὴν ἀξίωσιν νὰ τὰ ἀπατήσῃ τὰ ἑκατὸν δηνάρια ὁ κύριός του, ἀλλ' ὁ ἴδιος τὰ ἀπαιτοῦσε· ἐσὺ ὁμοῦ παρακαλεῖς καὶ τὸν Δεσπότην διὰ τὴν ἀπαίτησίν σου αὐτὴν τὴν ἀναίσχυντον καὶ ἀπηγορευμένην. Καὶ ἐκεῖνος μὲν δὲν ἐπίεζε τὸν σύνδουλόν του ἐμπροσθεν τοῦ κυρίου του, ἀλλὰ ἔξω ἐσὺ ὁμοῦ κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς ἰστάμενος πρὸ τοῦ βασιλέως τὰ κάμνεις αὐτά. **354 A** Ἐὰν δὲ ἐκεῖνος πῶς ἐνῶ δὲν παρεκάλεσε τὸν κύριόν του διὰ τὴν ἀπαίτησίν του, ἀλλὰ τὸ ἔκαμεν αὐτὸ ἀφοῦ ἐδγῆκεν ἔξω ἀπὸ τὴν οἰκίαν του, δὲν ἔτυχεν οὐδεμιᾶς συγκωρήσεως, ἐσὺ πὲς μου ποῖαν τιμωρίαν θὰ ὑποστής, πῶς καὶ τὸν Δεσπότην διεγείρεις νὰ κάμῃ τὴν ἀπηγορευμένην αὐτὴν πληρωμένην, καὶ τὰ κάμνεις αὐτὰ ἐνάπαιον αὐτοῦ:

Ἄλλὰ φλέγεται ἡ σκέψις σου ἀπὸ τὴν ἐνθύμησιν τῆς ἐχθρας καὶ ἐξογκοῦται καὶ ἐρεθίζεται ἡ καρδιά σου καὶ δὲν ἠμπορεῖς νὰ κατευνάσῃς τὴν ταραχὴν τῶν λογισμῶν, διὰ τὴν ἐνθυμῆσαι αὐτὸν πῶς σὲ ἐλύπησεν. Ἄλλὰ τότε νὰ ἀντιπαρτάξῃς εἰς τὴν φλεγμονὴν αὐτὴν τὴν ἐνθύμησιν πῶς προέρχεται ἀπὸ τὰ ἰδικά σου ἁμαρτήματα καὶ τὸν φόβον πῶς προέρχεται ἀπὸ τὴν μέλλουσαν τιμωρίαν. Νὰ ἐνθυμηθῆς διὰ πόσα πράγματα εἶσαι ὑπεύθυνος εἰς τὸν Δεσπότην καὶ διὰ διὰ ὅλα ἐκείνα πρέπει νὰ τιμωρηθῆς ἀπὸ αὐτόν, καὶ θὰ νικήσῃ ὅπωςδήποτε ὁ φόβος αὐτὸς ἐκείνην τὴν ὀργὴν σου, ἐπειδὴ εἶναι πολὺ ἰσχυρότερον τοῦτο ἀπὸ τὸ πάθος ἐκεῖνο. **B** Νὰ ἐνθυμηθῆς τὴν γέενναν τοῦ πυρός, τὴν κόλασιν καὶ τὴν τιμωρίαν κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς καὶ δὲν θὰ δυνηθῆς νὰ θάλλῃς εἰς τὴν σκέψιν σου τὸν ἐχθρόν. Σύντριψε τὸν λογισμὸν σου, ταπεινώσε τὴν ψυχὴν σου μὲ τὴν ἐνθύμησιν τῶν ἁμαρτημάτων σου καὶ δὲν θὰ δυνηθῆς οὔτε νὰ σὲ ἐνοκλήσῃ ὁ θυμὸς.

Ἄλλὰ αὕτη εἶναι ἡ αἰτία ὅλων τῶν κακῶν, τὸ ὅτι παρατηροῦμεν μὲ μεγάλην λεπτομέρειαν τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἄλλων, τὰ ἰδικά μας δὲ τὰ παρατρέχομεν μὲ πολλὴν ραθυμίαν. Ἐπρεπε ὁμοῦ νὸ κάμωμεν τὸ ἀντίθετον· τὰ μὲν ἁμαρτήματα τὰ ἰδικά μας πρέπει νὰ μὴ τὰ λησμονοῦμεν, τῶν δὲ ἄλλων οὔτε νὰ τὰ θάζωμεν εἰς τὸν νοῦν μας. Ἄν κάμωμεν αὐτὸ καὶ τὸν Θεὸν θὰ ἔχωμεν βοηθὸν καὶ θὰ παύσωμεν νὰ ὀργιζώμεθα συνεχῶς κατὰ τῶν ἄλλων, καὶ κανένα ἐχθρόν ποτε δὲν θὰ ἔχωμεν· ἐὰν ὁμοῦ κάποτε ἀποκτήσωμεν καὶ ἐχθρόν πολὺ γρήγορα καὶ τὴν ἐχθρὰν θὰ ἐξαφανίσωμεν καὶ τῶν ἁμαρτημάτων

μας ταχεῖαν συγκώρησιν θὰ ἔχωμεν. **C** Διότι ὅπως αὐτὸς πῶς μνησκακεῖ εἰς τὸν πλησίον του δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν τιμωρίαν πῶς ἐπασφύρουν τὰ ἰδικά του ἁμαρτήματα, εἶσι καὶ αὐτὸς πῶς εἶναι καθαρὸς ἀπὸ θυμόν, θὰ εἶναι καὶ καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτήματα συντόμως. Διότι ἂν ἐμεῖς οἱ πονηροὶ καὶ ὑποδουλωμένοι εἰς τὸν θυμόν, ἐξ αἰτίας τῆς προσταγῆς τοῦ Θεοῦ παραθεωροῦμεν ὅλα τὰ ἐναντίον μας ἁμαρτήματα πολὺ περισσότερο ὁ φιλόφρων καὶ ἀγαθὸς καὶ καθαρὸς ἀπὸ κάθε πάθος θὰ παραβλέψῃ τὰ ἁμαρτήματά μας, ἕνεκα τῆς πρὸς τὸν πλησίον φιλοφροσύνης, καὶ διὰ τῆς συγκωρήσεως τῶν ἁμαρτημάτων μας θὰ ἀποδώσῃ εἰς ἡμᾶς τὴν ἀμοιβήν, τὴν ὁποίαν εἶθε ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ τῆς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον δόξα καὶ δύναμις ἀνήκει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Δ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΜΕΡΙΚΟΙ ΝΑ ΑΠΟΓΟΗΤΕΥΩΝΤΑΙ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΕΑΥΤΟΥΣ ΤΩΝ ΚΑΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΡΟΣΕΥΧΩΜΕΘΑ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΧΘΡΩΝ· ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΠΕΛΠΙΖΩΜΕΘΑ ΟΤΑΝ ΖΗΤΟΥΜΕΝ ΚΑΤΙ ΚΑΙ ΔΕΝ ΤΟ ΛΑΜΒΑΝΩΜΕΝ· ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΝΔΡΑΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΜΟΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΧΟΥΝ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

1. Σας όφείλω πολλές εύχαριστίας, διότι μετά προθυμίας ακούσατε τας όμιλίας περί προσευχής, και διότι με έκάρτα εύτυχής διότι «Μακάριος ό λέγων εις ύπα ακουόντων» (Έκκ. 25, 12). Δέν έπέισθην δέ μόνον από τά χειροκροτήματα και τούς επαίνους, αλλά και έξ δωων είδον να πράττετε. ³⁵⁵ **Α** Διάτι όταν σάς συνεβούλευα να μη προσεύχεσθε έναντίον των έχθρών, και σάς έλεγα ότι παροργίζομεν τον Θεόν πράττοντες τούτα, και νομοθετούμεν αντίθετα προς τό θέλημα αυτού (διότι ό Θεός ειπε, να προσεύχεσθε διά τούς έχθρούς σας· έμεις όμως όταν προσευχώμεθα κατά των άχθρών μας αξιούμεν από αυτόν να καταργήση τον νόμον του). Όταν λοιπόν σάς έλεγα αυτά ή τέτοια πράγματα, είδα πολλούς από εσάς να κτυπούν τά πρόσωπά των και τά στήθη, να αναστενάζουν με θλίψιν, να υψώνουν τας χείρας προς τον ούρανόν και να ζητούν συγγνώμην διά τας τοιούτου είδους προσευχάς των. Τότε λοιπόν και έγω υψώσας τούς οφθαλμούς μου προς τον ούρανόν ηύχαρίστησα τον Θεόν, διότι τόνσον γρήγορα έκαρποφόρησεν ό λόγος της διδασκαλίας.

Β Διότι τέτοιος είναι ό σπόρος ό πνευματικός· δέν έχει ανάγκην ούτε έτών, ούτε χρόνων, ούτε ημερών, αλλά αν εισέλθη εις ψυχήν αγαθήν έμφανίζει άμέσως τον στάκυν ώριμον και πλήρη· τούτο δέ έγένετο χθές εις εσάς. Έρρημα εις τας καρδίας σας λόγους που διεγείρουν την ψυχήν, και έβλάστησεν έπιθυμία και αναστεναγμός έξομολογήσεως, αναστεναγμός τέτοιος που είχε πολύν πλούτον αγαθών. Διότι εάν ό Τελώνης με τό να ειπή, κτυπών τό στήθος «Ίλάσθητί μοι τώ άμαρτολῷ» (Λουκ. 18, 13) έφυγε περισσότερον δεικναιόμενος από τον Φαρισαίον, πόσην παρησίαν είναι έπόμενον να έχωμεν αποκτήσει έμεις που έχομεν έπαδειξει εις όλίγον χρονικόν διάστημα τόσην κατάνυξιν;

Και όμως χειρότερον του Τελώνου δέν είναι τίποτε, **Γ** διότι τό έργον αυτού είναι τό ανώτατον όριον κακίας· τούτο και ό Χριστός θέλων να φανερώση έφερε συνεχώς ως παράδειγμα των χειρίστων κακών τας πόρνους και τούς Τελώνας· διότι τό έπάγγελμα του τελώνου είναι αυθαίρετος έκβιασμός, άρπαγή άτιμώρητος, άναίδης τρόπος πλεονεξίας, εργασία άδικος, αναίσχυτον έμπόριον· και όμως αυτός που συνέζη με τόσας κακίας ήδυνήθη με απλά λόγια να αποβάλλη τας κατηγορίας και να λάβη περισσότερα έξ δωων έζήτησε. Διότι υιός μόνον παρεκάλει τον Θεόν λέγων «Ίλάσθητί μοι τώ άμαρτολῷ», ό Θεός δέ, άχι μόνον έδειξεν ευμένειαν προς αυτόν, αλλά και τον έδικαίωσεν περισσότερον από τον Φαρισαίον. Διά τούτο λέγει ό άπόστολος Παύλος· «τῷ δέ δυναμένων πάντα ποιῆσαι υπέρ εκ περισσοῦ ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν» (Έφεσ. 3, 20). **Δ** Καίτοι ό Φαρισαίος προσηυχήθη και ίσοιάθη εις τό ιερόν και παρεκάλεσε τον ίδιον Θεόν, και ειπεν περισσότερα λόγια από όσα ό τελώνης, και ήρξισεν την προσευχήν του από την εύχαριστίαν προς τον Θεόν. Διατί λοιπόν εκείνος έχασεν όσα καλά ειχεν, αυτός δέ προσέλαβε και παρησίαν την όποιαν δέν ειχεν; Από τον τρόπον της προσευχής, διότι δέν ήτο υιός ό τρόπος της προσευχής έκάστου. Ό μόν Φαρισαίος ήτο πλήρης καυχώσεως, έπόρσεως και υπερηφανείας, ό δέ Τελώνης ήτο πλήρης συνέσεως· δι' αυτό ούτος έχων αναρίθμητον φορτίον άμαρτημάτων τό άπέθεσεν και έδικαίωθη υπό του Θεού, εκείνος δέ φέρων τό μλοϊον πλήρες κατορθωμάτων έλεημοσύνης και νηστείας. **Ε** ώς να προσέκρουσεν εις κάποιον σκόπελον, διά του φρονήματος της ματαιοδοξίας και της υπερηφανείας, ένανάγησεν εις αυτόν τον λιμένα· διότι τό να ζημιωθής εις την προσευχήν είναι ως να ναυαγής εις λιμένα. Όμως δέν συνέβη τούτο εκ της φύσεως της προσευχής, αλλά εκ της προθέσεως της ιδιότητος του.

2. Βλέπετε λοιπόν ότι δέν άρκει διά την σωτηρίαν μας ή προσευχή, αν δέν γίνη σύμφωνα με εκείνους τούς κανόνες που έχει θέσει ό Χριστός; Ποίους νόμους έχει θέσει; ³⁵⁶ **Α** Να προσευχώμεθα υπέρ των έχθρών και υπέρ εκείνων οι όποιοι μās ένοχλοῦν και μās θλίβουν πολύ. Και εάν τούτο δέν πράττωμεν, θα χαθώμεν εξαπαντος και τούτο γίνεται φανερόν από τό παράδειγμα του Φαρισαίου. Διότι αν αυτός ό όποιος δέν προσηυχήθη έναντίον των έχθρών του, αλλά έξ αιτίας της ματαιοδοξίας του μόνον έτιμωρήθη τόσον, ποία τιμωρία άπομένει δι' εκείνους οι όποιοι απευθύνουν προς τον Θεόν μακρως και παλλους λόγους έναντίον των έχθρών;

Τί κάμεις, άνθρωπε; Ζητείς συγκώρησιν των άμαρτηών

σου και πληροῖς τὴν σκέψιν σου με θυρόν; Ὅταν περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην φοράν πρέπει νὰ εἴμεθα ἡπιαίτεροι, διότι συνομιλοῦμεν με τὸν Θεόν, παρακαλοῦντες διὰ τὰ παραπτώματά μας, ζητοῦντες εὐσπλαχνίαν, φιλανθρωπίαν καὶ συγγνώμην, **Β** τότε ἐξαγριωνόμεθα καὶ περιπίπτομεν εἰς θηριωδίαν καὶ πληροῦμεν ἀπὸ πικρίαν τὸ στόμα; Καὶ πῶς θὰ ἠμπορέσωμεν, πέρ μου, νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν σωτηρίαν μας ἀφ' ἑνὸς μὲν οὐκίμα ἱκετῶν παρουσιάζοντες, ἀφ' ἑτέρου δὲ προφέροντες λόγους ὑπερηφανείας, ἐξοργίζοντες τὸν Κύριον ἐναντίον μας; Ἦλθες διὰ νὰ θεραπεύσῃς τὰ ἰδικά σου τραύματα καὶ ὄχι διὰ νὰ κάμῃς βαρύτερα τὰ τραύματα τοῦ πλησίον; εἶναι καιρὸς συγκωρήσεως, καιρὸς προσευχῆς καὶ στεναγμοῦ, καὶ ὄχι ὀργῆς; εἶναι καιρὸς δακρύων, ὄχι θυμοῦ, καιρὸς συντριβῆς τῆς καρδίας καὶ ὄχι ὀργῆς. Διὰ τί συγχέεις τὴν τάξιν; Διὰ τί πολεμεῖς τὸν ἑαυτὸν σου; Διὰ τί καταστρέφεις τὸ πνευματικόν σου οἰκοδόμημα; **Γ** Αὐτὸς ποῦ προσεύχεται πρέπει νὰ ἔχῃ ἀγαθὴν περισσότερον ἀπὸ ὄλους τοὺς ἄλλους ψυχὴν, ταπεινόφρονα νοῦν, συντετριμμένην καρδίαν· ἐκεῖνος δὲ ποῦ κατακραυγάζει ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, δὲν θὰ δυναθῆῃ ποτὲ νὰ κατορθώσῃ τοῦτο, διότι εἶναι πλήρης θυμοῦ, καὶ δὲν δύναται νὰ ἔχῃ κατεσταλμένην διάνοισιν.

Ἄς μὴ προσευκόμεθα λοιπὸν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν μας, ἀλλ' οὔτε πάλιν νὰ ἀναφέρωμεν τὰ ἰδικά μας ἐπιτεύγματα, διὰ νὰ μὴ πάθωμεν ὅτι ὁ Φαρισαῖος. Διότι ὅπως ἀκριβῶς εἶναι καλὸν νὰ ἐνθυμούμεθα τὰ ἀμαρτήματά μας, ἔτσι πάλιν εἶναι καλὸν νὰ λησμονοῦμεν τὰ κατορθώματά μας. Διὰ ποῖον λόγον; Διότι ἢ μὲν ἀνάμνησις τῶν κατορθωμάτων μᾶς ἐγείρει εἰς ὑπερηφάνειαν, ἢ δὲ ἐνθύμησις τῶν ἀμαρτημάτων καταστέλλει καὶ ταπεινώνει τὸν νοῦν μας. **Δ** Καὶ ἐκεῖνη μὲν μᾶς κάμει νωθροῦς, αὐτὴ δὲ μᾶς κάμει προθυμότερους. Διότι, ὅσοι νομίζουν ὅτι δὲν ἔχουν κανένα καλόν, ἐπιδεικνύουσιν μεγαλύτερον ζῆλον διὰ νὰ ἀποκτήσουν τὰ καλά· ὅσοι δὲ πάλιν νομίζουν ὅτι ἔχουν ἐναποθέσει πολὺν πλοῦτον διὰ τοὺς ἐσπυτοὺς των, ἔχοντες θάρρος εἰς τὴν παρουσίαν ταύτην, δὲν θὰ ἐπιδείξουν μεγάλην προθυμίαν εἰς τὸ νὰ ἀποκτήσουν περισσότερον.

3. Μὴ μνημονεύῃς τὰ κατορθώματά σου λοιπὸν, διὰ νὰ τὰ ἐνθυμηθῆῃ ὁ Θεός, διότι λέγει· «λέγε τὰς ἀμαρτίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῆς» (Ἠσ. 43, 26)· καὶ πάλιν λέγει· «οὐ μὴ μνησθῶ τῶν ἀνομιῶν σου, σὺ δὲ μνήσθητι» (Ἠσ. 43, 25).

Ε Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον τόσο γρήγορα ἐπήκουσεν ὁ Θεὸς τὸν Τελώνην, ἄφησε δὲ τὸν Ἰσαάκ εἴκοσι ἔτη νὰ παρακαλῆ καὶ νὰ ἱκετεύῃ αὐτὸν διὰ τὴν γυναῖκα του, καὶ τότε μόνον εἰσήκουσεν τὰς προσευχὰς τοῦ δικαίου; Εἶναι ἀναγ-

καῖον νὰ σᾶς συμπληρώσω τὴν χθεσινὴν διδασκαλίαν. Διὰ ποῖον λοιπὸν λόγον ἔγνε τοῦτο; Ὅσον ἀφορᾷ τὰ γενόμενα εἰς τὸν Τελώνην διὰ νὰ μάθῃς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος γρήγορα ἐσήκουσεν αὐτόν· ὅσον ἀφορᾷ τὰ γενόμενα εἰς τὸν Ἰσαάκ, διὰ νὰ μάθῃς τὴν ὑπομονὴν τοῦ δούλου ὁ ὁποῖος ἀργὰ ἔλαβεν τὰ ζητούμενα καὶ δὲν ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν παράκλησιν. Διὰ νὰ μὴ ἀπελιποθῆς, ἂν εἶσαι ἀμαρτωλὸς καὶ διὰ νὰ μὴ καυχήθῃς, ἂν εἶσαι δίκαιος **357 Α** «Οὐ κρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες» (Ματθ. 9, 12). Ἦτο ἀσθενὴς ὁ τελώνης διὰ τοῦτο γρήγορα εἰς αὐτὸν ἤπλωσε τὴν χεῖρα, ὁ δὲ Ἰσαάκ ἦτο ἰσχυρότερος καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἄφησε διὰ νὰ ἐπαυξήσῃ τὴν ὑπομονὴν του. Ἀλλὰ τὰ λόγια αὐτὰ ἔχουν λεχθῆ με τὸ παραπάνω.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ ὀμιλήσω διὰ ποῖον λόγον ἦτο ἡ γυναῖκα τοῦ σιείρα, ὥστε νὰ μὴ ἀπιστήσῃς, ὅταν θὰ ἴδῃς τὴν Παρθένον νὰ γίνεται μητέρα· Ὅταν δὲ σὲ ἐρωτήσῃ ὁ Ἰουδαῖος πῶς ἐγέννησεν ἡ Μαρία; Νὰ εἰπῆς εἰς αὐτόν· πῶς ἐγέννησεν ἡ Σάρρα καὶ ἡ Ρεβέκκα καὶ ἡ Ραχὴλ; Διότι ὅταν πρόκειται νὰ γίνῃ κάτι τὸ ἀξιοθαύμαστον καὶ πολὺ ὑπερφυσικόν, προηγούνται πολλὰ παραδείγματα τοῦτου. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς διὰν εἰσέρχεται ὁ βασιλεὺς προηγούνται στρατιῶται, ὥστε νὰ μὴ ὑποδεχθῶμε τὸν βασιλέα ξαφνικὰ καὶ ἀπροετοίμαστοι, **Β** ἔτσι καὶ ὅταν πρόκειται νὰ γίνῃ κάποιο παράξενο θαῦμα, προηγούνται παραδείγματα, ὥστε ἀφοῦ προπαρασκευασθῶμε νὰ μὴ ἐκπλαγοῦμεν ἔξαφνα, οὔτε νὰ ἀποροῦμε διὰ τὸ παράδοξον ποῦ ἐγένετο.

Αὐτὸ συνέβη καὶ ὡς πρὸς τὸν θάνατον. Προηγήθη ὁ Ἰωνᾶς καὶ προητοίμασε τὴν σκέψιν μας. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκείνον μετὰ ἀπὸ τρεῖς ἡμέρας τὸν ἐξέβαλε τὸ κῆτος, ἔτσι καὶ τὸ μνῆμα ἀπέδωσε τὸν Χριστόν, μὴ εὐρὸν εἰς αὐτόν τὴν ἀρμόζουσαν καὶ κατάλληλον τροφήν, διότι προσδιάζουσα καὶ κατάλληλος τροφή τοῦ θανάτου εἶναι ἡ φύσις τῆς ἀμαρτίας· ἀπὸ αὐτὴν ἐγεννήθη, δι' αὐτῆς ἐρριζοβόλησε καὶ ἀπὸ αὐτὴν τριτάρται. Ὅπως λοιπὸν εἰς ἡμᾶς ὅταν, χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζομεν, καταποῦμε λίθον, **Γ** τότε κατ' ἀρχὴν ἐπαχειρεῖ νὰ τὸν κωνέψῃ ἡ δύναμις τοῦ στομάχου· ὅταν ὁμως εὕρῃ τὴν τροφήν νὰ εἶναι ἕνῃ δι' αὐτόν, ἀκόμη καὶ ἂν ἐπαχειρήσῃ με περισσότεραν πεπτικὴν δύναμιν νὰ τὸν κωνεύσῃ, ἐκείνον μὲν δὲν καταστρέφει, κάνει δὲ τὴν ἰδικὴν του δύναμιν, καὶ οὔτε λοιπὸν τὴν προηγουμένην τροφήν ἠμπορεῖ νὰ κατακρατήσῃ, ἀλλὰ ἀφοῦ ἀτονήσῃ συνεκβάλλει καὶ ἐκείνην με αὐτόν με πολλὴν λύπην. Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ εἰς τὸν θάνατον. Κατέπιε τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν κωνεύσῃ, καὶ ἐξησθῆνησεν ὅλη ἡ δύναμις αὐτοῦ· διὰ τοῦτο με αὐ-

τὸν καὶ τὴν ὑπόλοιπον συνεξέβαλε τροφήν, τὴν ὁποίαν εἶχε, καὶ οὕτω συνεξέρασε καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, καὶ οὕτε θά θυνηθῆι νὰ τὴν κατακρατήσῃ διὰ παντός.

Δ Δι' αὐτὸ λοιπὸν προηγήθησαν καὶ αἱ στείραι, διὰ νὰ πιστευθῆι ἡ γέννησις τῆς παρθένου, καὶ μᾶλλον ὄχι διὰ νὰ πιστευθῆι ἡ γέννησις, ἀλλὰ ἵνα ἐπακριβῶς ἐξετάσωμεν, θὰ εὕρωμεν ὅτι εἶναι ἡ στείρωσις τύπος καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου.

4. Ἀλλὰ προσέχετε, διότι αὐτὸ ποῦ θὰ λεχθῆι εἶναι λεπτόν, διότι πρόκειται νὰ εἰποῦμεν πῶς ἡ στείρωσις μήτρα τῆς Σάρρας καθοδηγεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν πίστιν τῆς ἀναστάσεως. Πῶς λοιπὸν μᾶς καθοδηγεῖ; Ὅπως αὐτῆ, ἐνῶ ἦτο νεκρὰ ἀνεζωογονήθη διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐβλάστησε τὸ ζῶν σῶμα τοῦ Ἰσαάκ, ἔτσι καὶ ὁ Χριστός, ἐνῶ ἀπέθανεν, ἀνεστήθη μετὰ τὴν ἰδικὴν του δύναμιν. **Ε** Καὶ τὸ ὅτι δὲν εἶναι θεδιασπρόν αὐτὸ ποῦ ἔχει λεχθῆι ἄκουσε τὸν ἴδιον τὸν Παῦλον λέγοντα. Ὅταν εἶπε διὰ τὸν Ἀβραάμ «Ὅχι ἐνενόησε τὴν νεκρῶσιν τῆς μήτρας Σάρρας, ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῆ πίστει, δὸς δόξαν τῷ Θεῷ, καὶ πληροπορηθεὶς ὅτι δ' ἐπήγγελται δυνατός ἐστι καὶ ποιῆσαι» (Ρωμ. 4, 19-21), ὅτι δηλ. ἀπὸ νεκρὰ σώματα θὰ κάμῃ νὰ γεννηθῆι ζῶν υἱός, ἔπειτα ἀπὸ ἐκείνην εἰς αὐτὴν τὴν πίστιν ὁδηγῶν μᾶς ἐπανάφερε. «Ὅχι ἐγράφη δι' ἐκείνον μόνον ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς». Διατί; «Ὅτις μέλλει» λέγει «λογίζεσθαι τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγειραντα Ἰησοῦν τὸν Κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν» (Ρωμ. 4, 23-24). **358 A** Αὐτὸ δὲ ποῦ λέγει σημαίνει τοῦτο: Τὸν Ἰσαάκ ἀπὸ νεκρὰ σώματα³ ἔφερεν εἰς τὴν ζωὴν, ἔτσι καὶ τὸν Χριστόν, ποῦ εἶχεν ἀποθάνει, ἀνέστησε.

Θέλεις νὰ μάθῃς ὅτι εἶναι ἡ στείρωσις συμβολισμὸς καὶ ἄλλου πράγματος; Ἐπρόκειτο ἡ Ἐκκλησία νὰ γεννηθῆι τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν· διὰ νὰ μὴ ὀπισθίς λοιπὸν πῶς ἐγέννησεν ἡ ἄγονος, ἡ ἀκαρπος, ἡ στείρα, προηγήθη ἡ ἐκ φύσεως στείρα προετοιμάζουσα τὴν ἐκ προαιρέσεως στείραν καὶ ἡ Σάρρα ἔγινε τύπος τῆς Ἐκκλησίας. Διότι ὅπως ἐκείνη ἐνῶ ἦτο στείρα ἐγέννησεν εἰς βαθὺ γῆρας, ἔτσι καὶ αὐτῆ, ἐνῶ ἦτο στείρα ἐγέννησε κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους. Καὶ ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθές ἄκουσε τὸν Παῦλον ποῦ λέγει «Ἡμεῖς δὲ τῆς ἐλευθέρας τέκνα ἐσμέν» (Γαλ. 4, 31). **B** Ἐπειδὴ ἡ Σάρρα εἶναι προεικόνισις τῆς ἐκκλησίας, δηλαδή ἡ ἐλευθέρα, διὰ τοῦτο συνεπέρανεν ὅτι «τῆς ἐλευθέρας τέκνα ἐσμέν». Καὶ πάλιν «Ἄρα, ἀδελφοί, κατὰ Ἰσαάκ ἐπαγγελίας τέκνα ἐσμέν» (Γαλ. 4, 28). Τί σημαίνει «ἐπαγγελίας»: Ὅπως ἐκεῖ-

3. Νεκρὸν ὀνομάζει τὸ σῶμα τῆς Σάρρας ἐπειδὴ καὶ διὰ τοῦ προκειμένου τῆς ἡλικίας καὶ διὰ τὴν στείρωσιν δὲν ἠδύνατο νὰ κωπορήσῃ.

νος δὲν ἐγεννήθη μετὰ φυσικὸν τρόπον, οὔτε καὶ ἡμεῖς ἐγεννήθημεν τοιοῦτοτρόπως, ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Καὶ πάλιν «Ἡ δὲ ἄνω Ἱερουσαλήμ ἐλευθέρα ἐστίν, ἣτις ἐστὶ μήτηρ ἡμῶν» (Γαλ. 4, 28)· αὐτῆ δὲ εἶναι ἡ Ἐκκλησία. «Προσεληλύθατε γὰρ Σικὼν ὄρει» λέγει, «καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλήμ ἐπουρανίῳ καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων» (Ἐβρ. 12, 22). Ἄν λοιπὸν ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἡ δὲ Σάρρα εἶναι προεικόνισις τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, καθὼς εἶπεν ὅτι **C** «Δύο εἰσὶ, μία μὲν εἰς δουλείαν γεννώσα, ἣτις ἐστὶν Ἄγαρ· ἡ δὲ ἄνω Ἱερουσαλήμ ἐλευθέρα ἐστίν, ἣτις ἐστὶ μήτηρ ἡμῶν» (Γαλ. 4, 24-26) εἶναι εὐνόητον ὅτι ἡ Σάρρα εἶναι προεικόνισις τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ καὶ κατὰ τὴν γέννησιν καὶ κατὰ τὴν στείρωσιν.

5. Γνωρίζω ὅτι εἶναι λεπτότερα αὐτὰ ποῦ ἔχουν λεχθῆι, ἀλλ' ἂν τὰ συλλάβωμεν δὲν θὰ μᾶς διαφύγῃ τίποτε ἀπὸ τὰ λεγόμενα. Οἱ λόγοι λοιπὸν αὐτοὶ εἶναι μυστικώτεροι καὶ δογματικώτεροι· ἐὰν δὲ θέλετε καὶ ἠθικώτερον μαζί μ' αὐτοὺς θὰ σὰς διπλήσω.

Ἦτο ἡ στείρα ἡ γυναῖκα διὰ νὰ μάθῃς τὴν σωφροσύνην τοῦ ἀνδρός· διότι οὔτε ἐκείνην ἐξεδίωξε, καίτοι κανεὶς νόμος δὲν τὸν ἐμποδίζε, οὔτε λαβῶν ἄλλην εἰσήγαγεν εἰς τὸν οἶκον του ὡς δευτέραν παρὰ τὴν ἐλευθέραν, **D** πράγμα ποῦ πολλοὶ κάμουν μετὰ δικαιολογίαν τὴν παιδοποιῶσαν ἱκανοποιῶντες τὴν ἀσελείαν των, καὶ ἄλλας μὲν ἐκδιώκουν, ἄλλας δὲ εἰσάγουν· πολλοὶ δὲ προσλαμβάνουν καὶ παλλακίδας⁴ καὶ πληροῦν τὰς οἰκίας των μετὰ ἀναριθμήτους ἐχθρούς. Ὅμως δὲν ἐπραξεν οὕτω ὁ δίκαιος ἐκεῖνος, ἀλλὰ ἐξηκολούθει νὰ μὲν εὐχαριστοῦμεν μετὰ τὴν γυναῖκα ποῦ τοῦ ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ παρεκάλει τὸν Δεσπότην τῆς φύσεως, νὰ λύσῃ τὰ δεσμὰ τῆς φύσεως, καὶ δὲν κατηγορήσῃ τὴν γυναῖκα ταυ διὰ τὴν στείρωσιν. Καὶ ἀπὸ ποῦ συμπεραίνομεν ὅτι δὲν τὴν κατηγορήσῃ; Ἀπὸ αὐτῆν ταύτην τὴν Γραφήν. Ἐὰν τὴν κατηγορήσῃ θὰ τὸ ἔλεγεν καὶ τοῦτο ἡ Γραφή καὶ δὲν θὰ τὸ ἀπεσιώμα, **E** διότι λέγει καὶ τὰ καταρθώματα καὶ τὰ ἐλαττώματα «ἰὼν δίκαιων» τὰ μὲν διὰ νὰ ἀποφύγωμεν, τὰ δὲ διὰ νὰ μιμηθῶμεν.

Ὅταν λοιπὸν ἐθρηνοῦσεν ἡ Ραχήλ, ἡ νόμιμη αὐτοῦ, πρὸς τὸν ἐγγονὸν αὐτοῦ τὸν Ἰακώβ, καὶ ἐκεῖνος τὴν ἐπέπληξεν, ἀνέφερεν καὶ τὰ δύο, καὶ δὲν τὰ ἀπέκρυπεν ἡ Γραφή. Διότι θίαν εἶπε «Δός μοι τέκνα, εἶδὲ μὴ ἀποθανοῦμαι· τί εὔτεν ἐκεῖνος; «Μὴ Θεὸς ἐγώ, ὅς ἐστέρησέ σε καρποῦ κοιλίας;» (Γεν. 30, 1-2). Δός μοι τέκνα· γυναικῶδες ἡ παράκλησις

4. Ἦτο συμβολισμὸς μετὰ ἀνδρὸς ἀνευ γάμου.

καὶ ἀπερίσκεπτος. Εἰς τὸν ἄνδρα λέγεις «Δός μοι τέκνα» παραβλέπουσα τὸν Δεσπότην τῆς φύσεως; Διὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖνος μὲ περισσοτέραν ἐπίπληξιν ἀπεκρίθη καὶ κατέστειλε τὴν παράλογόν τῆς παράκλησιν καὶ ἐδίδαξεν ἀπὸ ποῖον πρέπει νὰ ζητῶμεν. **359** **A** Ἀλλὰ δὲν συνέβη τὸ ἴδιον μὲ αὐτόν, οὔτε αὐτὸς εἶπε τίποτε τέτοιον, οὔτε ἐκεῖνη πρὸς αὐτὸν ἔκλαυσε καὶ ἐθρήνησεν. Ἀπὸ αὐτὰ διδασκόμεθα σωφροσύνην καὶ πίστιν. Διότι μὲ τὸ νὰ παρακαλέσῃ τὸν Θεὸν ἀποδεικνύει τὴν πίστιν του, μὲ τὸ νὰ μὴ ἐκδιώξῃ τὴν γυναῖκα του μᾶς φανερώσει τὴν σωφροσύνην του, μὲ τὸ νὰ μὴ κατηγορήσῃ οὔτε νὰ τὴν φέρῃ εἰς ἀπόγνωσιν μᾶς φανερώσει καὶ τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν του καὶ τὴν πολλὴν ἐπεικείαν καὶ ἀγάπην πρὸς τὴν γυναῖκα του. Διότι δὲν ἔπραξε ἔτσι ὅπως κάμουν πολλοὶ τώρα σὲ τέτοιες περιπτώσεις, ποὺ καταφεύγουν εἰς τὰς μαγείας καὶ τὰς γοητείας. **B** αὐτὰ τὰ περιττὰ καὶ ἀνόητα καὶ θλασθερά ποὺ καταστρέφουν καὶ τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐγκατέλειπεν ὅλα αὐτὰ καὶ περιεφρόνησεν ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ἀνέτρεξεν εἰς τὸν Δεσπότην τῆς φύσεως ποὺ αὐτὸς μόνον δύναται νὰ θεραπεύσῃ αὐτά.

B Ἀκούσατε αὐτὰ ἄνδρες, διδαχθῆτε γυναῖκες, ὡς μιμηθεύμε τὸν δίκαιον ὄλοι. Τίποτε νὰ μὴ εἶναι εἰς τὴν γυναῖκα πολυτιμότερον ἀπὸ τὸν ἄνδρα τῆς καὶ τίποτε εἰς τὸν ἄνδρα πῶ ποθητὸ ἀπὸ τὴν γυναῖκα του. Αὐτὸ συγκρατεῖ ὄλων ἡμῶν τὴν ζωὴν, δηλαδή ἡ ὁμόνοια μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικός· αὐτὸ συγκρατεῖ ὄλον τὸν κόσμον. Διότι ὅπως ὅταν σείεται τὸ θεμέλιον καταστρέφεται ὅλοκληρον τὸ οἰκοδόμημα, ἔτσι καὶ ὅταν διχογνωμοῦν τὰ ἀνδρόγυνα ἀνατρέπεται ὅλη ἡ ζωὴ μας. **C** Διότι πρόσχε, ὅτι ὁ κόσμος συνίσταται ἀπὸ τὰς πόλεις, αἱ πόλεις ἀπὸ τὰς οἰκίας, αἱ οἰκίαι ἀπὸ τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας. Ἄν λοιπὸν ὑπεισέλθῃ πόλεμος μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν εἰς τὰς οἰκίας, εἰσῆλθεν ὁ πόλεμος· ὅταν δὲ παρακθοῦν αὐταὶ γίνονται ἀνάστατοι καὶ αἱ πόλεις· ὅταν δὲ ἐπαναστατήσουν αἱ πόλεις κατ' ἀνάγκην θὰ ἔχη γεμίσει ὅλη ἡ οἰκουμένη μὲ διαμάχην καὶ παρακὴν καὶ πόλεμον.

Δι' αὐτὸ ὁ Θεὸς ἐπρονόησεν πολὺ διὰ τὸ πρᾶγμα τοῦτο, καὶ δὲν ἐπιτρέπει τὸ ἐκδιώξῃ τὴν γυναῖκα, παρὰ μόνον διὰ λόγους πορνείας. Τί λοιπὸν νὰ κάμω, λέγει, ἂν εἶναι κακολόγος, σπάταλος καὶ πολυδάπανος, καὶ ἔχη ἀναρίθμητα ἄλλα ἐλαττώματα; **D** Νὰ τὸ ὑποφέρῃς ὅλα μὲ μεγαλοψυχίαν καὶ νὰ μὴ τὴν ἐκδιώξῃς ἐξ αἰτίας τῶν ἐλαττωμάτων. Ἄλλὰ νὰ διορθώσῃς τὰ ἐλαττώματα. Διὰ τοῦτο ἐπέχει θέσιν κεφαλῆς, διὰ νὰ γνωρίζῃς νὰ θεραπεύῃς τὸ σῶμα καθόσον εἰς τὸ σῶμα μας, καὶ ἂν ἔχη ἀναρίθμητα τραύματα, δὲν ἀποκόπτομεν τὴν

κεφαλὴν. Μὴ ἀποκόψῃς λοιπὸν οὔτε τὴν γυναῖκα σου, διότι ἐπέχει θέσιν σώματός μας ἡ γυναῖκα. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἔλεγεν· «Οἱ ἄνδρες οὕτως ἀφείλουσιν ἀγαπᾶν τὰς γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα» (Ἐφεσ. 5, 28). Καὶ εἰς τὰς γυναῖκας ὁ ἴδιος νόμος ἰσχύει· νὰ ἀγαπᾶς τὸν ἄνδρα σου γυναῖκα, ὅπως τὸ ἰδικόν σου κεφάλι, καὶ ἔὰν τὸ τιμῆς, ἔτσι νὰ τιμᾶς τὸν ἄνδρα σου, διότι δὲν κάμνομεν ἀσκόπως αὐτὸν τὸν λόγον διὰ τὸ πρᾶγμα τοῦτο. **E** Γνωρίζω πόσων ἀγαθῶν εἶναι αἰτία τὸ νὰ μὴ διαφωνῇ ἡ γυναῖκα πρὸς τὸν ἄνδρα· γνωρίζω πόσων κακῶν εἶναι θάσις ὅταν αὐτοὶ μεταξὺ τῶν διαφωνοῦν. Διότι τότε οὔτε ὁ πλοῦτος, οὔτε ἡ εὐτεκνία, οὔτε ἡ πολυτεκνία, οὔτε ἡ ἐξουσία καὶ ἡ δυναστεία, οὔτε ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ, οὔτε ἡ τρυφή καὶ ἡ πολυτέλεια, οὔτε καμία ἄλλη εὐτυχία θὰ δυνηθῇ νὰ εὐχαριστήσῃ ποτὲ τὴν γυναῖκα ἢ τὸν ἄνδρα ὅταν μεταξὺ τῶν εὐρίσκονται εἰς διαμάχην.

7. Αὐτὸ πρέπει νὰ ἐπιδιώκωμεν μετὰ ζήλου περισσοτέρον ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα. Ἐκεῖ ἡ γυναῖκα ἐλαττώματα; **360** **A** κάμε ὅτι ἔκαμε καὶ ὁ Ἰσαάκ· νὰ παρακαλέσῃς τὸν Θεόν. Διότι ἂν αὐτὸς διὰ τῆς καρτερίας τῆς προσευχῆς ἀπηλλάγη ἀπὸ τὴν ἀναπηρίαν τῆς φύσεως, πολὺ περισσοτέρον θὰ ἠμπορέσωμεν ἡμεῖς νὰ διορθώσωμεν τὰ ἠθελιμμένα ἐλαττώματα διὰ τῆς συνεχοῦς παρακλήσεως τοῦ Θεοῦ. Ἄν σὲ ἴδῃ ὁ Θεὸς νὰ ὑπομένῃς καρτερικῶς καὶ νὰ ὑποφέρῃς μὲ μεγαλοψυχίαν τὰ ἁμαρτήματα τῆς γυναικός, θὰ συμβουθήσῃ τὴν ὑπομονὴν σου καὶ θὰ σὲ ἀμείψῃ δι' αὐτήν. «Τί γὰρ οἶδας» λέγει «ἄνερ εἰς τὴν γυναῖκα σώσεις; ἢ τί οἶδας γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις;» (Α' Κορ. 7, 16).

Νὰ μὴ ἀποκάμῃς, λέγει, οὔτε νὰ ἀπελιποθῇς· διότι μπορεῖ καὶ νὰ σωθῇ αὐτή. Ἄν πάλιν μείνῃ ἀδιόρθωτος, ἐσὺ δὲν ἔκτισες τὴν ἀμοιβὴν τῆς ὑπομονῆς. Ἐὰν τὴν ἐκδιώξῃς πρώτον μὲν ἁμαρτάνεις παραβαίνων τὸν νόμον, καὶ κρίνεσαι ὡς μοιχὸς ἀπὸ τὸν Θεόν διότι λέγει **B** «Ὅς γὰρ ἂν ἐκβάλῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς λόγου πορνείας ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι» (Ματθ. 5, 32)· πολλάκις δὲ πάλιν ἀφοῦ λάβῃς ἄλλην χειροτέραν ἀπὸ ἐκείνην, ἀφ' ἑνὸς μὲν διέπραξες τὴν ἁμαρτίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν εὖρες ἡσυχίαν. Ἄν ὅμως λάβῃς καὶ καλύτεραν, δὲν θὰ σὲ ἀφήσῃ νὰ εἶναι πλήρης ἡ ἡδονὴ ποὺ προσέρχεται ἐκ τῆς δευτέρας γυναικός, ἢ σκέψῃς ὅτι ἐγκατέλειπες τὴν πρώτην, ποὺ σοῦ καταλογίζεται ὡς μοιχεῖα, διότι εἶναι μοιχεῖα τὸ νὰ ἐγκαταλείψῃς τὴν πρώτην γυναῖκα. Ὅταν λοιπὸν θὰ ἴδῃς νὰ συμπέσῃ κάποια δυσκολία ἢ εἰς τὸν γάμον ἢ εἰς ἄλλην περίστασιν τῶν πραγμάτων, νὰ παρακαλῇς τὸν Θεόν, διότι αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη ὀρίστη λύσις

διὰ τὰ δεινὰ ποῦ συμβαίνουν εἰς ἡμᾶς· καθόσον εἶναι μεγάλο τὸ ὄπλον τῆς προσευχῆς. **C** Αὐτὸ καὶ πολλὰς φορὰς τὸ εἶπα, καὶ τῶρα τὸ λέγω καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ τὸ λέγω καὶ ἂν εἶσαι ἀμαρτωλὸς βλέπε τὸν Τελώνην ὁ ὁποῖος δὲν ἀπέτυχε εἰς τὴν προσευχὴν τοῦ, καὶ ἀπέπλυνε τόσα ἀμαρτήματα.

Θέλεις νὰ μάθῃς πόσῃν δύναμιν ἔχει ἡ προσευχή; Δὲν μᾶς ὠφελεῖ τόσο ἡ φιλία μὲ τὸν Θεόν, ὅσον ἡ προσευχή. Καὶ τὰ λόγια αὐτὰ δὲν εἶναι ἰδικά μου, διότι δὲν θὰ ἐτολμοῦσα νὰ ἀποφανθῶ τέτοιον πρᾶγμα μόνος μου. Ἄκουσε ἀπὸ τὰς Γραφὰς πῶς ὠφέλησεν ἡ προσευχή, ὅσον δὲν ὠφέλησεν ἡ φιλία. «Τις ἐστὶν ἐξ ὑμῶν» λέγει, «ὃς ἔξει φίλον, καὶ ἐλθὼν εἶπῃ αὐτῷ. Ἐταῖρε, χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους· καὶ κείνος ἀποκριθεὶς ἐρεῖ αὐτῷ **D** ἡ θύρα κέκλεισται, τὰ παιδία ἐπὶ τῆς κλίνης ἐστί· μὴ μοι κόπους παρέχε. Λέγω γὰρ ὑμῖν, εἰ καὶ διὰ τὸ εἶναι φίλον αὐτοῦ μὴ δώσει αὐτῷ, διὰ δὲ τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ δώσει αὐτῷ ὅσων ἂν χρήζη» (Λουκ. 11, 5-8). Βλέπεις πῶς, ὅτι δὲν κατώρθωσεν ἡ φιλία τὸ κατώρθωσεν ἡ ἐπίμονος παράκλησις; Διότι ἐπειδὴ ἦτο φίλος ὁ αἰτῶν, διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι ἐξ αἰτίας τούτου ὠφελήθη εἶπεν· «Εἰ καὶ διὰ τὸ εἶναι φίλον αὐτοῦ μὴ δώσει αὐτῷ, διὰ δὲ τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ δώσει αὐτῷ» ἂν καὶ ἡ φιλία δὲν θὰ κατορθώσῃ τοῦτο, λέγει, θὰ κατορθώσῃ ὁμῶς ἡ ἐπίμονος παράκλησις, ὅτι δὲν κατώρθωσεν ἡ φιλία. Καὶ ποῦ συνέβη τοῦτο; Εἰς τὸν Τελώνην. Διότι οὕτε ἦτο ὁ Τελώνης φίλος τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἔγινε φίλος· **E** ὥστε καὶ ἂν εἶσαι ἐχθρὸς διὰ τῆς ἐπιμονῆς σου θὰ γίνῃς φίλος του. Βλέπε καὶ τὴν Συροφοίνισσαν καὶ ἄκουσε τί λέγει πρὸς αὐτήν· «Οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ δοῦναι τοῖς Κυναρίοις» (Ματθ. 15, 26). Καὶ πῶς ἔκαμε τοῦτο, ἂν δὲν εἶναι καλόν; Διὰ τῆς ἐπιμονῆς τῆς ἔκαμε ἡ γυναῖκα αὐτὸ τὸ καλόν, διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι δι' ἐκεῖνα ποῦ δὲν εἶμεθα ἄξιαι γινόμεθα ἄξιοι διὰ τῆς ἐπιμονῆς μας.

8. 361 **A** Αὐτὰ τὰ εἶπα διὰ νὰ μὴ λέγῃς ὅτι εἶμαι ἀμαρτωλὸς, ὅτι δὲν ἔχω παρρησίαν, ὅτι δὲν δύναμαι νὰ προσευχηθῶ. Ἐκεῖνος ἔχει παρρησίαν ποῦ νομίζει ὅτι δὲν ἔχει αὐτὸς ποῦ νομίζει ὅτι ἔχει παρρησίαν τὴν ἔχει κάσει, ὅπως ὁ Φαρισαῖος· αὐτὸς δὲ ποῦ θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν του καταφρονημένον καὶ ἀπαρρησίαστον, αὐτὸς πολὺ περισσότερον θὰ εἰσάκουσθῃ καθὼς ὁ Τελώνης. Βλέπε πόσα παραδείγματα ἔχεις τὴν Συροφοίνισσαν, τὸν Τελώνην, τὸν Ληστήν, τὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, τὸν φίλον εἰς τὴν παραβολὴν ποῦ ἐζητεῖ τοὺς τρεῖς ἄρτους καὶ ποῦ ἐπέτυχεν τὸ ζητούμενον, ὅχι ἕνεκα τῆς φιλίας, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπιμονῆς του. Κάθε ἕνας ἀπὸ αὐτούς, ἂν ἔλεγεν ὅτι εἶμαι ἀμαρτωλὸς καὶ κατεντροπισμένος καὶ δι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ προσέλθω, δὲν θὰ κατώρθωνε τίποτε. **B**

Ἄλλ' ἐπειδὴ κάθε ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἀπέβλεπεν εἰς τὸ μέγεθος τῶν ἀμαρτημάτων του, ἀλλ' ἔχων θάρρος καὶ τόλμην προσέβλεπεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνῶ ἦτο ἀμαρτωλὸς ἐζήτηε περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἤεξε, κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ κάθε ἕνας ἐκεῖνα ποῦ ἠθέλησε.

Αὐτὰ λοιπὸν ἴλα νὰ τὰ ἐνθυμούμεθα καὶ νὰ τὰ φυλάσσωμεν καὶ νὰ προσευχώμεθα συνεχῶς μὲ νηφαλιότητα, μὲ θάρρος, μὲ ἀγαθὰς ἐλπίδας, μὲ πολλὴν ζῆλον. Μὲ ὁσὴν προθυμίαν ἄλλοι προσεύχονται κατὰ τῶν ἐχθρῶν, μὲ τὴν προθυμίαν ἡμεῖς νὰ προσευχώμεθα καὶ διὰ τοὺς ἐχθροὺς καὶ διὰ τοὺς ἀδελφοὺς μας, **C** καὶ ὅπωςδήποτε θὰ ἐπιτύχωμεν ἴλα, ὅσα μᾶς συμφέρουν. Διότι εἶναι φιλάνθρωπος ὁ Θεὸς καὶ δὲν ἐπιθυμοῦμεν τόσο ἡμεῖς νὰ λάβωμεν, ὅσον ἐπιθυμεῖ ἐκεῖνος νὰ δώσει.

Γνωρίζοντες λοιπὸν ἴλα αὐτὰ, καὶ ἂν ἀκόμη φθάσωμεν εἰς ἐσχάτην κακίαν, οὔτε τότε νὰ ἀπελπισθῶμεν διὰ τὴν σωτηρίαν μας, ἀλλὰ νὰ προσέλθωμεν μὲ ἀγαθὴν ἐλπίδα, πεπεισμένοι ὅτι ὅπωςδήποτε θὰ λάβωμεν ἐκεῖνα ποῦ ζητοῦμεν, ἂν τὰ ζητοῦμεν σύμφωνα μὲ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ τεθέντας νόμους. «Τῷ δυναμένῳ πάντα ποιῆσαι ὑπὲρ ἑκ περισσοῦ ἢν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν» (Ἐφεσ. 3, 20). Εἰς τὸν Χριστὸν τὸν παμβασιλέα Θεὸν ἡμῶν ἀνῆκει κάθε δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις καὶ εἰς τὸν ἀναρχον πατέρα καὶ εἰς τὸ πανάγιον καὶ ζωοποιὸν Πνεῦμα, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΕΧΘΕΙΣΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΝΑΟΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ

1. Είναι μικρά μὲν ἡ παρούσα συγκέντρωσις, **B** ὅμως ὁ πόθος σας εἶναι μεγάλος δι' αὐτὸ δὲν εἶναι μικρὰ ἡ συγκέντρωσις. Διότι δὲν ἐπιζητοῦμεν πλῆθος σωμάτων, ἀλλὰ διάθεσιν προητομασμένην, σκέψιν ὑψηλόφρονα, ἀκροατὴν ποῦ γίνεται ἄνωτερος ἀπὸ ὅλας τὰς θιαστικές φροντίδας. Καὶ ἂν ἀκόμη ὑπάρκη ἓνας μόνον τέτοιος, εἶναι ἀρκετὸς διὰ τὸν ὀμιλοῦντα καὶ ἡ Σαμαρεΐτις ἦτο γυναῖκα καὶ μάλιστα πτωκή, ἔνοχος καὶ ἀλλόφυλος, καὶ ὅμως ἐθεωρήθη ἀπὸ τὸν Δεσπότην τῆς Οἰκουμένης ὅτι εἶναι ἀξία διὰ τὴν ἀκούσῃ τοὺς μεγάλους ἐκείνους λόγους· καὶ ἐνῶι πολλάκις δὲν ἔδωκε πολλὰν σημασίαν εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἄλλοτε μὲ τὸ νὰ μὴ συζητῆ μὲ αὐτοὺς καὶ ἄλλοτε ὀμιλῶν συγκεκαλυμένως, μὲ τὴν γυναῖκα ὅμως τὴν βάρβαρον, ἡ ὁποία εἶχε πέντε ἀνδρας καὶ συνέζη παρανόμως μὲ τὸν ἕκτον, **C** συνεζήτει, ἂν καὶ ἦτο μόνη, ἀφοῦ εἶχε στείλει τοὺς μαθητὰς ἐπίτιδες εἰς τὴν ἀγορὰν διὰ τὸ νὰ μὴ τρομάξῃ τὸ θήραμα.

Τόσον μεγάλην πρόνοιαν καὶ φροντίδα θὰ εὔρη ἀπὸ τὸν Δεσπότην τῆς οἰκουμένης, ἔστω καὶ μία ψυχὴ, ἂν ἐπαδείξῃ διάθεσιν καὶ προθυμίαν μόνον, εἰς τὴν ἀκρόασιν τῶν λόγων, ὅπως καὶ ἐκείνη τότε εὔρεν. Ἀπὸ πόρνη ἐγένετο εὐαγγελίστρια μετὰ τοὺς ἐλέγχους ἐκείνους θαῶσα καὶ λέγουσα· «Δεῦτε ἴδετε ἄνθρωπον, ὃς εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα, μήτι οὗτος ἐστὶν ὁ Χριστός;» (Ἰω. 4, 29).

Διεπόμπευσε τὴν ζωὴν τῆς καὶ ἐγνωστοποίησε τὰ ἀμαρτήματά τῆς λέγων· **D** «Πέντε γὰρ ἀνδρας ἔσχε, καὶ νῦν δὲν ἔχεις οὐκ ἔστι σου ἀνὴρ» ὅμως δὲν τὴν ἐπλήγωσεν ὁ ἐλεγκος, ἀλλὰ περισσότερον τὴν ἔφερε πρὸς μεγαλυτέραν ἐξοικείωσιν, διότι ἔτσι κάμουν αἱ ἀνδρεῖαι ψυχαί, ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ ἄλλοι σκανδαλίζονται ἀπὸ αὐτὰ ἐκεῖνα διορθοῦνται. Ἄν ἦτο κάποια ἄλλη χωρὶς σύνεσιν, θὰ εἶχε πληγῆ ἀπὸ τοὺς ἐλέγχους, θὰ εἶχεν ἀπομακρυνθῆ καὶ θὰ εἶχεν ὀργισθῆ καὶ ἀγανακτῆσαι· αὐτὴ ὅμως μετὰ τὴν κατηγορίαν ἔρχεται πρὸς κοντὰ εἰς τὸν διδάσκαλον καὶ ἐρωτᾷ αὐτὸν διὰ περισσότερας διδασκαλίας, διότι εἶπεν ὅτι «θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σὺ» (Ἰω.

4, 19), καὶ ἀντιληφθεῖσα αὐτὸν ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἐγνώριζε τὰ ἀμαρτήματά τῆς θαυμάζει πρὸ πολλοῦ καὶ ζητεῖ νὰ μάθῃ περισσότερα.

Ἐ Αὐτὰ συμβαίνουν εἰς τὴν ψυχὴν ποῦ θέλει νὰ φιλοσοφῆ. Διότι δὲν ἐρωτᾷ διὰ θιαστικά πράγματα, οὔτε διὰ χρήματα, οὔτε διὰ τὴν ὑγείαν τοῦ σώματος, οὔτε διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὴν πτωχείαν. Καίτοι ἔζη εἰς πολὺ μεγάλην πτωχείαν, ἀλλὰ ἐρωτᾷ περὶ τῶν ἱερῶν νόμων, καὶ περὶ τῆς ζωῆς τῶν προγόνων, καὶ περὶ τῆς λατρείας τῶν πατέρων τῆς λέγουσα· «Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τοῦτῳ προσεκύνησαν, καὶ πῶς ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος ἐνθα κρῆ προσκυνεῖν;» (Ἰω. 4, 20). Καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὸ ἴδιον πράττει λέγουσα· ³⁵⁷ **A** «Πῶς σὺ αἰτεῖς παρ' ἐμοῦ πεῖν ὀσσης γυναῖκος Σαμαρεΐτιδος;» (Ἰω. 4, 9). Τόσον δραστηρίαν ψυχὴν εἶχε καὶ κατάλληλον διὰ τὸ νὰ σωθῆ.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ αὐτὸς ποῦ γνωρίζει τὰ ἀπόρητα τῆς ψυχῆς, ἐπειδὴ εὔρεν ἔδαφος εὐφορον, διὰ τῆς χειρὸς τοῦ ἀφθόνως ἐσπεῖρε τὰ σπέρματα τοῦ λόγου καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔφερεν αὐτὴν ὑψηλότερα. Αὐτὰ ὅλα ἔχουν λεχθῆ διὰ τὸ νὰ μάθετε ὅτι δὲν εἶναι μικρὰ ἡ συγκέντρωσις σας. Διότι ἐὰν ἐκεῖ ποῦ ἦτο μόνον μία γυναῖκα ἦτο ἀρκετὸν διὰ τὸ νὰ γίνῃ συζητήσις, πολὺ περισσότερον ἡμεῖς ποῦ βλέπομεν τόσους ἀνδρας καὶ τόσας γυναῖκας νὰ παρακολουθοῦν μὲ μεγάλην προθυμίαν, δὲν θὰ ἀκνήσωμεν, ἀλλὰ θὰ ὀμιλήσωμεν ὡς συνήθως. Ἐὰν ὁ Δεσπότης τῶν ἀγγέλων, τὸν ὁποῖον φρίττουσιν τὰ Χερουδίμ, **B** δὲν ἐγκατέλειπεν, ἀλλὰ ὀμίλησε μὲ γυναῖκα πόρνην, ἂν καὶ ἦτο μόνη, ποῖαν ἀπολογίαν θὰ ἔχω ἐγὼ καὶ ποῖαν συγκώρησιν, ἐγκαταλείπων τόσον μεγάλην συγκέντρωσιν; Ἐμπρὸς λοιπὸν ἄς ἐτοιμάσω δι' ἐσῆς τὴν τράπεζαν καὶ ἄς στήσω τὸν κρατήρα^δ καὶ ἄς κύσω ἐντὸς αὐτοῦ τὸν ἄκρατον οἶνον διὰ τὸ κάμωμεν πνευματικὸν συμπόσιον.

Αὐτὰ τὰ κρέατα δὲν διαρρηγνύουσιν τὴν γαστέρα, ἀλλὰ προστατεύουσιν τὸν νοῦν· ὁ οἶνος αὐτὸς δὲν κάμει παράφρονα τὸν ἀκροατὴν, ἀνιθέτως δὲ καὶ αὐτὸν ποῦ μεθύει τὸν κάμει σώφρονα. Τέτοια εἶναι ἡ φύσις τῆς τραπέζης αὐτῆς, ἡ ὁποία εἶναι ἀρκετὴ καὶ ἀντὶ πανοπλίας κρειαζόμεθα καὶ ὄπλα, ἐπειδὴ καθημερινῶς εὐρισκόμεθα εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν, ὅχι ὅμως μὲ ἀνθρώπους ὁμογενεῖς, ἀλλὰ μὲ τὰς ἀοράτους δυνάμεις, **C** μὲ τὰς φάλαγγας τῶν δαιμόνων ποῦ εἶναι βαρβαριότεροι ἀπὸ μυρίους ἐκθρούς, μὲ τύραννον ἀδιάλλακτον ὁ ὁποῖος μᾶς πολεμεῖ ὑπουλα χωρὶς νὰ προαγγελῆ τὸν χρόνον τοῦ πολέμου, χωρὶς νὰ φαίνεται, ἀλλὰ ποῦ κτυπᾷ ἐκ τοῦ ἀφανοῦς.

^δ Διότου ἀγγεῖον εἰς τὸ ὅπου ἀναμειγνύεται ὁ οἶνος μετὰ τοῦ ὕδατος.

Αὐτὸν τὸν πόλεμον λοιπὸν ὑπογράφων καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ὁ στρατηγὸς τῆς οἰκουμένης, ἐβόα λέγων· «Τὸ λοιπὸν ἔδελφοί, ἐνδυναμοῦσθε ἐν Κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ» (Ἐφεσ. 6, 10). Καὶ ἄλλοῦ πάλιν· «Οὐ γὰρ ἐστὶν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς σῆμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου» (Ἐφεσ. 6, 12).

2. Εἶδες πῶς προετοιμάζει τὰ φρονήματα τῶν στρατιωτῶν; Πῶς διεγείρει τὸν νοῦν; **D** Πῶς ἐξοπλίζει τὸ στρατόπεδον ἀφ' ἐνὸς μὲν μὲ τὸ νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν δειλίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τὸ νὰ ἀπομακρύνῃ τὴν ὀκνηρίαν; Ἐπειδὴ αὐτὰ τὰ δύο κατ' ἐξοχὴν εἰς τοὺς πολέμους προδίδουν τοὺς στρατιώτας, δηλαδὴ καὶ τὸ ὅτι διὰ τῆς δειλίας προδίδουν τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸ ὅτι ἀξάνουν τὴν ραθυμίαν μὲ τὴν ὀκνηρίαν καὶ ἐπιτρέπουν εἰς τοὺς ἐχθροὺς νὰ τοὺς ἐπιτίθενται, καθ' ὃν χρόνον εἶναι ἀφύλακτοι· διότι οὔτε αὐτοὶ ποὺ φοβᾶται ὑπερβολικὰ ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ κρήσιμος εἰς τὸν πόλεμον, καθόσον γίνεται εὐάλωτος εἰς τὸ πάθος, οὔτε πάλιν ὁ ἀπηλλαγμένος παντελῶς ἀπὸ τὸν φόβον ἡμπορεῖ νὰ ὑπερισχύσῃ τῶν ἐχθρῶν, καθόσον ἐξ αἰτίας τοῦ μεγάλου θάρρους ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀφοσίαν τῆς ψυχῆς ἀτὸν εἰς τὴν προετοιμασίαν. **E** Ὅμως καὶ τὰ δύο αὐτὰ διορθώνει ὁ Παῦλος σκιαγραφῶν τὴν φάλαγγα τῶν ἐχθρῶν, καὶ μᾶς κάμει ἐντρόμους διὰ νὰ μὴ ραθυμοῦμε, μᾶς προετοιμάζει νὰ ἔχωμεν θάρρος διὰ νὰ μὴ ἠτηθῶμεν, καὶ ἀναφέρει εἰς τοὺς τοιοῦτους πολέμους τὴν δύναμιν τοῦ στρατηγοῦντος Χριστοῦ.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὡς ἄριστος στρατηγὸς συγκροτεῖ τὴν φάλαγγα, ἐκδύκων ἀπὸ τὴν διάνοιαν τῶν πιστῶν τὰ πάθη ποὺ καταστρέφουν τὴν ἀνδρείαν δεικνύων δὲ τὴν ἀγάπην του καὶ αὐτοὺς ποὺ ἀπέχουν παλὺ ἀπ' αὐτὸν ὡς πρὸς τὴν ἀκρίθειαν τῆς ἠθικῆς ζωῆς τοὺς ἐνώνει μὲ τὸ ὄνομα τῆς συγγενείας· διότι λέγει «Τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου» (Ἐφ. 6, 10). Διότι αὐτὸς ἐπαδεικνύει πρὸς ὄλους πολὺ μεγαλυτέραν φιλοστοργίαν ³⁵⁸ **A** ἀπὸ ἐκείνην ποὺ μᾶς δείχνουν οἱ κατὰ σάρκα ἀδελφοί μας, καὶ μέσα εἰς τὴν ψυχὴν του εἶχε τὴν οἰκουμένην. Τόσον μεγάλο ἦτο τὸ πλάτος τῆς ἀγάπης του. Καὶ ὅτι μόνον κατὰ τὸν καιρὸν ποὺ ἦτο ἀσφαλῆς, ἀλλὰ καὶ ὅταν εὐρίσκετο εἰς κινδύνους. Διότι ὅταν εὐρίσκετο εἰς τὰς φυλακάς καὶ ἀνέμενε τὸν θάνατον καὶ ἐκινδύνευε μέχρι θανάτου, ἐφρόντιζε διὰ τοὺς μαθητὰς του, καὶ πολλάκις ἔγραφε τὰς ἐπιστολάς ἀπὸ τὰς φυλακάς μὲ χέρι περιβεβλημένο ἀπὸ ἀλύσεις, μὲ δεμένην τὴν δεξιὰν χεῖρα. Καὶ ὅταν εἰσῆρχετο εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ἐπρόκειτο νὰ δικασθῆ καὶ νὰ ὀδηγηθῆ εἰς θάνατον, κατὰ τὴν κρίσιν θεαίως τῶν δικαστῶν, ὅλα ἐκεῖνα

τὰ ἐλησμονοῦσε, δηλαδὴ τὸν φόβον, τὸν κίνδυνον, τὰς ἀπειλάς, τοὺς θανάτους, τὰς πριυφίας, τὰς κολάσεις, τοὺς δημίους, τὴν μανίαν τῶν ἀρχόντων **B** τὰ ἐπινοήματα αὐτῶν ποὺ τὸν ἐπεβουλεύοντο, τὰς μάστιγας, καὶ ἐνεθιμείτο τὰς πιστοὺς ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἄβραν. Ἔτσι ἦτο ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τοὺς δεσμοὺς μὲ τὸ σῶμα, ἔτσι ἂν καὶ ἦτο δεμένη μὲ τὴν σάρκα ἔπανε τὴν οὐράνιον ἀψίδα καὶ ὡσάν νὰ εἶχεν ἀράξει ἐκεῖ ἔτσι ἔπραττεν ὅλα καὶ ὅταν εὐρίσκετο εἰς τὴν γῆν.

Καὶ διὰ νὰ μάθετε ὅτι δὲν εἶναι ὑπερβολικὰ αὐτὰ τὰ λόγια οὔτε κολακευτικά, ἄκουσε τὸν Ἰδιον ποὺ λέγει τὰ ἑξῆς· «Καθὼς δίκαιον ἐμοὶ τοῦτο φρονεῖν περὶ ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς» (Φιλιπ. 1, 7). Ὅμως δὲν εἶναι καὶ τόσον μεγάλο αὐτὸ ποὺ ἐλέχθη ἐν συγκρίσει πρὸς αὐτὸ ποὺ θὰ λεχθῆ. Εἶναι μὲν μεγάλο καὶ αὐτὸ, ὅμως αὐτὸ ποὺ ἀκολουθεῖ εἶναι μεγαλυτέρον· εἶπεν μὲν «Διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς» συνέπερανε ὅμως· «Ἐν τε τοῖς δεσμοῖς μοι, καὶ ἀπολογία καὶ βεβαίωση τοῦ Εὐαγγελίου». **C** Βλέπετε λοιπὸν ὅτι δὲν τοὺς ἔχει βγάλεῖ ποτὲ ἀπὸ τὴν σκέψιν του; Ἐὰν τὰ δεσμὰ καὶ τὰ δικαστήρια καὶ αἱ ἀλύσεις δὲν κατέστρεφαν τὴν ἐνθουμασίν πολλῶν μᾶλλον οἱ καιροὶ τῆς ἀνέσεως. «Διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς» λέγει. Βλέπετε πῶς ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἀξάνεται ὁ λόγος; Εἶναι μὲν μεγάλο πρᾶγμα τὸ νὰ τοὺς ἔχη εἰς τὴν καρδίαν του, ὅμως μεγαλυτέρον τὸ νὰ τοὺς ἐνθουμῆται καὶ ὅταν ἦτο ἀλυσοδεμένος. Εἶναι δὲ πολὺ πρὸ μεγάλο τὸ νὰ τοὺς ἔχη καὶ ὡς ἀπολογίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ὡς πιστοποιητικὸν τοῦ Εὐαγγελίου ποὺ ἐδίδαξεν.

Ἐδῶ μὲ φαίνεται ὑπενθυμίζει τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὁποῖον ὀδηγεῖτο ἐνώπιον τῶν δικαστῶν καὶ ὑπέμενε τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου. Καὶ ἐκεῖ ἰστάμενος λέγει δὲν ἐσκεπτόμουν αὐτὸ, πῶς δηλαδὴ νὰ ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τοὺς ἐπερχομένους κινδύνους, οὔτε πῶς νὰ ἀποκρούσω τὰς συκοφαντίας, **D** ἀλλὰ εὐρισκα ἀπόλαυσιν εἰς τὴν ἀγάπην σας καὶ συνωμολοῦσα μὲ ἑσᾶς, ἂν καὶ ἀπουσιάζατε. Καὶ οὔτε ἡ μεγάλη ἀπόστασις οὔτε ὁ ὄγκος τῶν φροντίδων, οὔτε τὸ μέγεθος τῶν κινδύνων, οὔτε ὁ φόβος τῶν ἀρχόντων, οὔτε ἡ ἐπανάστασις τοῦ πλήθους, οὔτε ὁ θάνατος ποὺ ἐφαίνετο καθαρὸς, οὔτε τὰ γυμνά ξίφη, οὔτε τὸ πλῆθος τῶν δημίων, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ σᾶς ἀπεμάκρυνε ἀπὸ τὴν μνήμην μου. Διότι τίποτε δὲν εἶναι τυραννικώτερον ἀπὸ τὴν ἀγάπην, τίποτε δὲν εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ αὐτήν. Πετᾶει πρὸ ὑψηλὰ ἀπὸ ὅλα τὰ θέλη αὐτὰ, καὶ εἶναι ὑψηλοτέρα ἀπὸ τοὺς καλᾶμους τοῦ διαβόλου, παρακολουθοῦσα ὅλα ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ὅπως ἡ διαία ὀρμὴ τοῦ ἀνέμου ποὺ ἐπέρχεται ἀποδιώκει τὴν ἐνο-

κλοδοσαν σκόνιν, **E** δὲ καὶ ἡ δύναμις τῆς ἀγάπης, συνηθίζει νὰ ἀποδιώκῃ τὴν προσβολὴν ὄλων τῶν παθῶν.

Τοῦτο καὶ εἰς τὸν Παῦλον συνέβαινε· διότι εἶπεν ἐπαρκῆ παρηγορίαν εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις τὴν σωτηρίαν τῶν ἀγαπημένων, καὶ τὴν θύμωσιν. Τί δὲ σημαίνει «Βεβαίωσε τοῦ Εὐαγγελίου»; Ἄν καὶ εἶναι μία λέξις, ὅμως ἔχει πλῆθος νοημάτων, καὶ θὰ προσπαθῶ νὰ ἀναπτύξω τὴν λέξιν αὐτὴν καὶ νὰ τὴν ἐξετάσω ἀπὸ ὅλας τὰς ἀπόψεις. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι μαργαριτὰρι ποῦ διαλάμπει παντοῦ, καὶ ἐμπεριέχει μεγάλην δύναμιν ὄχι μόνον εἰς τὰ πολλὰ λόγια, ἀλλὰ ὀκνή καὶ εἰς τὰ ὀλίγα. Ἀλλὰ προσέχετε καὶ ἴδετε πόσον μέγαν θησαυρὸν ἡ δύναμις αὐτῆ τῆς λέξεως μᾶς ἀποκαλύπτει.

3. Τί σημαίνει λοιπὸν βεβαίωσις τοῦ Εὐαγγελίου; ³⁵⁹ **A** καὶ ποῖον βεβαίωσιν Εὐαγγελίου καλεῖ, καὶ διὰ ποῖον λόγον ἐνθυμεῖται τὴν λέξιν αὐτὴν, ἐνῷ ἔχει μνημονεύσει τὰ δικαστήρια τὰς φυλακὰς καὶ τὰς ἀλύσεις;

Ὅταν διεδόθη τὸ κήρυγμα (εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναφερθῶ εἰς τὸ παρελθὸν διὰ νὰ κόμω πᾶς σαφῆ τὴν διδασκαλίαν) ὅλα ἦσαν γεμᾶτα ἀπὸ θόρυβου καὶ πλήρη ταραχῆς. Ἐπειδὴ, ἂν καὶ ἦσαν ἑνδεκά, ἐτάσσοντο ἀντίθετα πρὸς τὴν οἰκουμένην ὄλην, ἀναμοχλεύοντες παλαιὰν συνήθειαν, ἀνατρέποντες μακροχρόνιον πλάνην, ἀνατρέποντες τοὺς νόμους τῶν πάππων καὶ τῶν προγόνων, διαταράσσοντες καὶ κρημνίζοντες τὰ πατροπαράδοτα ἔθιμα τῶν πόλεων, καὶ ὁμιλοῦντες εἰς ὄλους, εἰς φιλοσόφους, εἰς ρήτορας, εἰς ἄρχοντας, εἰς δικαστὰς, εἰς τυράννους, εἰς πλῆθος κόσμου, **B** εἰς δούλους, εἰς ἐλευθέρους, εἰς καλλιεργητὰς τῆς γῆς, εἰς ναύτας, ἠνάπτετο πόλεμος σκληρὸς καί, ὅπως εἶπα προηγουμένως, ὅλα ἦσαν γεμᾶτα ἀπὸ θορύβου. Παντοῦ ἦσαν κρημνοί, παντοῦ σκόπελοι, καὶ δὲν ταρασσεται τόσον ἡ μανιασμένη θάλασσα ποῦ δέρνεται ἀπὸ ἀνιθέτους ἀνέμους, ὅσον ἐταράχθη τότε ἡ οἰκουμένη, ἐπειδὴ ἐξερριζοῦντο ὅλα τὰ παλαιὰ ἔθνη, τὰ ὅποια εἶχον ριζωθῆ ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων. Τοῦτο δὲ συνέβαινε ὄχι μόνον εἰς μίαν ἢ δύο ἢ τρεῖς πόλεις, ἀλλὰ εἰς ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην, καθὼς εἰσήγαγοντο νέαι διδασκαλίαι, τὰς ὁποίας οὐδέποτε οὐδέ τις προηγουμένως εἶχεν ἀκούσει.

Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου ὑπῆρχεν ἀκήρυκτος πόλεμος πρὸς ὄλους αὐτοὺς, **C** διότι ἐχώριζον οἰκογενεῖας καὶ συγγενεῖς· διότι ἡ φύσις τοῦ κηρύγματος, προχωροῦσα διαρκῶς καὶ προσελκύουσα πολλούς, ἐπέφερεν πολέμους εἰς αὐτοὺς ποῦ δὲν ἐδέχοντο τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας, καὶ ὁ πατὴρ ἀπεκέρυττε τὸν υἱόν, καὶ περιεφρόνει ὁ ἄνδρας τὴν γυναῖκα, καὶ κατεδίωκον οἱ κύριοι τοὺς δούλους, καὶ οἱ ἄρχοντες τοὺς ἀρχομένους, καὶ ἀπὸ κάθε ἄλλον ἐμφύλιον πόλεμον ὁ πόλεμος

αὐτὸς ἦτο σκληρότερος. Ἄν δὲ πρέπη νὰ ὀνομάσωμεν αὐτὸν πόλεμον, δὲν ὑπάρχει τίποτε ἄλλο χειρότερον ἀπ' αὐτόν. Διότι εἰς μὲν τοὺς πολέμους καθ' ὅμοιον τρόπον παρατάσσονται καὶ μάχονται τὰ δύο στρατόπεδα· τότε ὅμως δὲν συνέβαινε τὸ ἴδιον, ἀλλ' ὁ μὲν ἐπολέμει μὲ τὴν δύναμιν τῆς ἐξουσίας, οἱ δὲ ἐπολεμοῦντο μόνον, **D** καὶ δὲν ἐκρειάζετο νὰ κτυποῦν οὔτε νὰ ἀμύνωνται ἕναντι αὐτῶν ποῦ τοὺς ἐπεβουλεύοντο, διότι ἔτσι διέτασεν ὁ στρατηγὸς τῆς παρατάξεως λέγων· «Ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡσπερ πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραι» (Ματθ. 10, 16).

Καὶ συνέστησεν ὄχι μόνον νὰ μὴ ἐπιτίθενται ἕναντιὸν αὐτῶν ποῦ τοὺς ἐπεβουλεύοντα· ἀλλ' ἀντιθέτως νὰ εὐρίσκουν ἀπόλαυσιν εἰς τὰς πτωρίας ποῦ ἐδέχοντο, διότι μὲ τὸ νὰ λέγῃ νὰ στρέφῃς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, καὶ ὅτι στέλλει τὰ πρόβατα ἐν μέσῳ τῶν λύκων, τίποτε ἄλλο δὲν ἐννοεῖ παρὰ τὸ ὅτι συνεκλήρωσεν εἰς αὐτοὺς τὰ παθήματα διὰ νὰ γίνῃ τὸ τρόπαιον λαμπρότερον. Πῶς; Διότι ὑπερίσκουσαν ὅλης τῆς οἰκουμένης ἐνῷ ἦσαν ἑνδεκά, ἐνῷ ὑφίσταντο κακὰ καὶ δὲν τὰ ἀνταπέδιδον, ἐνῷ ἐκτυπῶντο καὶ δὲν ἐκτύπων, **E** ἐνῷ ἐσυκοφαντοῦντο καὶ δὲν ἐσυκοφάντων, ἐνῷ ἐμαστιγῶντο δὲν ἐμαστιγῶναν κανένα, ἐνῷ κατεδίωκοντο καὶ οὐδένα κατεδίωκον, ἐνῷ ἐδιώκοντο καὶ οὐδένα ἐδίωκον, ἐνῷ ἐφρονεύοντο καὶ δὲν ἐφρόνεον κανένα καὶ διότι ἐνῷ ὠδηγοῦντο εἰς τὴν σφαγὴν, ὅπως τὰ πρόβατα ποῦ πρόκειται νὰ σφαγοῦν, ὄλους τοὺς λύκους τοὺς μετέστρεφον πρὸς τὴν ἡμερότητα τῶν προβάτων, αὐτοὺς δηλαδὴ ποῦ ἐμαίνοντο, ποῦ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ φονεύσουν, ποῦ ἐγίνοντο ἀγριώτεροι τῶν θηρίων.

Καθ' ὃν χρόνον λοιπὸν διεδίθετο ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐποείρετο ἡ εὐσεβεία, ἀπὸ παντοῦ ἠνάπτοντο φωτιές καὶ μίση καὶ πόλεμοι, καὶ ὄχι μόνον εἰς τοὺς διδασκάλους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτῶν. Διότι ἀμέσως μόλις ἐδέχετο κανεὶς τὸν λόγον, καὶ ἐγίνετο κοινὸς ἐχθρῶν ὄλων, ³⁶⁰ **A** καὶ ἐξεδιώκετο ἀπὸ τὴν πατρίδα του, καὶ ὠδηγεῖτο εἰς τὴν ἐξορίαν, καὶ ἔκανε τὴν περιουσίαν του, καὶ ἐκινδύνευεν διὰ τὴν ἐλευθερίαν του, μᾶλλον δὲ καὶ δι' αὐτὴν τὴν ζωὴν του. Καὶ εἰς τίποτε δὲν ἴσχυον τότε ὁ ἰσχυρὸς δεσμὸς τῆς φυσικῆς συγγενείας ἀλλὰ ὅπως καὶ προηγουμένως εἶπα, περιεφρονοῦντο καὶ τὰ παιδιὰ καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ συγγενεῖς ἦσαν εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν, καὶ μαζὶ μὲ τοὺς διδασκάλους ἐπάθαιναν καὶ οἱ μαθηταὶ ἀφόρητα πράγματα.

Καὶ διὰ νὰ δηλώσῃ αὐτὰ ὁ Παῦλος ἔλεγεν· «Ἀναμνησθε γὰρ τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέντες πολλὴν θύλην ὑπερέβαινετε παθῶν, τοῦτο μὲν ὀνειδισμοῖς καὶ

θλίψεις θεατριζόμενοι, ταῦτο δὲ κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφόμενων γεννηθέντες. **B** Καὶ γὰρ τοῖς δεσμίαις συνεπάθησατε καὶ τὴν ἀρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ καρδίας προσεδέξασθε, γινώσκοντες ἔχει ὑμᾶς κρέσυνα ὑπαρξίν ἐν οὐρανοῖς καὶ μένουσαν» (Ἐβρ. 10, 32—34). Καὶ εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς πάλιν στέλλων ἐπιστολὴν ἔλεγεν· «Ἦμεῖς γὰρ μιηταὶ ἐγενήθημεν, ἀδελφοί, τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν οὐσῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὅτι καὶ ὑμεῖς τὰ αὐτὰ ἐπάθετε ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν καθάπερ καὶ ἐκεῖνοι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν Κύριον ἀποκτείναντων, καὶ ἡμᾶς ἐκδιωξάντων, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίον» (Α΄ Θεσα. 2, 14—15). Γράφων δὲ πάλιν πρὸς τοὺς Γαλάτας ἔλεγεν· «Τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῆ, εἴ γε καὶ εἰκῆ» (Γαλ. 3, 4). **C** Διηγούμενος δὲ τὰ ἰδικά του παθήματα ἔλεγε· «Ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν στενοχωρίᾳ, ἐν φυλακαῖς, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν λιμῷ, ἐν δίψει καὶ γυμνότητι» (Β΄ Κορ. 6, 4—5 καὶ 11, 27). Καὶ πάλιν· «Τεσσαράκοντα παρά μίαν ἔλαβον, τρεῖς ἔρραβδίστην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, νυκθημερὸν ἐν τῷ θυτῷ πεποίηκα, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις ληστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐν ἐρημίαις» (Α΄ Κορ. 11, 24—26). Καὶ πάλιν· «Ἡ ἐπιστάσις μου ἡ καθ' ἡμέραν, ἡ μέριμνα πᾶσιν τῶν Ἐκκλησιῶν». Καὶ πάλιν· «Ὁ ἐθνάρχης Ἀρέτα τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν Δαμασκηνῶν πόλιν πᾶσαι με θέλων καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐκατάσθην διὰ τοῦ τείχους καὶ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ» (Β΄ Κορ. 11, 28 καὶ 32—33). Καὶ πάλιν ἄλλου· **D** «Ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς». Καὶ ἄλλου πάλιν· «Δώη ἔλεος ὁ Κύριος τῷ Ὀνησιφόρου οἴκῳ, ὅτι τὴν ἄλυσίν μου οὐκ ἐπηρεύθη, ἀλλὰ γενόμενος ἐν Ρώμῃ σπουδαιότερον ἐζήτησέ με καὶ εὔρε» (Ρωμ. 8, 36· Β΄ Τιμ. 1, 16—17).

4. Τί νὰ εἰπῆ κανεὶς διὰ τὰ κακὰ ποῦ ὑφίστατο ἀπὸ τοὺς ψευδαδελφοὺς ἀπὸ τοὺς ψευδοποστόλους, ἀπὸ τοὺς μυριάς καὶ παντοειδεῖς ἐχθροὺς; Ἐκινουῦντο ἐναντίον του ὄχι μόνον τιμωρίαι καὶ αἱ κολάσεις, ἀλλὰ καὶ αἱ ἰκανότητες τῶν ρητόρων, καὶ τὰ σοφίσματα τῶν φιλοσόφων· καὶ ὄχι μόνον ἀπὸ ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀνθρώπων τῆς ἀγορᾶς ἐγείροντο πολλὰ τεχνάσματα πονηρὰ ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα καὶ ὑποδηλῶν ἔλεγεν· «Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξατο ὅν καὶ σὺ φυλάττου· λίαν γὰρ ἀνθέστηκε τοῖς ἡμετέροις λόγοις» (Β΄ Τιμ. 4, 14—15).

E Ὅπως ἡ θάλασσα δὲν εἶναι ποτὲ χωρὶς κύματα ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ Παύλου ἦτο πλήρης πειρασμῶν καὶ καθημερινῶν κινδύνων, ποῦ προήρχοντο ἀπὸ μέσα ἀπ' ἐξω, ἀπὸ λόγους, ἀπὸ πράγματα, ἀπὸ χρήματα, ἀπὸ δόλους. Καὶ κανεὶς λόγος δὲν ἠμπορεῖ νὰ περιγράψῃ τὰ νέφη τῶν βελῶν ἐκεῖ-

νων, τὸ πλῆθος τῶν κυμάτων. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ πράγματα εὐρίσκοντο εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ὄχι εἰς αὐτὴν ποῦ ἐλέκθη μόνον ἀλλ' εἰς πολὺ χειροτέραν, καὶ ὄχι μόνον οἱ διδάσκαλοι ἀλλὰ καὶ οἱ μαθηταὶ ἐκινδύνευον, καὶ ὄχι μόνον οἱ μαθηταί, ἀλλὰ καὶ οἱ διδάσκαλοι (διότι ἂν ἦ οἱ μὲν ἢ οἱ δὲ εὐρίσκοντο εἰς δύσκολον κατάστασιν οἱ δὲ ἄλλοι εἰς ἀσφάλειαν, 369 **A** τότε ἐπρόκειτο οἱ μὲν νὰ παρηγορήσουν τοὺς δὲ πῦρα ὄχι καὶ οἱ δύο καὶ οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ μαθηταὶ ἐπολεμοῦντο καὶ ἐδιώκοντο). Ἐπειδὴ ἔβλεπον αὐτὰ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀλιγοψύχους ἀπεβαρρύνοντο, παρέλθον, καὶ ἦσαν ἀπηλιτισμένοι, διότι ἔβλεπον ἀφ' ἐνός μὲν ὅτι τὰ ἀγαθὰ ποῦ ἐκηρύσσοντο ἦσαν ἐλπίς μόνον, δηλαδὴ ἡ αἰώνιος βασιλεία ὡς ἀνάστασις καὶ ἡ ἀφθαρσία, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι τὰ θλιβερὰ τὰ ὑφίσταντο ἐδῶ καὶ τὰ ὑπέμενον δηλαδὴ τὰ τηγάνια,⁸ τὰς καρμίνους, τὰ δεσμητήρια, τὰς διώξεις, τὰς ἐχθρας, τὰς ἀπεχθείας, τοὺς θανάτους, τοὺς κινδύνους, καὶ τοὺς διδασκάλους αὐτῶν ἄλλοτε μὲν εἰς τὰς φυλακάς, ἄλλοτε δὲ νὰ ἀρπάζωνται νὰ ὑβρίζωνται καὶ νὰ κακοποιῶνται.

Καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ παντοῦ ὑπῆρχον νέφη κακῶν καὶ εἶχον παρα πολλοὺς πειρασμοὺς **B** ποῦ τοὺς κατεῖχον ὄλους καὶ τοὺς ἔκαμαν νὰ φοβοῦνται πολὺν καὶ νὰ εἶναι παραγμένοι, ἔλεγε πῶς ἐξυψώνει τὸ φρόνημα αὐτῶν διὰ μιᾶς λέξεως μόνον· Αὐτὸ τὸ πράττει καὶ ἄλλου εἰς ἄλλην ἐπιστολὴν λέγων· «Διὰ τὰς παρειμένας χεῖρας καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε» (Ἐβρ. 12, 1)· καὶ δὲν τὸ λέγει αὐτὸ διὰ γόνατι καὶ χεῖρας, ἀλλὰ διὰ τοὺς λογισμοὺς ποῦ κωλαίνουσι καὶ παραλύουσιν ἐξ αἰτίας τοῦ πλῆθους τῶν πειρασμῶν. Ἐπειτα ἀφ' οὗ τοὺς συνεβούλευσεν εἰσάγει πολὺ μεγάλην παρηγορίαν λέγων· «Ἐπι γὰρ μικρὸν ὅσον ὅσον ἢ ἐρχομὸς ἔξει, καὶ σὺ χρονεῖ» (Ἐβρ. 10, 37). Ἀλλὰ ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ ἦτο πάλιν ἀντικείμενον ἐλπίδος τοὺς προτρέπει πάλιν μὲ ἄλλον τρόπον καὶ τοὺς κάμει εὐθυμότερους, ὄχι διὰ ξένων παραδειγμάτων ἀλλ' ἐκ παραδειγμάτων γνωστῶν, διότι τοὺς λέγει· «Ἀναμνησθε τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέντες πολλὴν ἀθλήσιν ὑπεμείνατε παθημάτων» (Ἐβρ. 10, 32). **C** Τοὺς ἐαυτούς· σας νὰ ἐντραπήτε καὶ τὰ ἰδικά σας κατορθώματα, καὶ νὰ μὴ δεῖξετε τέλος ἀνάξιον τῆς ἀρχῆς, ἀπὸ τοὺς ἐαυτοὺς σας νὰ ἀνιῆτε παρηγορίαν.

Ἀφ' οὗ τοὺς παρηγόρησε λοιπὸν καὶ μὲ αὐτὸν καὶ μὲ ἐκεῖνον τὸν τρόπον, τοὺς παρηγορεῖ καὶ διὰ τῆς λέξεως αὐτῆς.

8. Τὸ τηγάνι ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς βασανιστικὸν ὄργανον. Φαίνεται ὅτι ἔμπειρον ἐλασιεὶδῆ μετὰ τὰ ἔποια ἐν συνεχείᾳ ἐξεμάστιζον τὸν βασανιζόμενον. Ἀπὸ ἐδῶ ἀσφαλῶς προέρχεται καὶ ἡ σημερινὴ ἑκφρασις «θὰ σὲ τηγάνισω» ἢ «θὰ σὲ τσιγαρίσω».

Πώς και με ποιον τρόπον; Με τὸ νὰ καλῆ τὰ δεσμά και τὴν ἄλυσιν θεβαίωσιν τοῦ Εὐαγγελίου. Διότι, λέγει, ὄχι μόνον ὅταν οἱ νεκροὶ ἀνίστανται, οὔτε μόνον ὅταν καθαρίζονται οἱ λεπροὶ ἢ ἐκδιώκονται οἱ δαίμονες, ἀλλὰ και ὅταν ἀκόμη και ἐμεῖς εἴμεθα εἰς τὰ δεσμά, θεβαίωμεν τὸ Εὐαγγέλιον. Πές μου, πῶς και με ποιον τρόπον; Διότι εἶναι καινούργια αὐτὰ ποὺ ἔχουν λεχθῆ, και φαίνονται ὅτι εἶναι τὰ περισσότερα αἰνιγματικά. Λοιπὸν ἀκουε πῶς θεβαίωμεν τὸ Εὐαγγέλιον. Ἐὰν ἀρόθως ἐκηρύτταμεν χωρὶς νὰ πάθωμεν τίποτε τὸ ἄσκημον και κακόν, θὰ ἐφαίνετο ὅτι ἦτο ὑποπτον τὸ κήρυγμα εἰς πολλοὺς ποὺ θέλουν νὰ μᾶς διαβάλουν. **Δ** Τώρα ὅμως ἐπειδὴ ὀδηγοῦμεθα ἐδῶ και ἐκεῖ και ἐκδιωκόμεθα και γεινόμεθα και καιόμεθα και κατακρημνιζόμεθα, και ὑποφέρομεν πάρα πολλά, χωρὶς νὰ ὑποχωροῦμεν, ἀλλὰ γινόμεθα προθυμότεροι ἐξ αἰτίας τούτων, ἀκόμη και εἰς ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ εἶναι πολὺ ἀναιδεῖς, παρέχομεν μεγάλην ἀπόδειξιν ὅτι εἴμεθα κήρυκες τῆς ἀληθείας, και ὅτι ὑπάρχει θεία δύναμις ἐντὸς ἡμῶν, ἢ ὁποῖα κάνει εὐχάριστα ὅλα τὰ λυπηρὰ και δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὸ πλῆθος τῶν πειρασμῶν νὰ κατανικήσῃ τοὺς κηρύσσοντας, ἀλλ' ἐνῶ εἶναι ὅσον ὀλίγοι νὰ ὑπερνικήσουν τόσα πολλά ἐμπόδια.

Ἐὰν λοιπὸν κάποιος θέλῃ νὰ λάβῃ σαφῆ ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ἐντὸς ἡμῶν ἐνοικεῖ θεία δύναμις, ἃς λάβῃ ὑπ' ὄψιν τοὺς κινδύνους, **Ε** τὰς ἀλύσεις, τὰ δεσμοτήρια. Διότι δὲν εἶναι ἴδιον τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως νὰ ὑπερισχύσῃ ἐν μέσῳ τῶσων κρημνῶν, νὰ πλεύσῃ ἐν μέσῳ τῶσων κυμάτων, νὰ προχωρήσῃ ἐν μέσῳ τῶσων βέλῶν, ἀλλ' αὐτὰ εἶναι γνωρίσματα τῆς θείας και ἀμάκου δυνάμεως.

Ὅστε εἶναι θεβαίωσις τοῦ Εὐαγγελίου ἢ ἄλυσις ὄχι μόνον εἰς ἐκείνους, ἀλλὰ και εἰς ἡμᾶς ποὺ ὑποφέρομεν, διότι μᾶς κάρει πῶς ἰσχυροὺς και μᾶς κάρει νὰ καταφρονοῦμεν τοὺς ἐπιβούλους. Διὰ τοῦτο λοιπὸν και ἔλεγεν: «Ἡ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται ἢ δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν, ἢ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἢ δὲ ἐλπίς οὐ κατασχόνει» (Ρωμ. 5, 3-5).

5. Βλέπεις πῶς ἢ θλίψις ἀποτελεῖ θεβαίωσιν τοῦ Εὐαγγελίου; **370 Α** Διὰ τοῦτο λοιπὸν και ἄλλοῦ ὅταν ἐζητοῦσεν ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τοὺς πειρασμούς, και προσῆλθε πολλάκις δι' αὐτὸ ἤκουεν ἀπὸ τὸν Θεόν: «Ἀρκεῖ σοι ἢ χάρις μου· ἢ γὰρ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται» (Β' Κορ. 12, 9). Ὀνομάζει ἀσθενεῖαν ἐδῶ τοὺς διαγμούς, τοὺς πειρασμούς, τοὺς κινδύνους, τὰς ἐπιβουλάς, τὰς κακομεταχειρίσεις. Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς: Ἐμποροῦσα, λέγει, νὰ ἐμποδίσω νὰ συμβοῦν αὐτὰ, και νὰ καθησυχάσω τὸν πόλεμον και νὰ καταστειλῶ τὰ κύματα, ὅμως δὲν τὸ ἔκα-

μα διὰ νὰ δεικθῆ ἢ δύναμις μου μεγαλύτερα. Διότι δὲν θὰ ἐφαίνετο ἢ δύναμις αὐτοῦ ὅσον ἐὰν δὲν συνέβαινον αὐτὰ, ὅσον ἐὰν ἐγίνοντο, δὲν ἠμποροῦσαν ὅμως νὰ ὑπερισχύσουν. **Β** Διότι και κυβερνήτην ἀριστον ὀνομάζομεν ἐκεῖνον ποὺ δύναται ὄχι μόνον εἰς ἤμερον θάλασσαν νὰ διευθύνῃ τὸ σκάφος, ἀλλὰ ἐκεῖνον ποὺ διασώζει τοὺς πλέοντας μεταξὺ σκοπέλων και κυμάτων και τρικυμιῶν· και ἰατρὸν ἀριστον, ἐκεῖνον ποὺ θεραπεύει τὸν ἀσθενῆ ποὺ ἔχει προσβληθῆ ἀπὸ πολλὰ νοσήματα· και ἀριστον στρατηγόν, ἐκεῖνον ποὺ δύναται νὰ στήσῃ τὸν τρόπον ἀκόμη και ὅταν ἐπιτίθενται οἱ ἐχθροὶ και βάλλεται ἀπὸ αὐτοὺς ἀπὸ ὅλας τὰς κατευθύνσεις· και ποιμένα ἀριστον, ἐκεῖνον ποὺ διατηρεῖ τὴν ἀγέλην τοῦ ἀσφαλῆ ἀν και ἐπιτίθενται εἰς αὐτὴν πολλοὶ λύκοι και ἄλλοι ἐχθροὶ.

Ἔτσι λοιπὸν και τότε αὐτὸ ἦταν ποὺ ἐδημοῦργει τὸ θαῦμα, ὅτι δηλαδὴ ἦν και ὑπέφερον πάρα πολλά ἀντεῖχον και ὑπερισχύον αὐτῶν ποὺ τοὺς τὰ ἐπροξένουν. **Γ** Ὅταν λοιπὸν τὸν Πέτρον και τὸν Ἰωάννην τὸν υἱὸν τῆς βροντῆς και τὸ θεμέλιον τῆς πίστεως τοὺς ἐνέκλεισαν εἰς τὴν φυλακὴν πρόκει: πῶς ἀφοῦ ἀπελύθησαν ἀποροῦν πῶς νὰ τοὺς συμπεριφερθοῦν. Ἀφοῦ τοὺς ἔφεραν λοιπὸν εἰς τὸ μέσον τοῦ δικαστηρίου λέγουσιν: «Τί ποιήσωμεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις;» (Πράξ. 4, 1-6). Οἱ Ἰουδαῖοι ποὺ ἀνετράφησαν μετὰ τὰ αἵματα τῶν προφητῶν, λαὸς μανιώδης και λυσσαώδης, ποὺ κατέσκαψε τὰ θυσιαστήρια, ποὺ ἐφόνευσε τοὺς προφήτας, ποὺ εἶχεν ἔσθικειωθῆ μετὰ τοὺς φόνους, ποὺ ἦτο πῶς ἄγριος ἀπὸ τὰ θηρία, αὐτὸς ὁ λαὸς ποὺ ἔσταζεν ἀκόμη ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ Δεσπότου ποὺ ἐσταύρωσεν, αὐτὸς λοιπὸν ὁ λαὸς, ἀφοῦ συνέλαβε δύο ἀλιεῖς ἀγραμμάτους, ἰδιώτας ἀσήμους, ἀφανότερους ἰκθίμων ἐκ τῶν ὁσίων ὁ ἕνας, οὔτε εἰς τὴν μηδαμινὴν ἀπειλὴν τοῦ θυρωροῦ ἀντεῖχεν, **Δ** αὐτοὶ λοιπὸν ἀφοῦ τοὺς συνέλασαν και τοὺς εἶχαν δεμένους εἰς τὸ μέσον, και γυμνοῦς, χωρὶς νὰ ἔχουν τὴν δύναμιν τῶν κρημάτων, χωρὶς σωματικὴν δύναμιν και ἰκανότητα λόγων, χωρὶς δύναμιν ρητορικὴν, χωρὶς νὰ ἔχουν εὐγενῆ καταγωγὴν και μεγάλην πατρίδα, ἀλιεῖς ἐξ ἀλιέων, πάρα πολὺ πτωχοὶ, αὐτοὺς λοιπὸν ἀποροῦν πῶς νὰ τοὺς μεταχειρισθοῦν και λέγουσιν: «Τί ποιήσωμεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις;». Βλέπεις πόσον μεγάλο πρῶγμα εἶναι ἢ ἀρετῆ; Πῶς εἶναι οἱ πειρασμοὶ θεβαίωσις τοῦ Εὐαγγελίου; Και λέγουσιν πρὸς αὐτοὺς: «Οὐ παραγγελία παρηγγείλαμεν ὑμῖν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ;» **Ε** Και θούλεσθε ἐπαναγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου;» (Πράξ. 5, 28).

Ἄν λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἶναι μηδαμινὸς ἀνθρώπος διατὶ φοβέσθαι; Ἄν πάλιν εἶναι Θεὸς διὰ ποιὸν λόγον δὲν τὸν προσκυνεῖς; Δὲν ἐκραύγαζες προηγουμένως λέγων: «Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς και ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν;» (Ματθ. 27, 25). Διατὶ

φοβάσαι τὸ αἷμα, διατί σοῦ ἐσάλειψε τὸν νοῦν; Δὲν τὸν ἐδε-
 σες; Δὲν τὸν ἐμαστίγωσες; Δὲν τὸν ἐσταύρωσες; Δὲν τὸν εἴ-
 δες τὸν νεκρὸν νὰ τὸν καταβιάζουσι ἀπὸ τὸν σταυρὸν; Δὲν
 τὸν εἶδες νὰ τὸν θάπτουν καὶ νὰ τὸν κρύπτουν εἰς τὴν γῆν; Δὲν
 ἐτοποθέτησες σφραγίδας ἐπὶ τοῦ τάφου; Δὲν ἐξηγόρασες
 τοὺς στρατιώτας; Δὲν διέσπειρες τὴν φήμην ὅτι ἔκλεψαν
 αὐτὸν οἱ μαθηταί; Διατί φοβάσαι τώρα; Διατί τρέμεις ἀπὸ τὸ
 αἷμα αὐτοῦ; Βλέπεις πῶς λάμπει ἡ ἀλήθεια δι' ὄλων τούτων;

371 **A** Ἐπειδὴ ἀντελήφθησαν μετὰ τὴν ἐπιβουλήν ἐκει-
 νὴν νὰ λαμπρύνεται τὸ πρᾶγμα καὶ νὰ εἶναι ἡ ἀρχὴ λαμπρὰ
 καὶ πὸ φωτεινὴ ἀπὸ τὸν ἥλιον, καὶ νὰ φαίνεται ὅτι ἀπὸ τὴν
 ἀρχὴν ἀκόμη διὰ μιᾶς θὰ καταλάβῃ ὅλην τὴν οἰκουμένην, καὶ
 θὰ παραμερίσῃ τὴν πλάνην, καὶ δὲν θὰ δυνηθοῦν νὰ ὑποφέ-
 ρουν τὴν ἀνέκφραστον αὐτοῦ ὀρμὴν καὶ δύναμιν, ἔχουν φα-
 δηθῆ καὶ τρέμουν τοὺς φυλακισμένους, τοὺς καταδίκους, τοὺς
 μαστιγωθέντας, τοὺς ἐπιβουλευθέντας, τοὺς δύο, τοὺς ἀσή-
 μους.

Δι' ὅλα αὐτὰ ὁ Παῦλος ὀνομάζει τοὺς πειρασμοὺς θε-
 βαίωσιν τοῦ Εὐαγγελίου, διὰ τοῦτο καὶ ἄλλοῦ λέγει· «Γινώ-
 σκειν δὲ ὑμᾶς θούλωμαι, ἀδελφοί, ὅτι τὸ κατ' ἐμὲ μᾶλλον εἰς
 προκοπὴν τοῦ Εὐαγγελίου ἐλήλυθεν· **B** ὥστε τοὺς πλείονας
 τῶν ἀδελφῶν ἐν Κυρίῳ πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου περισ-
 σσότερος τολμᾶν ἀφόβως τὸν λόγον λαλεῖν» (Φιλιπ. I, 12 -
 14). Ποῖος εἶδε, ποῖος ἤκουσε, ὅτι αἱ φυλακίσεις παρέχουν
 θάρρος καὶ αἱ ἀλύσεις παρέχουν παρησῖαν, ὅχι μόνον εἰς
 αὐτὸν ποῦ ὑφίσταται τὰ δεσμά, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς μαθητάς
 του; Ὅμως τότε συνέβαινον αὐτὰ καὶ διὰ τῶν ἐχθρῶν διε-
 δίδετο τὸ κήρυγμα, καὶ οἱ μαθηταί, ὅταν ὁ διδάσκαλος ἐπολε-
 μεῖτο καὶ ἐσυκοφαντεῖτο καὶ ἐφυλακίζετο, περισσότερο ἐνε-
 θαρρύνοντο, περισσότερο ἐχαίροντο, περισσότερο ἐπιδου-
 σαν ἀπὸ χαρᾶν.

Ἐπεδοκιμάσατε αὐτὰ ποῦ ἐλέχθησαν; Λοιπὸν ἄς μνη-
 θεῶμε τὴν ἀνδρείαν, ἃς ἐπαδιώξωμεν μετὰ ζήλου τὴν ἀρετὴν,
 καὶ ἃς μὴ μᾶς πτοῇ τίποτε καὶ οὔτε νὰ μᾶς θορυβῆ κανεὶς ἀπὸ
 τοὺς πειρασμοὺς, **C** διότι αὐτὰ εἶναι ἐνισχυτικὰ τῆς εὐσε-
 βείας, εἶναι πτερά τῆς φιλοσοφίας, αὐτὰ μᾶς κάμουν ἰσχυ-
 ροὺς καὶ ἀκαταβλήτους, αὐτὰ μᾶς δίδουν περισσοτέραν παρ-
 ρησίαν πρὸς τὸν Θεόν, ἐπιφέρουν μεγαλυτέραν εὐνοίαν, καὶ
 κάμουν νὰ ἐπέλθῃ πολὺ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐφ' ἡμᾶς. Διὰ νὰ
 ἀπολαύσωμεν λοιπὸν ὅλα αὐτὰ σᾶς παρακαλῶ πρέπει νὰ
 ὑποφέρωμεν ὅλα ὅσα μᾶς συμβαίνουν καὶ νὰ δοξάζωμεν τὸν
 Θεὸν δι' ὅλα διότι εἰς αὐτὸν ἀρμόζει δόξα, τιμὴ, δύναμις, συγ-
 χρόνως δὲ καὶ εἰς τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν καὶ εἰς τὸ Ἅ-
 γιον Πνεῦμα, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
 Ἀμήν.

ὉΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, Η ΟΠΟΙΑ ΕΛΕΧΘΗ ΕΙΣ ΤΟΝ
 ΝΑΟΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΑΦ' ΕΝΟΣ ΜΕΝ ΔΙΑ ΤΟΝ
 ΖΗΛΟΝ ΤΩΝ ΠΑΡΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΡΑΘΥΜΙΑΝ ΤΩΝ
 ΑΠΟΝΤΩΝ, ΑΦ' ΕΤΕΡΟΥ ΔΕ ΔΙΑ ΤΗΝ ΨΑΛΜΩΔΙΑΝ,
 ΚΑΙ ΔΙΑ ΤΟ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΝΑΙ ΕΜΠΟΔΙΟΝ ΕΙΣ ΤΑΣ ΓΥ-
 ΝΑΙΚΑΣ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΑΓΩΝΑΣ ΤΗΣ ΑΡΕΤΗΣ, Η ΓΥΝΑΙ-
 ΚΕΙΑ ΦΥΣΙΣ

1. Πόσον εὐχάριστη εἶναι ἡ ἀνάγνωσις τῶν Γραφῶν· εἶ-
 ναι πὸ εὐχάριστη καὶ ἀπὸ καταπράσινο λειβάδι καὶ πὸ τερ-
 πνὴ ἀπὸ κῆπον, καὶ μάλιστα ὅταν συνακολουθῇ τὴν ἀνάγνω-
 σιν καὶ ἡ γνώσις αὐτῶν. **E** Τὸ λειβάδι καὶ ἡ ὠραιότης τῶν ἀν-
 θῶν καὶ οἱ κλάδοι τῶν δένδρων καὶ τὸ ρόδον καὶ ὁ κισσὸς
 καὶ ἡ μυρὴν τέρπουν πρὸς στιγμὴν τὴν δρασιν, ὅμως μόλις
 παρέλθουν ὀλίγοι ἡμέραι μαραίνονται· ἡ γνώσις ὅμως τῶν
 Γραφῶν περιφρουρεῖ τὴν σκέψιν, καθαρίζει τὴν συνείδησιν
 ἐλευθερώνει ἀπὸ τὰ δουρικὰ πάθη, φυτεύει τὴν ἀρετὴν, ἐ-
 λυψώνει τὸν λογισμόν, δὲν ἐπιτρέπει νὰ θυθοῦμεν εἰς ἀ-
 νειτρέπτους σκέψεις, μᾶς καθιστᾷ ἀδισβλήτους ἀπὸ τὰ θέ-
 λη τοῦ πονηροῦ, μᾶς μεταφέρει νὰ κατοικήσωμεν εἰς τὸν οὐ-
 ρανόν, ἀπαλάσσει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοὺς συνδέσμους πρὸς τὸ
 σῆμα, κάμνει ἑλαφρὰ τὰ πτερά **348 A** καὶ κάθε ἀγαθὸν ποῦ
 ἠμπορεῖ, νὰ ἀναφέρῃ κανεὶς θέτει μέσα εἰς τὴν σκέψιν τῶν
 ἀκροαιῶν. Δι' αὐτὸ καὶ τοὺς ὀπόντας δὲν παύω νὰ τοὺς ἐλεει-
 νολογῶ καὶ τοὺς περευρισκομένους νὰ μακαρίζω, διότι συλ-
 λέγειτε θησαυρὸν ἀφθαρτον καὶ πλοῦτον ὁ ὁποῖος δὲν σαπα-
 νᾶται, καὶ περιουσίαν ποῦ δὲν προκαλεῖ φθόνον, καὶ ἀφοῦ
 ἐμπληροθῆτε καρᾶς ἀναχωρεῖτε εἰς τοὺς οἴκους σας. Διότι τί-
 ποτε δὲν δύναται νὰ προκαλέσῃ τόσην εὐχαρίστησιν, ὅσην ἡ
 καθαρὰ συνείδησις. Γίνεται δὲ καθαρὰ ἡ συνείδησις, ὅταν ἀ-
 πολυμήκων συνεχῶς τὴν ἀκρόασιν τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ, ἀκό-
 μη καὶ ἂν εἶναι θεβαρημένη με ἀναρίθμητα ἁμαρτήματα· κα-
 θάρκων οὕτε προσθέτει τίποτε εἰς τὰ προηγούμενα ἁμαρτήμα-
 τα, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνα ποῦ ὑφίστανται τὰ ἐξαφανίζει καὶ καθι-
 στᾷ τὴν ψυχὴν πὸ ὀκνηρὰν εἰς τὸ νὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ κάμῃ
 πάλιν τὰ ἴδια πράγματα.

B Διὰ τοῦτο παρακαλῶ τὴν ἀγάπην σας, αὐτὰ συνεχῶς

νά τὰ λέγετε εἰς τοὺς ἀπουσιάζοντας καὶ σύντομα νὰ ἐπιναφέρετε αὐτοὺς εἰς τὴν κοινὴν μητέρα καὶ νὰ τοὺς κάμειτε μετόχους τῶν πνευματικῶν κερδῶν, διότι ἡ συμμετοχὴ εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν ἐπιφέρει οὐδεμίαν ζημίαν, ἀλλὰ κέρδος. Ἄλλ' ὡς τῆς τυραννικῆς ἐξουσίας τῶν χρημάτων, ἡ ὁποία τοὺς περισσοτέρους ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸ ποίμνιον! Διότι τίποτε ἄλλο δὲν τοὺς ἀπομακρύνει ἀπὸ ἐδῶ παρὰ ἡ βαρεῖα αὐτῆ ἀσθένεια, καὶ ἡ κάμινος ποὺ δημιουργεῖται εἰς τὴν ψυχὴν καὶ δὲν σβύνει ποτέ. Αὕτῃ ἡ δέσποινα ποὺ εἶναι βαρβαριότερα ἀπὸ κάθε βάρβαρον καὶ σκληροτέρα θηρίου **C** καὶ ἀγριωτέρα δαιμόνων, ἀφοῦ παραλάβῃ τοὺς αἰχμαλώτους τῆς τοὺς περιάγει τῶρα εἰς τὴν ἀγορὰν διατάσσουσα εἰς αὐτοὺς φοβερά πράγματα, καὶ δὲν τοὺς ἐπιτρέπει οὔτε νὰ ἀναπνεύσουν δι' ὀλίγον ἀπὸ τοὺς δλεθρίους πόνους.

Ἄλλὰ τί θὰ κάμουν ὅταν θὰ ἔλθῃ ἡ φοβερὰ ἡμέρα τῆς δευτέρας παρουσίας, ἡ ἐκλογὴ ἡ ἀμερόληπτος καὶ ὁ κριτὴς ὁ ἀδέκαστος; Ὅταν θὰ κατεβοῦν τὰ παραπειάσματα τῶν οὐρανῶν καὶ θὰ κατέλθῃ τὸ πλῆθος τῶν ἀγγέλων μαζί με τὸν δικαστὴν; Ὅταν θὰ φανοῦν ὅλα γυμνά καὶ καθαρὰ;

Τότε οὔτε ἡ ἰκανότης τῶν ρητόρων, οὔτε αἱ χρηματικαὶ περιουσίαι, οὔτε τίποτε ἄλλο, θὰ δυνηθῇ νὰ ἐξαχρειώσῃ τὸ δίκαιον. **D** Διότι ὅταν θὰ ἔλθῃ ὁ ἀμερόληπτος κριτὴς καὶ αὐτὸς ποὺ γνωρίζει ὅλα τὰ ἁμαρτήματα πλήρως, καθὼς φαίνονται αὐτὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του ὡσάν νὰ εἶναι σημειωμένα εἰς κάποιαν εἰκόνα, τότε οὔτε βασιλεὺς οὔτε ἰδιώτης φαίνεται, οὔτε πτωχὸς οὔτε πλούσιος, οὔτε σοφὸς καὶ ἀμαθής, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ τὰ προσωπεῖα πέφτουν καὶ ἀπὸ τὴν ποιότητα τῶν πράξεων του ὁ καθένας γίνεται φανερός. Δὲν θὰ ἰδῆς τότε νὰ φορῇ βασιλικὸν στέμμα, οὔτε νὰ ἐνδύεται πορφυροῦν ἐνδυμα, δὲν θὰ φέρεται τότε ἐπὶ βασιλικῶν ἀμαξῶν καὶ δὲν θὰ ἔχη πλῆθος ραβδούκων ποὺ ἤρχοντο εἰς τὴν ἀγορὰν, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ θὰ παραμερισθοῦν καὶ θὰ εἰσέλθῃ ἕκαστος γυμνός, ἔχων τὸ ἀποτέλεσμα ἢ τῆς καταδίκης ἢ τῆς σωτηρίας ἀπὸ τὰς πράξεις του, διότι ἀναλόγως μετὰ τὸ πῶς ἔχει πράξῃ κάθε ἓνα ἀπὸ αὐτὰ, θὰ θγῆ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κρίσεως. **E**

Ἔχετε μεγάλην ὠφέλειαν, διότι μετὰ τὴν μεγάλην προθυμίαν ἀκοῦτε τὰ λόγια αὐτά. Ὁ ἀναστεναγμός, ἐνὸς ἑκάστου καὶ τὸ κτύπημα τοῦ μετώπου ἀποδεικνύει εἰς ἐμὲ τὸν καρπὸν τῶν σπερμάτων τούτων. Διὰ τοῦτο ἐλεεινολογῶ αὐτοὺς ποὺ ἀπουσιάζουν, διότι ἐνῶ δύνανται νὰ τύχουν τὴς μεγάλης φροντίδος ἐμπλέκονται εἰς τὰς πληγὰς καὶ τὰ καθημερινὰ τραύματα καὶ μάλιστα δὲν γνωρίζουν ὅτι εἶναι ἀσθε-

νεῖς· αὐτοὺς λοιπὸν εἶναι δύσκολον καὶ νὰ τοὺς θεραπεύσῃ κανεὶς.

Ποῖος θὰ τοὺς ὁμιλήσῃ δι' αὐτά; Αἱ γυναῖκες ποὺ ζοῦν μαζί τους; Ὅμως μία μέριμνα ὑπάρχει εἰς αὐτὰς νὰ ἐνοχλοῦν τοὺς συνοικοῦντας, καὶ εἶναι αὕτῃ, ἡ μέριμνα διὰ τὰ χρυσᾶ στολίδια, διὰ τὰ ἐνδύματα, διὰ τὴν πολιτέλειαν καὶ διὰ τὰ τοῦ οἴκου. Μήπως οἱ δοῦλοι; **349 A** Πῶς ὅμως ἀφοῦ καὶ αὐτοὶ δὲν ἔχουν ἀποκτήσει κάποιον θάρρος, καὶ ἔχουν μίαν μόνον φροντίδα νὰ ἐκτελοῦν τὴν ὑπηρεσίαν; Μήπως οἱ δικασταί; Ὅμως δὲν ὑπάρχει οὐδεμίαν σκέψιν εἰς ἐκείνους παρὰ μόνον ἡ φροντίς διὰ τὰς ὑποθέσεις τῆς πολιτείας. Μήπως οἱ βασιλεῖς καὶ αὐτοὶ ποὺ φέρουν τὰ βασιλικά στέμματα; Καὶ εἰς ἐκείνους πάλιν ὄλος ὁ κόπος καὶ ὅλη ἡ φροντίς εἶναι διὰ τὴν διοίκησιν, τὴν ἐξουσίαν καὶ τὰ χρήματα. Μήπως οἱ ἴδιοι εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των; Πῶς ὅμως θὰ δυνηθῶν νὰ πράξουν τοῦτο αὐτοὶ ποὺ δὲν ἠμποροῦν νὰ ἀναπνεύσουν ἀπὸ τὰς ἐνοχλήσεις τῶν διαφόρων πραγμάτων καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν κάνουν τὸν καιρὸν τους εἰς αὐτά; Ἀπὸ ποῖον δὲν θὰ εἶναι πρὸ ἀξιοκατάκριτοι αὐτοὶ ποὺ ἐνῶ ἔχουν ἀναρίθμητα τραύματα, **B** δὲν ἔρχονται ἐδῶ, ὅπου θὰ δυνηθῶν νὰ μάθουν ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμη ἔχουν τραύματα, εἶναι δυνατόν νὰ ἀπαλλαγῶν ἀπὸ αὐτὰ καὶ νὰ γίνων ὑγιεῖς; Πότε λοιπὸν θὰ φροντίσουν διὰ τὴν ψυχὴν των; Εἶναι εὐχάριστον αὐτοὶ ποὺ ἔρχονται συνεχῶς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἀπολαμβάνουν τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν καὶ τυγχάνουν τόσον μεγάλης φροντίδος νὰ ἠμπορέσουν νὰ ὑπερισχύουν καὶ νὰ δαμάσουν τὰς πονηρὰς ἐπιθυμίας καὶ νὰ ἔχουν ἐστραμμένην τὴν προνοκίαν των εἰς τὴν διάπραξιν τῆς ἀρετῆς.

2. Ἄλλ' ὅμως διὰ νὰ μὴ σὲς στερήσωμεν ἀπὸ τὸ συνήθη μὲ τὸ νὰ καταγγέλωμεν συνεχῶς ἐκείνους, ἃς παραθέσωμεν πάλιν τὴν συνήθη τράπεζαν εἰς ἑσὲς **C** καὶ ἃς ὁμιλήσωμεν διὰ τὸ κέρδος ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ψαλμοδίαν. Διότι νὰ μῆρα ὁ Ψαλμὸς ποὺ ἤρχισεν συνεδύασεν τὰς διαφόρους φωνὰς καὶ ἔκαμεν νὰ ἀνυψωθῇ ἓνα παναρμόνιον ὄσμα, καὶ νέοι καὶ γέροντες, πλούσιοι καὶ πτωχοί, γυναῖκες καὶ ἄνδρες, δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι μίαν μελωδίαν ἐψάλλαμεν ὅλοι. Ἐὰν ὁ κιθαριστὸς τὰς διαφόρους κορδὰς διὰ τῆς ὀρθῆς ἐκτελέσεως τῆς συνδυάζει καὶ τὰς πολλὰς τὰς κάμει μίαν, ἂν καὶ παραμένουν πολλαί, τί τὸ παράδοξον ὑπάρχει ἂν ἡ δύναμις τοῦ ψαλμοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ ὄσματος πράξῃ ἀκριβῶς τὸ ἴδιον; Ὅχι μόνον ἐμᾶς τοὺς παρόντας, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποὺ ἀπέθανε τὸν ἀνέμειξε μετὰ τοὺς ζῶντας, καθὼς καὶ ἐκεῖνος ὁ μακάριος προφήτης ἐψάλλεν μετὰ ἡμᾶς. **D** Βεβαίως τοῦτο δὲν συμβαίνει εἰς τὰς βασιλικὰς αὐλὰς, ἀλλὰ κάθηται μὲν αὐτὸς

πού φορεῖ τὸ βασιλικὸν στέμμα, παρίστανται δὲ ὅλοι σιωπηλοὶ ἀκόμη καὶ οἱ κατέχοντες ὑψηλὰ ἀξιώματα. Ἐδῶ ὅμως δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο, ἀλλὰ ὁμιλεῖ ὁ προφήτης καὶ ὅλοι ἀπακρινόμεθα, ὅλοι συμπάλλομεν· δὲν ὑπάρχει ἐδῶ ἡ διάκρισις δούλου καὶ ἐλευθέρου, οὔτε πλουσίου καὶ πτωχοῦ, οὔτε ἀρχοντος καὶ ἰδιώτου, ἀλλὰ ἔχει ἀπομακρυνθῆ ὅλη αὐτὴ ἡ ἀνόμαλος κατάστασις τῆς ζωῆς καὶ ἔχει συγκροτηθῆ ἕνας ὁμιλος ἀπὸ ὅλους καὶ ὑπάρχει ἰση ἐλευθερία λόγου καὶ ἡ γῆ μιμεῖται τὸν οὐρανόν.

Τόσον μεγάλη εἶναι ἡ εὐγένεια τῆς ἐκκλησίας. **Ε** Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἰσχυρισθοῦμε ὅτι ὁ Κύριος ψάλλει μὲ παρρησίαν φιμῶνεται δὲ ὁ δούλος· οὔτε πάλιν ὅτι ὁ πλούσιος κινεῖ τὴν γλῶσσαν ὁ δὲ πτωχὸς καταδικάζεται εἰς ἀφωνίαν· οὔτε πάλιν ὅτι ὁ ἄνδρας ὁμιλεῖ μετὰ θάρρους ἢ δὲ γυνὴ ἰσχυρῶς ἀφωνοῦσα, ἀλλὰ ὅλοι ἀπολαμβάνομεν τῆς ἰδίας τριτῆς καὶ προσφέρομεν κοινὴν τὴν θυσίαν καὶ κοινὴν τὴν προσφορὰν. Οὔτε πάλιν ἔχει κάτι περισσώτερον αὐτὸς ἀπὸ ἐκείνου καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ αὐτοῦ, ἀλλὰ ὅλοι ἀπολαμβάνομεν τῆς ἰδίας τιμῆς καὶ μίᾳ φωνῇ ἀπὸ πολλῶν γλῶσσας ἀναπέμπεται εἰς τὸν Δημιουργὸν τῆς Οἰκουμένης. Ἡ διαφορὰ δὲ δὲν ἔγκειται εἰς τὴν διάκρισιν δούλου καὶ ἐλευθέρου, ³⁵⁰ **A** πλουσίου καὶ πτωχοῦ, γυναικὸς καὶ ἀνδρός, ἀλλὰ ἔγκειται εἰς τὴν πρόθεσιν, εἰς τὸν ζῆλον καὶ τὴν ὀκνηρίαν, εἰς τὴν κακίαν καὶ τὴν ἀρετήν.

Ἔτσι ἡμπορῶ νὰ ὀνομάσω ἐγὼ καὶ τὸν πτωχὸν πλούσιον καὶ τὸν πλούσιον πτωχόν, καὶ τὸν ἄνδρα γυναῖκα καὶ τὴν γυναῖκα ἄνδρα, τὸν σοφὸν ἀμαθῆ καὶ τὸν ἀμαθῆ σοφόν, καὶ τὸ κῆρὸν αὐτὸ χωρὶς νὰ συγκέω τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ εἰσάγων τὸν ἄριστον κανόνα, ὁ ὁποῖος διορθοῖ τὰ πάντα. Καὶ πῶς θὰ γίνῃ, λέγει, ὁ ἄνδρας γυναῖκα καὶ ἡ γυναῖκα ἄνδρας; Δὲν μεταβάλλεται ἡ φύσις, ἀλλὰ ἡ προαίρεσις, διότι εἴταν ἴδω ἕναν ἄνδρα νὰ ἐνδύεται χρυσοῦ, νὰ καλλυπῆται, νὰ περιποιηθῆ τὴν κόμην, νὰ εὐωδιάζῃ ἀπὸ ἀρώματα, νὰ φέρεται θεληματικῶς διὰ τῆς ἀπαλῆς περιβολῆς τῶν ἐνδυμάτων καὶ τοῦ τρόπου βαδίσματος, νὰ εἶναι προσηλωμένος εἰς τὴν πολυτέλειαν, **B** πῶς θὰ ἡμποροῦσα νὰ ὀνομάσω αὐτὸν ἄνδρα πού ἔχει προδώσει τὴν εὐγένειαν τῆς φύσεως καὶ προσαρμόζεται πρὸς τὸ θῆλυ; Διότι ἂν ὁ Παῦλος δὲν κρίνῃ ἄξιον νὰ συγκαταριθμῆ μετὰ τῶν ζώντων τὴν γυναῖκα πού πράττει αὐτά, ἀλλὰ τὴν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸν ὁμιλον τῶν ζώντων καὶ τὴν συγκαταριθμεῖ μὲ τοὺς νεκρούς, λέγων «Ἡ δὲ σπαταλῶσα ζωῶν τέθνηκεν» (**A'** Τιμ. 5, 6). πῶς ὁ ἄνδρας πού πράττει αὐτά, τὰ ὁποῖα πράττουσα ἡ γυνή

ἔχει ἀπολέσει καὶ τὴν ζωὴν, θὰ συγκαταλεχθῆ εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀνδρῶν;

Τὸν ἄνδρα μὴν μοῦ τὸν δείξης ἀπὸ τὸν μανθῦαν οὔτε ἀπὸ τὴν ζώνην, οὔτε ἀπὸ τοῦ ὅτι ἐξουσιάζει εἰς τὴν οἰκογένειάν του, οὔτε ἀπὸ τὰς φοβέρας καὶ τὰς ἀπειλάς, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν σύνεσιν τῶν σκέψεων, τότε κατ' ἐξοκὴν εἶναι ἄνδρας διὰ τὴν ἐξουσιάζῃ τῆς οἰκίας του τῆς ἐσωτερικῆς, δηλαδὴ τῆς ψυχῆς, **C** καὶ δὲν παρασύρεται ὑπὸ παραλόγων σκέψεων. Ὅταν ὅμως μεθ' αὐτοῦ εἶναι προσκεκολλημένος εἰς τὰς διασκεδάσεις καὶ περὶ τὴν ἡμέραν του εἰς γλεντοκοπήματα καὶ παρεκτροπὰς καὶ γίνεται ὑπὸ τοῦ πάθους πρὸς μαλακὸς καὶ ἀπὸ τὸν κηρόν, πῶς θὰ ἡμποροῦσα τὸν τοιοῦτον νὰ τὸν ὀνομάσω ἄνδρα, αὐτὸν πού ἐνῶ εἶναι ἐλεύθερος εἶναι αἰχμάλωτος, ἀγορασμένος δούλος, πού ὑποχωρεῖ εἰς ὅλα τὰ πάθη του, τὸν ἐκτεθηλυμένον, αὐτὸν πού συντριβεται, πού νικᾶται ἀπὸ ὅλους, πού δὲν ἡμιώρει νὰ σταθῆ εἰς τὴν παράταξιν τῆς μάχης; Ἡ μήπως δὲν γνωρίζετε ὅτι ἡ παράταξις καὶ ὁ πόλεμος δὲν γίνεται πρὸς ἀνθρώπους ὁμοίους μὲ ἡμᾶς, **D** ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀσάτους δυνάμεις, πρὸς τὰς φάλαγγας τῶν δαιμόνων κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον «Οὐκ ἔστι ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας;» (Ἐφεσ. 6, 12).

3. Αὐτὸ εἶναι κατ' ἐξοκὴν ἴδιον τοῦ ἀνδρός. Αὐτὸς λοιπὸν πού στολιζέται, ἀλλὰ δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νέου, αὐτὸς πού καλλωπίζεται, ἀλλὰ δὲν σκληραγωγεῖται, πῶς θὰ σταθῆ εἰς τὴν παράταξιν τῆς μάχης; Ἡ πῶς θὰ ὀνομασθῆ ἄνδρας, αὐτὸς πού εἶναι μαλθακώτερος ἀπὸ κάθε γυναῖκα; Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ὅπως αὐτὸν δὲν θὰ τὸν ὀνομάζω ἄνδρα, ἀλλὰ μαλθακώτερον ἀπὸ γυναῖκα, ἔτσι καὶ τὴν γυναῖκα πού σκληραγωγεῖται θὰ ὀνομάζω ἰσχυροτέραν ἀπὸ κάθε ἄνδρα, **E** ἂν ἀρπάξῃ τὰ ὅπλα τὰ πνευματικὰ καὶ ἐνδύθῃ τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης καὶ θέσῃ εἰς τὴν κεφαλὴν τὸ κράνος τοῦ σωτηρίου καὶ προβάλλῃ τὴν ἀσπίδα τῆς πίστεως καὶ ζωσθῆ τὴν ζώνην τῆς ἀληθείας καὶ λάβῃ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος καὶ σταθῆ εἰς τὴν παράταξιν τῆς μάχης, λάμπουσα ἀπὸ τὰ ὅπλα, καὶ γίνῃ πρὸς ὑψηλὴ καὶ ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, ἕνεκα τοῦ θάρρους τῆς καὶ διαλύσῃ τὰς φάλαγγας τῶν δαιμόνων καὶ καθαιρῆ τὴν τυραννικὴν ἐξουσίαν τοῦ διαβόλου κατατρυπῶσα τὰ πάθη καὶ καταρρίπτουσα πτώματα πρὸς πυκνὰ ἅπ' ὅτι εἰς τοὺς πολέμους, πτώματα ὅμως ὄχι ἀνθρώπινα, ἀλλὰ παραλόγων λογισμῶν. Διότι ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυναῖκα ὡς πρὸς τὰς σωματικὰς μὲν ἐργασίας εἶναι χωρισμένοι, καὶ εἰς μὲν τὴν γυναῖκα ἔχει καθορισθῆ ὁ ἀργαλειὸς, ἡ ρόκκα, τὸ καλάθκι, ἡ παραμονὴ εἰς τὸν οἶκον, ἡ διαμονὴ ἐντὸς τῶν ὁματιῶν καὶ ἡ ἀνατροπὴ

τῶν τέκνων· 351 **A** εἰς τὸν ἄνδρα δὲ τὰ δικαστήρια, τὰ βουλευτήρια, ἡ ἀγορὰ, οἱ πόλεμοι, αἱ μάκαι καὶ αἱ παρατάξεις· εἰς τοὺς ἀγῶνας ὅμως τῆς εὐσεβείας τὸ στάδιον εἶναι κοινὸν καὶ κοινοὶ οἱ ἀγῶνες. Καὶ αἱ γυναῖκες συμμετέχουν εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ δὲν ἐκδικῶνται ἀπὸ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ προτάσσονται καὶ στεφανοῦνται καὶ ἀνακηρύσσονται νικητρίαι, καὶ λαμβάνουν ἔπαθλα καὶ θραβεῖα καὶ στεφάνους καὶ τρόπαια ἔνδοξα ὑπάρχουν εἰς ἐκεῖνας καὶ συνεχεῖς καὶ διαδοχικαὶ νίκαι.

Καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσετε ὅτι ἀποτελοῦν κομπασμὸν τὰ λόγια αὐτὰ καὶ προκαλοῦν ἀπλῶς θόρυβον, ἀλλὰ διὰ νὰ γνωρίσετε σαφῶς ὅτι ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς ἄνδρας εἶναι ἀνδρείότεραι αἱ γυναῖκες, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὴν, ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν, τὴν ἀπάθειαν τῶν ἀγγέλων, κατὰ τὸ δυνατόν, πλησιάζουν, **B** ὅς φέρωμεν εἰς τὸ μέσον αὐτὴν ποῦ ἦτο μία γυναῖκα ὡς πρὸς τὴν φύσιν, ἤγγισεν ὅμως τοὺς οὐρανοὺς διὰ τῆς δυνάμεως τῆς φιλοσοφίας, τὴν μητέρα τῶν Μακκαβαίων,⁷ ἡ ὁποία δέκα τέσσαρας φορὰς ἐστεφανώθη μὲ στεφάνους, καὶ ὁποῖον ἄριστον στρατιώτην θέλετε πολεμικώτατον, ἀνδρείωτατον, μεγαλοφυχώτατον, φέρε εἰς τὸ μέσον διὰ τοῦ λόγου καὶ θὰ ἴδῃς τὴν γυναῖκα τόσον ὑψηλοτέραν, ὅσον ἴστανται αἱ ἀψίδες τῶν οὐρανῶν ἀπὸ τῆς γῆς. Διότι ὁ μὲν στρατιώτης καὶ ἀθλητῆς φοβᾶται ἓνα τραῦμα καὶ τὸν σύντομον ἕξ αὐτοῦ θάνατον μόνον. Αὐτὴ ὅμως ἴστατο ὡς ὄρος ποῦ σκάπτεται διὰ μετάλλευμα καὶ ὑπέμενεν βαρυτέρας θλίψεις εἰς τὴν ψυχὴν δι' ἓνα ἕκαστον τέκνον, ἕνεκα τῶν βασάνων τὰ ὁποῖα ἐκεῖνοι ἐδέχοντο εἰς τὰς πλευράς των, καθὼς ἦτο μητέρα καὶ κήρα καὶ εἶχε φθάσει εἰς βαθὺ γῆρας· γνωρίζετε δὲ αὐτὰ ὅσοι ἐγίνατε πατέρες **C** καὶ ὅσοι ἐλευθερωθήκατε ἀπὸ τὰς ὠδίνων τοῦ τοκετοῦ ὅτι αὐτὰ εἶναι σκληρότερα ἀπὸ κάθε κέντρισμα, καὶ κανένα αἰκμηρὸν βέλος δὲν ἐπιφέρει εἰς τοὺς τραυματιζομένους τόσον δυνατόν πόνον, ὅσον κάθε ἓνα ἀπὸ αὐτὰ ποῦ ἐκέντα τὴν ψυχὴν τῆς. Διότι σκέψου πόσον μέγας ἦτο ὁ πόνος, νὰ βλέπῃ κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ παιδιά τῆς νὰ τοῦ κομπαρίζουν τὸ σῶμα διὰ σιδήρου καὶ πυρὸς καὶ νὰ βλέπῃ ἀκόμη ὅτι εἶναι ἀτέλειωτα τὰ βασανιστήρια. Πῶς ἔβλεπεν, πῶς ἤκουεν, πῶς ἐδέχετο τὴν κνίσσαν⁸ ποῦ προήρχετο ἀπὸ τὰ σώματα ἐκείνων, πῶς ἔβλεπεν ἀναριθμήτους τρόπους θανάτου εἰς κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ παιδιά τῆς. Ὅμως αὐτὴ ἴστατο ὅπως ἡ πέτρα ἀκίνητος, ὅπως ὁ σῆηρος, ὅπως τὸ διαμάντι, χωρὶς νὰ κλονίζεται ὑπὸ τῶν κυμάτων, **D** διαλύουσα τὰ κύματα εἰς

7. Δ' Μακκαβαίων 16, 1-24.

8. Ὁ λιπαρὸς ἀτμός ἢ «ἀχνός» καὶ ἡ ὁσμὴ ὁπιομένου κρέατος.

ἀφρούς· μᾶλλον δὲ ὅτι καὶ νὰ εἶπω δὲν ἠμπορῶ νὰ προσθέσω χαρακτηρισμὸν ἄξιον διὰ τὴν καρτερικότητα τῆς γυναικός. Αὐτὴ λοιπὸν θὰ τὴν ὀνομάσωμεν γυναῖκα ἢ ἄνδρα; Μήπως δὲν θὰ τὴν ὀνομάσωμεν κατὰ πολὺ ἀνωτέρον ἀπὸ κάθε ἄνδρα;

Τί λοιπὸν, ὅταν ἴδῃς ἄλλην εἰς νεαρὰν ἡλικίαν μὲ σῶμα τρυφερὸν, νὰ περνᾷ νύκτας ἐν ἀγρυπνίᾳ, ἡμέρας δίχως τροφήν, νὰ καταπνίγῃ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς γαστρὸς, νὰ ἀδιαφορῇ διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὰ χρήματα, νὰ νεκρώσῃ τὸ σῶμα, νὰ σταυρώσῃ τὴν σάρκα, νὰ μὴν θεωρῇ τὰ παρόντα σπουδαῖα, νὰ βαδίζῃ κάτω εἰς τὴν γῆν καὶ νὰ ἐγγίξῃ τὰς ἀψίδας τοῦ οὐρανοῦ, **E** νὰ περιφρονῇ τὴν δυναστείαν, νὰ καταγελάσῃ τὴν δόξαν, ἀντὶ λεπτοῦ ἐνδύματος νὰ ἐνδύεται τρίκινον ἔνδυμα, νὰ ταλαιπωρῆται, νὰ στρώσῃ στάκτην, νὰ χρησιμοποιοῖ ὡς κλίνην τὸ ἔδαφος, καὶ νὰ μὴν ζητῇ τίποτε ἐπιπλέον, νὰ εἶναι κεκλεισμένη εἰς στενὸν δωμάτιον, νὰ συναναστρέφεται μὲ τοὺς προφήτας, νὰ διάγῃ τὸν βίον τῆς μὲ τὴν μελέτην τοῦ θανάτου, νὰ ἔχῃ νεκρωθῆναι πρὸ τοῦ θανάτου, νὰ καταπονῆται ἀπὸ τὴν πείναν, τὴν ἀγρυπνίαν, τὴν δίψαν, καὶ τὰς φαντασιοπληξίας τῆς παρουσίας ζωῆς νὰ περιφρονῇ περισσότερο ἀπὸ σάπια φύλλα· πές μου θὰ τὴν ὀνομάσῃς γυναῖκα; Δὲν θὰ τὴν ἐντάξῃς εἰς τὸν ὄμιλον τῶν ἀγγέλων, ἀφοῦ τὴν ἀπαλλάξῃς καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν τάξιν τῶν ἀνδρῶν, 352 **A** διότι ἂν καὶ ἔχῃ γυναικεῖαν φύσιν ἐπαδεικνύει τόσον ὑψηλὴν φιλοσοφίαν;

4. Καὶ ποῖος ἔχει ἀντίρρησην εἰς αὐτὰ; Δὲν ὑπάρχει κανεὶς. Ἄκουσε πῶς ἦσαν αἱ γυναῖκες καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀποστόλων. Ἄκουσε τὸν Παῦλον ποῦ λέγει εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς Ῥωμαίους. «Συνίστημι δὲ ὑμῖν Φοίβην τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, διάκονον οὖσαν τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Κερκεραῖς, ἣτις προστάτις πολλῶν ἐγεννήθη καὶ ἐμοῦ αὐτοῦ» (Ῥωμ. 16, 1). Ὡ Παῦλε, τί λέγεις; Μία γυναῖκα ἐγίνε προστάτις σου καὶ δὲν ἐντρέπεσαι καὶ δὲν κακινῶεις νὰ τὸ λέγῃς; Ὅχι μόνον δὲν ἐντρέπομαι, ἀλλὰ καὶ καυχῶμαι ἐπιπλέον. Καὶ ὁ Δεσπότης ὁ ἰδικός μου δὲν ἐντρέπετο νὰ ἔχῃ ὡς μητέρα γυναῖκα. Μοῦ ἐγίνε προστάτις **B** ὄχι ἀπλῶς ἐπειδὴ ἦτο γυναῖκα, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἔζη τὸν κατὰ Χριστὸν βίον καὶ ἐκοσμοῦτο διὰ τῆς εὐλαβείας.

Καὶ πῶς ἐγίνε προστάτις τοῦ Παύλου; Ἀπὸ ποῖον πράγμα εἶχεν ἀνάγκην ὁ Παῦλος, αὐτὸς ποῦ περιῆλθεν ἀλόκληρον τὴν οἰκουμένην, αὐτὸς ποῦ δὲν ἐφρόντιζε τὸ σῶμα του, αὐτὸς ποῦ κατενίκησε τὰς ἀνάγκας τῆς φύσεως, αὐτὸς ποῦ ἐξεδίωκε τὰ δαιμόνια, αὐτὸς ποῦ ἐθεράπευε τὰς ἀσθενείας διὰ τῶν ἐνδυμάτων του, αὐτὸς τοῦ ὁποῖου τὴν φωνὴν καὶ τὴν

σκιάν ἀκόμη ἔτρεμεν ὁ διάβολος, αὐτὸς ποῦ ὡς ἄγγελος ἐπιδράτο ὑπὸ τῶν πιστῶν, αὐτὸν ποῦ ἐσεβάσθησαν τὰ θηρία, αὐτὸς ποῦ τὸν ἐσεβάσθη τὸ πέλαγος καὶ ποῦ τὸν ἐκράτησεν ἐπὶ μίαν νύκτα καὶ μίαν ἡμέραν καὶ δὲν τὸν ἐπνιξεν, αὐτὸς ποῦ ἦτο πολίτης τοῦ παραδείσου, αὐτὸς ποῦ ἀνηράγη μέχρι τρίτου οὐρανοῦ, αὐτὸς ποῦ συμμετείχεν εἰς τὰ ἀπόρρητα τοῦ Θεοῦ, **C** αὐτὸς ποῦ ἐκοτίασεν περισσότερον ἀπὸ ἄλλους τοὺς ἀποστόλους, τὸ σκευὸς τῆς ἐκλογῆς, ὁ νυμφαγωγὸς τῆς ἐκκλησίας, ὁ κήρυξ τῶν Ἑθνῶν, αὐτὸς ποῦ περιέτρεξεν ὅλην τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ ἔσφησε παντὸς τρόπου τῆς ἀνδρείας του, αὐτὸς ποῦ ἐπάλασε συνεχῶς μετὰ τὴν πείναν καὶ τὴν δίψαν, αὐτὸς ποῦ ἠγωνίζετο πρὸς τὴν γυμνότητα καὶ τὸν παγετὸν καὶ ἔλεγεν «Μέχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινώμεν καὶ διψῶμεν καὶ γυμνητεύομεν» (Α' Κορ. 4, 11), αὐτὸς ποῦ εἶχε νεκρωθῆ ὡς πρὸς τὸν κόσμον, αὐτὸς ποῦ ἐθεώρει ὡς νεκρὸν τὸν κόσμον, ὁ πολίτης τῶν οὐρανῶν, ὁ μακρόδης ἐραστής τοῦ Χριστοῦ, ὁ θερμότερος τοῦ πυρός, ὁ δυνατώτερος σιδήρου, ὁ στερεώτερος ἀδάμαντος, αὐτὸς λοιπὸν δὲν ἐντρέπεται ὅταν λέγῃ διὰ τὴν γυναῖκα ὅτι «Προστάτις πολλῶν ἐγενήθη καὶ αὐτοῦ ἐμοῦ».

Καὶ δὲν τὸ λέγει μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ γράφει καὶ δὲν τὸ γράφει μόνον ἀπλῶς, **D** ἀλλὰ ἀπηύθυνε ταῦτα καὶ εἰς τόσον μεγάλο πλῆθος Ῥωμαίων, οἱ ὅποιοι ὑπερηφανεύοντο καὶ ἐμεγαλοφρόνουν διὰ τὰ ἔξωτερικὰ ἀξιώματα. Καὶ δὲν τὴν ἔστειλε μόνον εἰς ἐκείνους, ἀλλὰ ἤθελε νὰ γίνῃ γνωστὸν καὶ εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς. Διότι ἐὰν δὲν ἤθελε δὲν θὰ ἐσημείωνεν αὐτὸ εἰς τὴν ἐπιστολὴν· τῶρα ὅμως ἐπειδὴ θέλει νὰ παραδοθῆ τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν αἰωνίαν ἐνθύμησιν ἅφ' ἑνὸς μὲν συνιστᾷ τὴν γυναῖκα καὶ διεγείρει τὴν προσοχὴν ὄλων πρὸς τὴν φροντίδα ποῦ ἐπέδειξεν ἐκείνη, ἅφ' ἑτέρου τὴν ὀνομάζει προστάτιν του χωρὶς νὰ ἐντρέπεται καὶ νὰ ἐρυθριά. Τόσον σπουδαῖον πρᾶγμα εἶναι καὶ εἰς τὸ γυναικεῖον σῶμα ἡ ψυχὴ ποῦ ζῆ κατὰ Χριστόν.

Αὐτὰ δὲ τὰ λέγω διὰ νὰ μὴ προφασίζεταν ἡ γυναῖκα καὶ λέγῃ ὅτι ἐπειδὴ εἶμαι γυναῖκα δὲν ἔφθασα εἰς μέγαν βαθμὸν εὐλαβείας. Διότι ἰδοὺ αὕτη εἶναι γυναῖκα, καὶ ἡ γυναικεῖα φύσις δὲν ἔγινε ἐμπόδιον, **E** ἀλλὰ κατηξιάθη νὰ γίνῃ προστάτις τοῦ Παύλου καὶ νὰ διακηρυχθῆ τοῦτο εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην. Πῶς ὅμως ἔγινεν προστάτις του; Ἵως ἐπειδὴ τὸν ἐγλύτωσεν ἀπὸ τοὺς κινδύνους; Ἐνῶ ἦτο δεμένος παρεκάθησεν πλησίον του, ἐνῶ ἦτο ἀλυσοδεμένος τὸν ἐπαρηγόρει φροντίζων διὰ τὰς καθημερινὰς του ἀνάγκας, αὐτὸς ποῦ τὸν ἐπεβουλεύοντο τοὺς ἀπεράκρυνεν, παρέδωκε τὸν ἑαυτὸν τῆς εἰς θάνατον ὥστε νὰ γλυτώσῃ ὁ Ἅγιος ἐκεῖνος ἀπὸ τὰς ἐ-

περχομένας κακὰς περιστάσεις.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐγκωμιάζει καὶ τοὺς μετ' αὐτὴν εὐρισκομένους λέγων· «Ἀσπάσασθε Πρίσκιλλαν καὶ Ἀκύλαν» (Ῥωμ. 16, 3). Ἴδε λοιπὸν καὶ ἐδῶ λάμπουσαν τὴν γυναῖκα. Διότι ἂν καὶ μία εἶναι ἡ ἑνωσις⁹ ὅμως ἔχει προταχθῆ ἡ γυναῖκα ἀπὸ τὸν ἄνδρα, ¹⁰ **A** διότι δὲν εἶπεν «Ἀκύλαν καὶ Πρίσκιλλαν» ἀλλὰ «Πρίσκιλλαν καὶ Ἀκύλαν». Ποῖοι ὅμως ἦσαν οὗτοι;

Σκηνοποιοὶ ὡς πρὸς τὸ ἐπάγγελμα, ἐργαζόμενοι εἰς ἐργαστήριον· ὅμως οὔτε τὸ ἐπάγγελμα οὔτε ἡ πτωχεῖα ἔγινεν εἰς αὐτοὺς ἐμπόδιον, ἀλλὰ ἄφησεν ὅλην τὴν πόλιν ὁ μακάριος Παῦλος καὶ ἦλθεν εἰς αὐτὸ τὸ ἐργαστήριον. Χάριν τίνας καὶ διὰ ποῖον λόγον; Ὅχι ἐπειδὴ εἶχε κίονας, οὔτε ἐπειδὴ τὸ δάπεδον ἦτο στολισμένον μετὰ πλάκας καὶ ψηφιδωτά, οὔτε ἐπειδὴ εἶχε κρισσοῦν δροφον, οὔτε ἐπειδὴ εἶχε πλῆθος δούλων, οὔτε ἐπειδὴ θὰ εἶχε τὴν περιποίησιν τῶν εὐνοούκων, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἦτο τὸ δωμάτιον τοῦτο ἀπηλλαγμένον ἀπὸ ὅλα αὐτά· διότι ἡ γυναῖκα καὶ ὁ ἄνδρας συνεκέντρωναν τὰ ἀγαθὰ μετὰ τὴν τιμὴν ἐργασίαν τῶν **B** καὶ ἔκαμαν τὴν οἰκίαν τῶν ἐκκλησιῶν ὅχι μετὰ τὸ νὰ ἀρπάζουν καὶ νὰ πλεονεκτοῦν, ἀλλὰ χρησιμοποιοῦντες τὴν ἀπαραίτητον τροφὴν διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ σώματος. Δι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ὁ Παῦλος ἐθεώρησε κατάλληλον τὸ οἶκημα αὐτὸ διὰ νὰ παραμείνῃ· καὶ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ἔμενεν ἐκεῖ ἐπειδὴ ἀπεδέχθη τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς τῶν, ἄκουσε αὐτὰ ποῦ λέγει· «Οἵτινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέβηκαν· οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι τῶν Ἑθνῶν».

Εἶδες ὅτι οὔτε ἡ γυναικεῖα φύσις, οὔτε τὸ ἐπάγγελμα οὔτε ἡ πτωχεῖα δὲν ἀποτελοῦν ἐμπόδιον διὰ τὸν δρόμον τῆς ψυχῆς; Εἶδες γυναῖκα καὶ ἄνδρα νὰ δέχωνται ξένον ὅχι μόνον εἰς τὴν τράπεζαν, ἀλλὰ νὰ δέχωνται τὸν ἀπόστολον καὶ διὰ τοῦ αἵματός των; **C** Τί καὶ ἂν δὲν ἐσφάγησαν; Ὅμως αὐτοὶ τὸ σῶμα των παρέδωσαν καὶ ζῶντες ἔγιναν μάρτυρες καὶ πολλὰς φορὰς μάρτυρες, πάντοτε προτάσσοντες τὰ σώματά των διὰ νὰ σφαγῶν ἀντὶ τοῦ Παύλου. Διότι δὲν εἶπε αὐτοὶ ποῦ ἐξώδευσαν χρήματα, αὐτοὶ ποῦ ἤνοιξαν τὴν οἰκίαν των, ἀλλ' ἀνέφεραν ἐκεῖνο ποῦ ἦτο μεγαλύτερον ὄλων, τὸν φόνον, φέρει τὴν σφαγὴν εἰς τὸ μέσον, διὰ νὰ εἴπῃ ὅτι ἐπροΐμνησαν καὶ νὰ ἀποκοποῦν αἱ κεφαλαὶ των χάριν ἐμοῦ.

9. Ἄρμα συρόμενον ὑπὸ δύο ἵππων. Ἐδῶ ἔννοεῖ τὸν ζυγὸν τοῦ γάμου.

10. Καλλικῶν νόμισμα πάντε λεπτῶν, πεντάλεπτον· συνεκδοχικῶς σημαίνει τὸ ἐλάχιστον χρηματικὸν ποσόν, κάθε τι ποῦ ἔχει ἐλάχιστην ἀξίαν, πρᾶγμα ἀσήμαντον.

"Ας τὰ ἀκούσουν αὐτὰ οἱ νεόπλουτοι ποῦ μετὰ δυσκολίας δίδουν ὀβολόν¹⁰ εἰς τοὺς ἀγίους· ἐκεῖνοι τὸ αἷμα τῶν ἑδωκαν, καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν διέθεσαν διὰ νὰ διασώσουν καὶ περιποιηθοῦν τὸν ἅγιον. **Δ** Οἱ παρόντες ὁμῶς οὔτε τὸ ἐλάχιστον μέρος ἀπὸ τὴν περιουσίαν τῶν δὲν θὰ ἐδέχοντο νὰ δώσουν μὲ εὐχαρίστησιν εἰς αὐτοὺς ποῦ ἔχουν ἀνάγκη· ὁμῶς ἡ Πρίσκιλλα καὶ ὁ Ἀκύλας καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰ σώματα καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν τῶν ἑδωκαν. Βλέπεις τί ἀξίζει ἡ γυναῖκα ποῦ ζῆ κατὰ Χριστόν; Πόσον ἀξίζει ὁ ἄνδρας ποῦ ζῆ εἰς τὴν πίστεϊαν καὶ διὰ τοῦ ἐπαγγέλματος;

Αὐτοὺς λοιπὸν ἄς μακαρίσωμεν, αὐτοὺς νὰ μνησθῶμε, καὶ ἀφοῦ παραβλέσωμεν τὰ παρόντα, ἄς τὰ δώσωμεν ὀλα κάρων τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ ἀξιώσωμεν καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν διὰ τῆς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγκρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ, Δ ΑΦΟΥ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΣ ΑΝΕΓΝΩΣΑΝ ΓΟΤΘΟΙ, ΚΑΙ ΩΜΙΑΗΣΕΝ ΠΡΟ ΑΥΤΟΥ ΓΟΤΘΟΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ.

1. Ἦθελα νὰ παρευρίσκωνται σήμερον οἱ Ἐθνικοὶ διὰ νὰ ἀκούσουν αὐτὰ ποῦ ἔχουν ἀναγνωσθῆ καὶ νὰ μάθουν πόσον μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις τοῦ σταυραθέντος, πόσον μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις τοῦ σταυροῦ, πόση εἶναι ἡ εὐγένεια τῆς Ἐκκλησίας, πόση ἡ δυναμικότης τῆς πίστεως, πόση ἡ ἀσχύνη τῆς πλάνης, πόση ἡ γελοιοποίησις τῶν δαιμόνων. Διότι αἱ μὲν διδασκαλίαι τῶν φιλοσόφων καὶ εἰς τοὺς ὁμογλώσσους τῶν ὁκόμενῶν ἔχουν ἀφανισθῆ, αἱ δὲ ἰδικαί μας καὶ εἰς τοὺς ἑτερογλώσσους ἀκόμα ἔχουν πολλὴν δύναμιν. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἔχουν διασπασθῆ εὐκολώτερα καὶ ἀπὸ τὴν ἀράκην, **Ε** αἱ ἰδικαί μας ὁμῶς ἔχουν γίνεαι πῶ στερεαί καὶ ἀπὸ ἀδάμαντα.

Ποῦ εἶναι αἱ διδασκαλίαι τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Πυθαγόρου καὶ τῶν ἄλλων σοφῶν τῶν Ἀθηναίων; Ἐχουν οὐραση. Ποῦ εἶναι ἡ διδασκαλία τῶν ἀλιέων καὶ τῶν σκηνοποιῶν; Ὅχι μόνον εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Βαρθάρων, καθὼς ἠκούσατε σήμερον, διαλάμπει φωτεινότερα τοῦ ἡλίου. Καὶ Σκύθαι καὶ Θράκες καὶ Σαυρομάται¹¹ καὶ Μασθοὶ καὶ Ἰνδοὶ καὶ αὐτοὶ ποῦ κατοικοῦν εἰς τὰ πλέον ἀπομακρυσμένα μέρη τῆς Οἰκουμένης, ἀφοῦ μετέφρασαν τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὴν ἰδικὴν τῶν γλῶσσαν τὸ μελετοῦν, πρῶγμα ποῦ οὔτε εἰς τὸν ὕπνον τοὺς οἱ σοφοὶ τῶν Ἑλλήνων ποῦ ἄφερον πύγωνα¹⁷² **Α** καὶ ἐφοβέριζαν μὲ τὸ ραβδί τῶν ὄσους συναντιοῦσαν εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἔκουνουσαν τίς μποῦκλες τῶν μαλλιῶν τοὺς καὶ ἐπεδείκνυον λεόντων μάλλον παρὰ ἀνθρώπου ὕπνιν. Τὰ ἰδικά μας ὁμῶς δὲν εἶναι ἔτσι καὶ ἡ φιλοσοφίη ἡν κρίνεται ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν ἀλλ' ἀπὸ τὴν οὐκροσύνην. Διότι ἡ μὲν πόρνη ἐπειδὴ δὲν ἔχει καὶ κάλλος φυσικὸν μὲ φικασίδια καὶ βαφὰς ὀφθαλμῶν καὶ μὲ λευκά ἐνδύματα καὶ μὲ ἄλλα τέτοια τεχνάσματα προσθέτει εἰς τὸν ἐαυτὸν τῆς κάποιαν ὀραιότητα τεχνητὴν καὶ συγκα-

11. Σαυρομάται ἢ Σαρμάται· οἱ κάτοικοι τῆς Σαρματίας.

λύπτει τὴν ἀσκηρίαν τῆς. Ἡ κοπέλλα ὅμως ποῦ ἔχει φυσικὴν ὠραιότητα καὶ εἶναι καριτωμένη καὶ εὐγενὴς ἀφήνει γυμνὸν τῆς φύσεως τὸ δῶρον νὰ ἀγωνίζεται, χωρὶς νὰ ἔχη ἀνάγκη ἀπὸ αὐτὰ τὰ βοηθήματα, ἀλλὰ τὰ ἀπορρίπτει, **Β** ὥστε νὰ μὴν ἐπισκιάσῃ τὴν φυσικὴν ὠραιότητα μὲ τὰ τεχνητὰ αὐτὰ στολίδια. Αὐτὸ ἠμποροῦμε νὰ τὸ ἐφαρμόσωμεν ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐπὶ τῶν ἔξω τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ ἐκεῖνοι δὲν ἔχουν φυσικὴν ὠραιότητα καὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ στολίζωνται διὰ τῆς εὐσεβείας, στολίζουσιν τὰ ἰδικά τους διὰ τῆς εὐφραδείας, διὰ τῶν καλῶν λόγων, διὰ τῶν διαφόρων ρητορικῶν σχημάτων, διὰ τῶν κομμώσεων καὶ τῶν φαιδροτήτων καὶ δι' ἄλλων τοιούτων πραγμάτων. Εἰς τοὺς ἰδικούς μας ὅμως διδασκάλους δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ τὰ ἀπορρίπτουν καὶ ἀπομακρύνουν τὰ ἐπιπλάστα στολίδια καὶ ἐπιδεικνύουν τὴν φυσικὴν ὠραιότητα χωρὶς νὰ δεύουσιν τὴν γλῶσσαν των, καὶ χωρὶς νὰ ἐπιδιώκουν ἐγκώμια, ἀλλὰ φιλοσοφοῦν διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ἰδεῶν καὶ διὰ τῆς ἐπιδείξεως τῶν ἔργων καὶ τοῦ ὀρθοῦ βίου **С** διακηρύττουν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ποῦ ἐνοκεῖ εἰς αὐτούς.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν δὲν ἐσαγήνευσαν μόνον τὴν οἰκουμένην, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀκατοίκητον, ὄχι μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὴν θάλασσαν· ὄχι μόνον τὰς πόλεις, ἀλλὰ καὶ τὰ ὄρη καὶ τοὺς λόφους καὶ τὰς δασώδεις κοιλάδας· ὄχι μόνον τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ τὰς βαρβαρικὰς χώρας· ὄχι μόνον αὐτοὺς ποῦ κατέκουν ἀξιώματα, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ποῦ εὕρισκοντα εἰς μεγάλην πτωχείαν· ὄχι μόνον ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας· ὄχι μόνον τοὺς γέροντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς νέους. Δὲν ἔφθασαν δὲ μόνον μέχρις ἐκεῖ, ἀλλὰ καὶ ἀκόμη πρὸ πέρας· καὶ μὴ ἀρκεσθέντες μόνον εἰς τὴν ἰδικήν μας ἠπειρὸν ἐξεπέρασσαν τὸν Ὀκεανὸν **В** καὶ συνέλαβον ἐντὸς τῶν δικτύων των καὶ τὰς βαρβαρικὰς χώρας καὶ τὰς Βρεττανικὰς νήσους, καὶ ὅπουδήποτε καὶ ἂν ἔφθασαν, θὰ ἰδίως νὰ περιφέρωνται τὰ ὀνόματα τῶν ἀλιέων εἰς τὰ στόματα ὄλων ὄχι ἐπειδὴ ὡς ἀλιεῖς εἶχον δύναμιν, ἀλλὰ διότι ἡ δύναμις τοῦ σταυρωθέντος ἔκαμεν αὐτοὺς νὰ προκόπτουν παντοῦ, καὶ ἀπεδείκνυσεν τοὺς ἰδιώτας σοφωτέρους ἀπὸ τοὺς φιλοσόφους καὶ τοὺς ἀγγραμμάτους καὶ ἄφαντοτέρους ἰχθύων, πρὸ νευρώδεις ἀπὸ τοὺς ρήτορας, τοὺς λογογράφους¹² καὶ τοὺς σοφιστάς.

Ἄς μὴ νομίσῃ λοιπὸν κανεὶς ὅτι ἀποτελεῖ αἰσχύνην τῆς Ἐκκλησίας τὸ ὅτι συνετελέσαμεν ὥστε νὰ βγοῦν εἰς τὸ μέσον οἱ βάρβαροι καὶ νὰ ὀμιλήσουν, διότι αὐτὸ εἶναι κόσμημα διὰ

12. Ὀνομάζοντο αὐτῶ ἐκεῖνοι ποῦ συνέτασσον βικανικούς λόγους χάριν ἄλλων.

τὴν Ἐκκλησίαν, εἶναι καλλώπισμα, εἶναι ἀπόδειξις τῆς δυνάμεως τῆς πίστεως· αὐτὸ ἔλεγεν καὶ ὁ προφήτης, προφητεύων ἐκ τῶν ἄνω **Ε** «Οὐκ εἰσὶ λαλαῖαι οὐδὲ λόγοι, ὧν οὐκ ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν· εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν» (Ψαλμ. 18, 4-5). Τοῦτο καὶ ὁ Ἡσαΐας καθιστῶν γνωστὸν ἰσχυρῶς μὲ ἄλλα λόγια ὑπαινίσσετο λέγων «Λύκοι καὶ ἄρνες ἡμα βοσκηθήσονται, καὶ πάρδαλις συναναπαύσεται ἐρίφῳ, καὶ λέων ὡς βοῦς φάγεται ἄχυρα» (Ἠσ. 65, 25). Δὲν τὸ ἔλεγεν αὐτὸ ἐννοῶν λέοντας καὶ ἄρνια καὶ λεοπαρδάλεις καὶ ἐρίφους, ἀλλὰ προέλεγεν εἰς ἡμᾶς καὶ ἐδείκνυσεν ὅτι καὶ οἱ θηριώδεις ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους θὰ ἡμερωθοῦν ἴσους διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ κηρύγματος, ὥστε νὰ συγκριθῶνται μὲ τοὺς ἡμερωτέρους καὶ πραότερους ἀνθρώπους. **273 A** Καὶ αὐτὸ τὸ ἔχετε ἰδεῖ σήμερον· οἱ πλέον βάρβαροι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἐπίσκοπωνται μαζὶ μὲ τὰ πρόβατα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ νὰ εἶναι κοινὴ ἡ τροφή καὶ μία ἡ μάνδρα καὶ μία τράπεζα κοινὴ νὰ ὑπάρκῃ ἔμπροσθεν ὄλων.

2. Ἄς ἐντρέπωνται οἱ Ἰουδαῖοι οἱ ὁποῖοι ἀναγινώσκουν μὲν τὰς Γραφὰς ἀγνοοῦν ὅμως τὰ νοήματα αὐτῶν. Ἄς σκεψάσθωμεν τὰ πρόσωπά των οἱ Ἐθνικοὶ ποῦ λατρεύουσιν τοὺς ἀλήθεις καὶ κυνηγοῦν τὸ σκότος, βλέποντες λάμπουσιν τὴν ἀλήθειαν φωτεινότερον ἀπὸ τὴν ἀκτῖνα τοῦ ἡλίου. Ἄς καλλωπίζεται ἡ Ἐκκλησία ἡ ὁποία λάμπει καὶ σκιερῶ ἀπὸ καρὰν δι' ὄλων τούτων. Ὅπως εἶναι κοινὸς ὁ ἥλιος καὶ ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα καὶ ὁ ἀέρας, ἔτσι πολὺ περισσότερον ἔγινεν κοινὸς ὁ λόγος τοῦ κηρύγματος· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε· **В** «Ἴνα τινὰ καρπὸν σχῶ καὶ ἐν ὑμῖν, καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν, Ἕλλησι τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις· ὀφειλέτης εἰμί· αὐτῶ τὸ κατ' ἐμὲ πρόθυμον καὶ ὑμῖν τοῖς ἂν Ῥώμῃ εὐαγγελίσασθαι» (Ρωμ. 1, 13-15).

Καὶ διατί θαυμάζεις ἂν εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην γίνεται τὸ ἴδιον ποῦ γίνεται καὶ εἰς τὴν Παλαιάν; Δεδοτὶ ὁ πρῶτος ποῦ ἔγινε πρόγονος καὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Συναγωγῆς, ἐκείνων μὲν —τῶν Ἰουδαίων— κατὰ σάρκα, ἡμῶν δὲ —τῶν Χριστιανῶν— κατὰ πνεῦμα, ἦτο βάρβαρος καὶ ὠδηγήθη ἀπὸ τὰ βόθη τῆς Περσίας¹³ —διὰ τὸν πατριάρχην Ἀβραάμ λέγω — καὶ οὔτε ἐδιδάχθη γράμματα, οὔτε μετεῖχεν εἰς τὰς προφητείας· δὲν εἶχεν διδάσκαλον, δὲν ἐγνώριζεν τὴν ἱστορίαν· οὔτε δὲν εἶχεν γεννηθῆ ἀκόμη ὁ Μωϋσῆς· **С** δὲν εἶχε μάθει τίποτε διὰ τοῦ πρὸ αὐτοῦ, οὔτε ἐδιδάχθη ὅσα θὰ συνέβαινον μετὰ ἀπὸ αὐτόν, ἀλλὰ ἐνῶ ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη εἰς τὰ

13. Πατὴρ τοῦ Ἀβραάμ ἦτο ἡ Ὀβρ τῆς Μεσοποταμίας.

βάθη της Περσίας τόσο πολύ ἐφιλοσόφησεν ὥστε ἐπρόλαβε πολλές ἐντολάς της Καινῆς Διαθήκης καὶ ἐπραγματοποίησεν αὐτάς ἐμπράκτως. Διότι δταν διετάχθη νὰ φύγη ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ οἰκίαν καὶ φίλους καὶ συγγενεῖς, καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς ξένην χώραν, δὲν υπέστη τίποτε τὸ ἀνθρώπινον, οὔτε κατελήφθη ἀπὸ συμπάθειαν, οὔτε ἐσκέφθη μόνος του διὰ νὰ εἰπῇ· θὰ ἀφήσω τὸ σίγουρο καὶ θὰ πορευθῶ εἰς τὰ ἀδηλα καὶ ἀφανῆ; Ἐκὼν ὅμως τὴν πίστιν ὡς ὀδηγὸν καὶ κρατῶν τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ ἀντὶ βακτηρίας, αὐτὰ ποῦ εἶχεν εἰς τὰς χεῖρας του **D** τὰ ἐγκατέλειπε καὶ ἔπαιρνε αὐτὰ ποῦ ἦσαν μόνον ἐλπίς. Ἄλλωστε καὶ κατὰ τοῦτο εἶναι πρόγονος τῆς Ἐκκλησίας· διότι καὶ ἡμεῖς κελεύομεθα νὰ παραβλέπωμεν τὰ βιωτικὰ πράγματα καὶ αὐτὰ ποῦ φαίνονται καὶ νὰ ἀποβλέπωμεν διὰ τῆς ἐλπίδος πρὸς ἐκεῖνα ποῦ δὲν φαίνονται, καὶ νὰ εἴμεθα σταθεροὶ εἰς τὴν πίσιν ποῦ εἶναι ἡ ἀγκυρα τῆς σωτηρίας μας καὶ νὰ ἐπιδιώκωμεν ἐκεῖνα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε· «Τῆ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν· ἐλπίς δὲ βλεπομένη οὐκ ἔστιν ἐλπίς» (Ρωμ. 8, 24)· καὶ πάλιν· «Τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν, καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν μὴ σκοποῦντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα» (Β' Κορ. 4, 17-18).

Ὅταν ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν πατρίδα του ὁ μακάριος Ἀβραάμ **E** καὶ ἔστησε καλύβαν εἰς τὴν ξένην χώραν, ἀποστολικά προστάγματα διὰ τῶν ἔργων του ἐφανέρωσεν. Διότι ἀφοῦ ἔστησε τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο τρώπιον καὶ κατήγαγε τὴν παράδοξον ἐκείνην νίκην, καὶ ὑπερίσχυσε τῶν Βαρβάρων, οὐκ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ σώματος του, ἀλλὰ διὰ τῆς δυνάμεως τῆς πίστεως καὶ παρεκαλεῖτο ἀπὸ τοὺς σωθέντας νὰ ἀμειψθῇ διὰ τοὺς κόπους ἐκείνους καὶ τὰς ταλαιπωρίας, καὶ δταν ὁ Βάρβαρος τοῦ ἔλεγε «λάβε σὺ τὸν ἵππον, καὶ δός ἡμῖν τοὺς ἀνδρας» τί λέγει; «Ἐκτενῶ τὴν χεῖρά μου πρὸς τὸν Θεὸν τὸν Ὑψιστον, εἰ λήψομαι παρὰ σοῦ σπαρτίον ἕως σφαιρωτῆρος ὑποδήματος» (Γεν. 14, 21-23). Εἶδες πῶς ἐξεπλήρωσε τὴν Εὐαγγελικὴν ἐκείνην ἐντολὴν ποῦ λέγει ³⁷⁴ **A** «Δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε»; (Ματθ. 10, 8).

Καὶ ὁ Μωϋσῆς πάλιν καὶ αὐτὸς εἰς βαρβαρικὴν οἰκίαν καὶ ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη· ὅμως τὸ γεγονός αὐτὸ δὲν τὸν ἐβλαψεν καθόλου· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐφιλοσόφει δὲ ἀλιγώτερον ἀπὸ τὸν Πατριάρχην, μὲ τὸ νὰ ἐμπαίξῃ τὴν Συβαριτικὴν τράπεζαν¹⁴ καὶ νὰ ἀρθῇ πάντα ἀπὸ τὴν τρυφηλὴν ζωὴν ἐκείνων.

14. Ἡ Συβαρίς ἦτο πόλις τῆς κάτω Ἰταλίας μεταξὺ τῶν παλαιῶν Συβαρίων καὶ Κρόθιων. Ἰδρυθεῖσα ὑπὸ Ἀχαιῶν ἐξ Ἑλλάδος καὶ Ἰωνῶν ἐκ

καὶ νὰ ἀτιμάσῃ τὸν πλοῦτον, τὴν βασιλείαν καὶ τὰ σκήπτρα τῆς Αἰγύπτου καὶ νὰ προχωρήσῃ οικειοθελῶς εἰς τοὺς ὅμοιους τοῦ ποῦ ἠκολούθησαν μετὰ τὸν πηλὸν καὶ τὴν πλινθοποιῶν. Καὶ διὰ τοῦτο θαυμάζων αὐτὸν ὁ Παῦλος ἔλεγε· «Μείζονα πλοῦτον ἠγησάμενος τῶν Αἰγύπτου θησαυρῶν τὸν ὄνειδισμὸν τοῦ Χριστοῦ» (Ἑβρ. 11, 28)· καὶ ἔπειτα δεικνύων τὸν διδάσκαλον τῶν ἀγαθῶν τούτων προσθέτει· **B** «Τὸν γὰρ ἄμαρτον ὡς ὄρων ἐκαρτέρησεν» πράγμα ποῦ ἦτο ἀπόδειξις μεγίστης πίστεως. Λοιπὸν ὡς μὴ νομίζωμεν δτι εἶναι ἐντροπὴ τὸ νὰ ὑπάρχουν βάρβαροι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· ἀντιθέτως τοῦτο ἀποτελεῖ κόσμημα δι' αὐτήν, διότι καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος Ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς δταν ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον πρῶτους τοὺς Βαρβάρους ἐκάλεσε, διότι δταν ἐγεννήθη καὶ ἐτέθη εἰς τὴν φάτνην, ἦλθεν αἱ μάγοι ἀπὸ τὴν Περσίαν καὶ προσκύνησαν αὐτόν.

Ὡ τῶν παραδόξων καὶ καινῶν πραγμάτων! Ὅταν πρόκειται νὰ εἰσέλθῃ ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν πόλιν τὸν ὑποδέχονται ἄλλοι μὲ ἀψίδας καὶ λαμπάδας, καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ δυνάσται τὸν προῦπαντοῦν ἄλλοι μὲ κορούμενην ὄψιν, ἐπίσης μὲ πύλους καὶ φλογέρας καὶ καθάρας καὶ μὲ κάθε μουσικὸν εἶδος, καὶ μὲ ἐνδύματα λαμπρά, **C** καὶ μὲ κοσμήματα καὶ μὲ μεγάλην τιμὴν. Ὅταν ὅμως ἐπρόκειτο νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν γῆν ὁ βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν, τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν συνέβη, ἀλλὰ τὰ ἀντίθετα τούτων τὸν προῦπάντησαν, δηλαδὴ καλύβη καὶ σκηνὴ καὶ φάτνη, καὶ μητέρα ποῦ ἐφαίνετο νὰ εἶναι ἀσημος, καὶ πτωχεῖα καὶ μάλιστα πολὺ μεγάλη. Καὶ βεβαίως εἰάν ἤθελεν, ἠμποροῦσε, δταν ἦλθε, νὰ κινήσῃ τὸν οὐρανόν, νὰ κάμῃ νὰ σειεταῖ ἡ γῆ καὶ νὰ ἀποστείλῃ ἄστρατάς. Διὰ τί ὅμως ἀναφέρω αὐτά; Ἐάν ἐφανέρωνεν μόνον γυμνὴν μόνην τὴν Θεοδίητα, τοῦτο ἀπὸ πόσῃ λαμπρότητι καὶ φαιδρότητι δὲν θὰ ἦτο μεγαλύτερον; Ὅμως δὲν ἔκαμεν ἔτσι, διότι δὲν ἤθελεν νὰ καταστρέψῃ, ἀλλὰ νὰ σώσῃ, οὔτε νὰ ἐκπλήξῃ, ἀλλὰ νὰ διορθώσῃ, καὶ ἤθελεν ἐξ ἀρχῆς νὰ καταστείλῃ τὴν ἐπαραιντὴν ἀνθρωπίνην καὶ νὰ καταστείλῃ τὴν ματαιοδοξίαν. **D** Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς δὲν γίνεται μόνον ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ πτωχὸς ἄνθρωπος, καὶ ἐκλέγει τέτοιαν μητέρα, καὶ τόπον ἀσημαντον, προημῶν τὸ ἕσχατον ὄριον τῆς πτωχείας ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπὸ τοῦς πόνους τοῦ τοκετοῦ ἀκόμη. Διότι πῆς μου ποῖα γυναῖκα καὶ ἂν ἀκόμα εἶναι ἡ πτωχοτέρα ἀπὸ ἄλλους τοὺς ἀν-

Ἰσραηλῆτας κατὰ τὸ 700 π.Χ. Ἔνεκα τῆς ἐδφορίας τοῦ ἐδάφους τῆς καὶ τῆς μεγάλης ἐμπορικῆς ἐν αὐτῇ κινήσεως ἤχθη εἰς μεγάλην ἐκμὴν καὶ ὄνησιν. Οἱ Συβαρίταις ἠκολούθησαν μὲ εὐωχίαν, συμπόσια, θεήματα καὶ μὲ παντὸς εἶδους ἀπολαύσεις, καὶ ἐκ τούτου ἐδημιουργήθη ὁ παροσμιάθης ὄρος «Συβαριτισμός», ὁ ὁποῖος ἐκφράζει τὸν τρόπον αὐτὸν τῆς ζωῆς.

θρώπους και είναι έπαίτως, δέν έχει κλίνην διά να τοποθετήση τό νεογέννητον βρέφος της: Αύτός όμως δέν έτοποθετήθη ούτε εις κλίνην, αλλά έντός φάτνης, όπως έτυχε, και έπί πλέον δια μέσα εις οικίαν, αλλά έντός καλύβης. Τέτοια ήτο ή αρχή της εισόδου του εις τόν κόσμον τόσο λαμπρά και ένδοξος. Όταν δέ άκούς εισοδόν μή νομίσης μετάβασιν από τόπου εις τόπον, αλλά συγκατάβασιν της οικονομίας του Θεού.

3. Ε Διότι και ό Παύλος όταν λέγει: «Όταν δέ πάλιν εισαγάγη τόν πρωτότοκον εις την αίκουμένην» (Έβρ. 1, 6) αναγγέλει εις ήμās την οικονομίαν του Θεού, διότι ό πανταχοῦ παρών και τά πάντα πληρών που θα ήμπορούσε να εισέλθῃ; Ανόμασεν όμως έτσι την διά της οικονομίας φανέρωσίν του εις ήμās. Έλθών εις τόν κόσμον ήλθεν με ταπεινήν μορφήν περιφρονών την άλαζονείαν, καταστέλλων την έπαρσιν, πείθων όλους να εϊμεθα μετριόφρονες και να μη θεωρούμεν άπρωτικήν την πενίαν, ούτε έξευτελιστικήν την πτωχείαν, να μη έπαυθούμε πολύ τόν πλούτον, και να μη νομίζωμεν ότι είναι μεγάλο κρῶγμα ή φαντασμένη επίδειξις, αλλά να την θεωρούμεν ως άσθενεστέραν οκιάς, ³⁷⁵ Α ως άνομιέραν από τά φύλλα, και άπατηλοτέραν από τά όνειρα.

Όταν ήλθεν εις τόν κόσμον εκάλεσε βαρβάρους και όχι μόνον άπλώς βαρβάρους, αλλά και μάγους οι όποιοι άποτελούν τό μεγαλύτερον είδος της άσεβείας. Έπειδή ή κατάστασις εις τόν κόσμον δέν ήτο καλή και έπεκράτει παντοῦ άσέβεια και ύψουτο παντοῦ κνίσσα και καπνός,¹⁵ και δέν ίσχυεν ό νόμος, ούτε οι προφήται ήδυνήθησαν να διορθώσουν την κατάστασιν αυτήν, και ούτε αι παραινέσεις ώφέλησαν, ούτε τά θαύματα, ούτε ή κόλασις και ή τιμωρία, και έμολύνετο ή γῆ διά τῶν ανθρώπινων αϊμάτων και δέν έλαρβάνετο υπ' όψιν ούτε ή φυσική συγγένεια: «Έθυσαν γάρ τους υίους αῦτων και τās θυγατέρας τoίς δαιμονίοις» (Ψαλμ. 105, 37) και κατεσκάπτοντο τά θυσιαστήρια, και έφονεύοντο οι προφήται, και ό ναός της εὔσεβείας έγινετο έρείπιον Β και τόπος όπου έτοποθετοῦντο είδωλολατρικοί θεοί και ό λαός που ήλθεν διά να διδάξῃ τους άλλους έγινετο αίτια βλασφημίας εις τους άλλους: «Τό γάρ όνομά μου δι' ήμās βλασφημείται έν τοίς έθνεσι» λέγει: (Ήσ. 52, 5) και έπειδή κατεφρονούντο αι θυσίαι και αι έορταί και αι νεομηνίαι και τά Σάββατα και εϊχεν άποβληθῆ πᾶν κατάλοιπον της λατρείας, και παρημελείτο ή άρετή και ήκούετο από επάνω ή φωνή του Θεού που μᾶς κατηγορούσε, και από κάτω ή φωνή τῶν προφητῶν που έβρηνούσαν, και ήκούοντο φωναί από παντοῦ έξ αίτίας της

15. Άναφορά εις τās θυσίαις εις τους είδωλολατρικούς θεούς.

κακής καταστάσεως τῶν πραγμάτων, και έπειδή ήτο μεγάλη ή δύναμις της κακίας και ύπήρχε πυκνή νεφέλη και βαθύ σκότος, και έγινοντο μὲν με παρησίαν τά έργα τά πονηρά, έξεδιώκοντο δέ τά έργα της άρετης C και ύπήρχε μεγάλη τρικυμία και κύματα συνεχῆ και πολλά ναυάγια, και όλοι ήσαν ναυαγισμένοι, και δέν εισηκούετο ούτε ή φωνή του κυβερνήτου, ούτε ίσχυεν ή τέχνη τῶν ναυτῶν, άλλ' έπακρατοῦσαν τά πονηρά πνεύματα και έπειδή δέν ύπήρχε οὔτεμια έλπις σωτηρίας και δέν έτολμοῦσε κανείς να παρακαλέσῃ τόν Θεόν: διότι πῶς θα έτολμοῦσεν, αφού άφ' ένός μὲν οι προφήται κατηγοροῦν, άφ' έτέρου δέ οι άγγελοι που έπιτηροῦν τό κάθε έθνος χωριστά εκρύπτοντο από έντροπήν; Εκάλει λοιπόν ό καιρός τῶν Δημιουργῶν του παντός, αῦτόν τόν πλάστην που έδημιούργησεν έξ αρχῆς τό γένος ήμῶν.

Έπειδή λοιπόν ήτο πολύ δύσκολος ή άσθένεια και μάλιστα έγεννήθη αὔτη εκ της παραφροσύνης και της άλαζονείας και κατεστρέφοντο και ή αρχή και τά μέσα και τά τέλη τῶν πραγμάτων, έξεπήδησεν από τους πατρικούς θρόνους D και ήλθεν εις την γῆν. Όταν άκούσης πάλιν ότι έξεπήδησεν από τόν οὔρανόν εις την γῆν μή νομίζης ότι αὔτο σημαίνει μετάβασιν τοπικήν, ούτε έρήμωσιν τῶν οὔρανῶν, διότι και όταν άκόμη εύρίσκετο εις την μήτραν της Παρθένου ήτο και τότε μετά του Θεού, τό δέ πῶς μή εξετάξης, ούτε να ζητᾶς εϊληγήσεις, διότι όταν ό Θεός πράττῃ κάτι, διά την παραδοχήν του χρειάζεται μόνον πίστις, συγκατάβασις και όμολογία. Όταν ήλθε λοιπόν και εϊδε τόν άσθενῆ να κείται επί της κλίνης; άπελπισμένος (όταν δέ λέγω άσθενῆ έννοῶ τό ανθρώπινον γένος που κατέκειτο όχι επί κοινῆς κλίνης, αλλά επί της κλίνης της πονηρίας) και να έχῃ έγκαταλειφθῆ από τους λιηρούς, να παλιορκῆται από τά πάθη, να έχῃ κατακυριευθῆ από την άσθένειαν, Ε να κατέκεται από κάθε είδος άσθενείας που άνέσκηψεν εις την ανθρώπινην φύσιν και να έχῃ χάσει ό άνθρωπος την έμπιστοσύνην εις τόν εαυτόν του, και τόν Ιατρόν ό όποιός του έδόθη διά τās πληγᾶς του να είναι κατηγορος; σκληρός, έννοῶ τόν νόμον, και να αύξάνουν αι κατηγορίαι, και να καθιστοῦν τόν άνθρωπον άξιον μεγαλυτέρας τιμωρίας, και την τυραννικήν εξουσίαν της άσθενείας, και την ύπερβολήν τῶν κακῶν, όταν λοιπόν εϊδεν τόν άσθενῆ που δέν έπεζῆτει τίποτε άλλο παρά αὔτόν που μᾶς διεμόρφωσεν έξ αρχῆς, βλέπε κατ' αρχήν τί πράττει: ένδύεται την Ιδικήν μας φύσιν ή όποία εϊχεν άσθενήσει και εϊχεν ήττηθῆ, διά να πολεμήσῃ και να άγωνισθῆ πάλιν δι' αὔτης, και άμέσως κατ' αρχήν εκριζώνει την άλαζονείαν, ³⁷⁶ Α καθόσον αὔτη ήτο ή αίτια όλων τῶν κακῶν. Διότι τόν Διάβολον, ό όποιός

δὲν ἦτο Διάβολος, αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τὸν ἔκαμε νὰ εἶναι Διάβολος· καὶ τὸ ὑποδηλοῖ ὁ Παῦλος ὅταν λέγῃ· «Μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφωθείς εἰς κρίμα ἐμπέση τοῦ διαβόλου» (Α΄ Τιμ. 3, 8). Αὐτὸ ἦταν ἡ αἰτία ὥστε νὰ ἐκδιωχθῆ ὁ Ἀδὰμ ἐκ τοῦ παραδείσου, διότι ἤκουσε τὸ «ἔρασαθε Θεοὶ» (Γεν. 3, 5), καὶ ἐξαπατηθεὶς ἀπὸ τὴν προδοκίαν αὐτὴν ἤγγισε τὸ δένδρον καὶ κατεπάτησε τὸν νόμον καὶ παρέβη τὴν ἐντολήν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ Θεὸς παρεσκεύασε τὸ κατάλληλον φάρμακον διὰ τὸ τραῦμα. Διότι ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει εἰς τὰ σῶματα τὰ ἀντίθετα νοσήματα νὰ θεραπεύωνται διὰ τῶν ἀντιθέτων πρὸς αὐτὰ φαρμάκων καθὼς λέγουσιν καὶ τὰ τέκνα τῶν Ισραηλῶν, ὅτι δηλ. καὶ τὸ ψυχραίνον θερμαίνεται καὶ τὸ ζηρανθὲν ὑγραίνεται· **Β** τὸ ἴδιον λοιπὸν ἔκαμε καὶ ὁ Θεὸς εἰς τὰ πάθη τῆς ψυχῆς.

Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ ἀλαζονεία διήγειρε τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ἔκαμε νὰ ἔκη φλεγμονήν, ἔθεσεν ἐπ' αὐτῆς φάρμακον διὰ νὰ καταστείλῃ τὴν ἔπαρσιν αὐτῆς καὶ διὰ νὰ ἐξαλείψῃ τὸ οἶδημα. Ποῖον ὅμως φάρμακον; Τὴν περιεφρούρησε μὲ τὸν θάνατον. Διὰ τοῦτο δὲν ἔκαμε μόνον θνητὸν τὸ σῶμα, ἀλλὰ τὸ ἔκαμε καὶ νὰ σήπεται καὶ νὰ καταστρέφεται, καὶ νὰ ἐκβάλλῃ πηγὰς σκωλήκων, καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τελείαν ἀποσύνθεσιν, καὶ νὰ εἶναι πληρὴς δυσωδίας, θέτων ἔτσι ἀπὸ νωρὴς τὰ θεμέλια τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ μὴ ἐπιτρέπων οὐδέποτε αὐτὸν ὁ ὁποῖος εἶναι ἀλαζῶν νὰ ὑψηλοφρονῆ. Διότι τί εἶναι δυσωδέστερον ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα; **Γ** Καὶ τί πῶς μὴδαιμνὸν ἀπὸ νεκρὸν σῶμα;

4. Ὅμως μὴ στενοχωρηθῆς, ἀγαπητέ, ἀλλὰ σκέψου καὶ ἐδῶ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν αὐτὸς ποῦ ἀποθνήσκει δὲν αἰσθάνεται αὐτὰ ποῦ συμβαίνουν εἰς τὸ σῶμα του, διὰ νὰ ὑποφέρῃ, ἀφ' ἑτέρου δὲ αὐτὸς ποῦ ζῆ μὲ ξένον σῶμα μανθάνει νὰ ἐξετάζῃ προσεκτικὰ τὰ πράγματα. Διότι καὶ ἂν μυρίας φορὰς καυχῆθῃ καὶ ὑπερηφανευθῆ πολὺ, ἐὰν ἐπισκεφθῆ τάφον καὶ αἰσθανθῆ τὴν δυσωδίαν, καὶ ἐνθυμηθῆ τὴν μὴδαιμνότητά μας, συστέλλεται καὶ συμμαζεύεται καὶ ὀδηγεῖται ἡ σκέψις του εἰς αὐτὸν τὸν Ἄδην. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι αὐτὸ ἔγινε δι' αὐτὸν τὸν λόγον, καὶ ὄχι διὰ νὰ καταφρονήσῃ τὴν ἡμετέραν φύσιν, ἀλλὰ διὰ νὰ καλιναγωγῆσθαι τὴν παραφροσύνην τῆς σκέψεως καὶ διὰ νὰ διατηρῆ τὸν ἀνθρώπον εἰς συνεχῆ ταπεινοφροσύνην, **Δ** ἐπειδὴ ἐξ ἀρχῆς εἰς αὐτὸν τὸ ἀμάρτημα ἀπὸ ἐκεῖ ἔγινεν, ἀκοῖσε τί λέγει ὁ προφήτης Ἡσαΐας· «Ὅπως ἐξέπεσεν ἐξ οὐρανοῦ ὁ ἐωσφόρος ὁ πρῶτ' ἀνατέλλων» (Ἠσ. 14, 12). Καὶ δὲν τὸ λέγει αὐτὸ διὰ τὸ ἄστρον. Διότι δὲν ἔπεσε ποτὲ ὁ ἀυγερινὸς ἀλλὰ ἔχει στερεωθῆ καὶ θεμελιωθῆ διὰ παντὸς εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ βαδίζει τὸν

ιδικὸν τοῦ δρόμου. Τί σημαίνει λοιπὸν αὐτὸ ποῦ λέγει ὁ προφήτης· «Πῶς ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ ἐωσφόρος ὁ πρῶτ' ἀνατέλλων»; Τὸ λέγει αὐτὸ διὰ κάποιον θάρβαρον βασιλέα· τὸν ὀνομάζει δὲ ἐωσφόρον λόγῳ τοῦ ὅτι ἦτο ἐνδοξος, λόγῳ τοῦ βασιλικοῦ τοῦ στέμματος καὶ τοῦ πορφυροῦ ἐνδύματος καὶ λόγῳ τῆς ἀκτινοβολίας τῶν περιστοιχιζόντων αὐτῶν **Ε** καὶ διὰ τὴν λάμπριν ποῦ προσέρχεται ἀπὸ τὰ ὄπλα καὶ διὰ τὸν λάμποντα χρυσόν, διὰ τὰ ὄρατα τὰ ἡκονισμένα καὶ ἐξαστραπτοντα, δι' ἄλλην τὴν ἄλλην ἐντύπωσιν ποῦ προκαλεῖ καὶ διὰ τὸ ὅτι ὀδηγεῖ ὅλα τὰ ἄλλα. Ὅτι δὲ δὲν τὸ λέγει περὶ τοῦ ἐωσφόρου, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ τὸ ὄνομα μεταφορικῶς, ἀφοῦ εἶπε «Πῶς ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ ἐωσφόρος ὁ πρῶτ' ἀνατέλλων;» λέγει ἐν συνεχείᾳ· «Σὺ δὲ εἶπας ἐν τῇ καρδίᾳ σου, εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβήσομαι, ἐπάνω πῶν ἄστρων τοῦ οὐρανοῦ θήσω τὸν θρόνον μου, καὶ ἔσομαι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ» (Ἠσ. 14, 13). Ὅτι δὲ ὁ ἀστὴρ δὲν ἔχει οὔτε διάνοιαν, οὔτε νοῦν, οὔτε λόγια, εἰς ὅλους εἶναι γνωστὸν θεοβαίως, ἀλλὰ τὸ λέγει τοῦτο διὰ κάποιον βασιλέα θλάσθημον καὶ ἀλαζόνα καὶ καυχησιολόγον καὶ καυχώμενον δι' αὐτὰ. Ποῖος εἶναι ὁ βασιλεὺς αὐτός; **377 Α** Δύναμαι νὰ σᾶς τὸν ὀνομάσω, ὅμως διὰ νὰ μὴ τὰ πληροφορηθῆτε ὅλα ἀπὸ ἐμέ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι νὰ ἔρουνάτε μὲ σύνεσιν καὶ προσοχὴν τοὺς θησαυροὺς τῆς θείας Γραφῆς ἀκολουθήσατε τὸ κωρίον τοῦ προφήτου καὶ θὰ μάθετε καὶ ποῖος εἶναι ὁ βασιλεὺς καὶ ποίου ἔθνους βασιλεὺς ἦτο, καὶ πότε ἔζησεν. Διότι λέγει· «Δίδου σοφῶ ἀφορμὴν καὶ σοφώτερος ἔσται» (Παροιμ. 9, 9).

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ βασιλεὺς αὐτὸς μολογόντι ἦτο λαμπρὸς καὶ ἐνδοξος καὶ εἶχεν μεγάλην περιουσίαν πλοῦτου καὶ ἐπεσκέφθη ἄλλην τὴν οἰκουμένην καὶ ἐπέκτεινε τὴν βασιλείαν του, διὰ μιᾶς ἀνηρπάγη καὶ ἀπέθανε, βλέπων τὴν μεταβολὴν αὐτῆν τῶν ἀνθρώπων ὁ προφήτης εἶπεν· «Πῶς ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ ἐωσφόρος ὁ πρῶτ' ἀνατέλλων, ὁ σέκιον βασιλεὺς, ὁ θεὸς τὴν οἰκουμένην ἄλλην ἔρημον»; **Β** Καὶ ἀπευθυνόμενος πρὸς αὐτὸν καὶ κηρυκῶν, λέγει· «Σὺ δὲ εἶπας, εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβήσομαι, ἐπάνω τῶν ἄστρων τοῦ οὐρανοῦ θήσω τὸν θρόνον μου, καὶ ἔσομαι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ· νῦν δὲ εἰς Ἄδην καταβήσῃ, ὑποκάτω σου στρώσουσι σῆψιν» καὶ τὸ κάλυμμά σου σκάληξ» (Ἠσ. 14, 12).

Βλέπει λοιπὸν ὅτι, καθὼς εἶπε, διὰ τοῦτο ἔκαμε τὸ σῶμα μας νὰ ἔκη τέτοιον τέλος, διὰ νὰ εἶναι φάρμακον τῆς ἀλαζονείας; Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶδε τὸν ἀνθρώπον ἀλαζόνα, τὸν διδάσκει μὲ αὐτὰ ποῦ συμβαίνουν μετὰ τὸν θάνατόν του, ὑπενθυμῶν τοὺς σκάληκας, τὴν δυσωδίαν, τὴν σαπίαν, ὥστε ἐνθυμούμενος ἐκεῖνα νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν παραφροσύνην καὶ

νά μὴ σκέπτεται τὰ παρόντα καὶ φυσιοῦται, ἀλλὰ νά σκέπτεται εἰς ποῖον τέλος θὰ καταλήξῃ. Ποῖαν μεταβολὴν θὰ ἔχῃ. **Σ** Διὰ τοῦτο ἐλάβομεν τὸ σῶμα ἀσθενές, καὶ τόσον δυσηδές μετὰ τὸν θάνατον. Διότι ἐάν τώρα ποῦ εἶναι ἡ φύσις ἡμῶν τέτοια, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνοήτους ἔχουν παρεκτραπῆ εἰς τόσον μεγάλην ἀπόνοιαν, ὥστε νά σκέπτονται ἰσοθεῖαν καὶ νά σκοπεύουν τὸν οὐρανόν, ἂν δὲν συνεκρατοῦντο ἀπὸ αὐτῶν τὸν καλινόν, εἰς ποῖον μέγεθος παρανομίας δὲν θὰ εἶχαν ξεχυθῆ;

Δὲν ἦταν μόνον αὐτὸς ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ καὶ ἄλλος ὁ ὁποῖος ἐφρανότατο τὸ ἴδιον πρᾶγμα καὶ τὸν ὁποῖον ἕνας ἄλλος προφήτης, ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ διακωμωδῶν ἔλεγε: «Σὺ δὲ εἶπας Θεὸς εἰμι καὶ οὐκ ἄνθρωπος, κατοικῶν ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς· μὴ ἐν τῇ χειρὶ πῶν ἀποκτενοῦντων σε ἔρεῖς, ὅτι Θεὸς εἰμι καὶ οὐκ ἄνθρωπος;» (Ἰεζ. 28, 2). Βλέπετε ὅτι καὶ αὐτὸς ὑποδηλοῖ ὅτι δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἐπεισθῆθε ὁ θάνατος. **Β** διὰ νά καταστεῖλῃ τὴν ἀλαζονείαν καὶ διὰ νά ἐκριζώσῃ ὀλοσκερῶς τὴν πονηρὰν ἐκείνην ἐπιθυμίαν, τὴν ὁποῖαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐνέσπειρεν ὁ διάβολος εἰς τὸν πρωτόπλαστον; Διότι δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἐδημιουργήθη καὶ ἡ εἰδωλολατρεία, τὸ ἀποκορύφωμα ὅλων τῶν κακιῶν τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ πολλοὶ κατέληγον εἰς ἀλαζονείαν καὶ ἐπεθύμουν νά γίνουν ἰσοθεοὶ. Ὅλοι λοιπὸν οἱ Θεοὶ ποῦ ὑπῆρχον εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Διὰ νά μὴ συμβοῦν αὐτὰ ἔδωκεν ὁ Θεὸς ὡς προστατευτικὸν τεῖχος τὸν θάνατον ποῦ ἀποδεικνύει τὸ ἀσθενές τῆς φύσεως.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ διὰ νά καταστεῖλῃ τὴν ὑπερηφάνειαν ἔκαμε τέτοιαν τὴν ἀρχὴν τῆς εἰσόδου του εἰς τὸν κόσμον καὶ πρᾶτήρησε καλύθην καὶ πτωχείαν καὶ μητέρα πτωχῆν, πείθων ὅλους ἐμπράκτως νά περιφρονήσουν τὴν ἀνθρωπίνην ἐπαροῖν. **Ε** καὶ ὅταν ἦλθεν ἐκάλεσεν πρῶτον τοὺς βαρβάρους. Χάρην τίνος καὶ διὰ ποῖον λόγον; Ἐπειδὴ δὲν εὐρίσκετο τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων εἰς καλὴν κατάστασιν (πάλιν θὰ ἐπαναλάβω τὰ ἴδια λόγια) καὶ ὅλοι εἶχον ἀπελπισθῆ διὰ τὴν σωτηρίαν των, μεταθέτει πρῶτον τὸ φρούριον τοῦ διαβόλου καὶ τὰ ἰσχυρότατα αὐτοῦ ὄπλα, διὰ νά μὴ εὐρίσκειται πλέον εἰς ἀπόγνωσιν κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἄλλωστε τοῦτο γίνεται καὶ δι' ἐντροπὴν τῶν Ἰουδαίων, διότι ἐκεῖνοι μὲν ἐδίσταζαν νά προσέλθουν, αὐτοὶ ὁμοῦς ἐπεχείρησαν μακρυνὸ ταξεῖδι. **378 A** διὰ νά ἴδουν αὐτὸν καὶ νά τὸν προσκυνήσουν, καὶ ἀφοῦ ἐφθασαν λέγουν: «Τοῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;» (Ματθ. 2, 2).

5. Ὡ τῶν θαυμαστῶν καὶ παραδόξων πραγμάτων! Ἀπὸ φωνὴν βαρβαρικὴν τὸ πρῶτον κηρύσσεται ὁ μονογενὴς υἱὸς

τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἐκεῖ ὅπου ὑπῆρχον προφῆται καὶ πατριάρχαι καὶ δίκαιοι, καὶ νόμος, καὶ κιβωτός, καὶ διαθήκη, καὶ ναὸς καὶ θυσίαι καὶ λατρεῖαι· καὶ ἐκεῖνοι ποῦ ἀνεγράφησαν μετὰ αὐτὰ ὅτι ἀφοῦ τὸ ἔμαθαν ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, σιωφρονίζοντα· αὐτοὶ δὲ ποῦ οὐδέποτε ἤκουσαν κατὰ δι' αὐτὸν, γίνονται διδάσκαλοι ἐκείνων ποῦ τὰ ἐμελέτησαν. Ἔνεκα τοῦτου διακωμωδῶν αὐτοὺς ὁ προφήτης Δαυὶδ ἔλεγε: «Ἴνατι ἐφρύαξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά;» (Ψαλμ. 2, 1).

Πῶς νά μὴ εἰπῆ ὅτι «ἐμελέτησαν κενά» **Β** ἀφοῦ δὲν ἐδέχθησαν τὸν προφητευθέντα; Ὅμοις δὲν συνέβη τὸ ἴδιον εἰς τοὺς μάγους, ἀλλὰ αὐτοὶ ἄφησαν τὴν πατρίδα των καὶ τὴν οἰκίαν των καὶ τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς καὶ ἀνεχώρησαν διὰ πολὺ μακρυνὴν χώραν καὶ ἔθεσαν τοὺς ἑαυτοῦς των εἰς κίνδυνον· διότι ἐφθασαν εἰς βασιλευσμένην πόλιν καὶ ἡρώτων ποῦ ἐγεννήθη ὁ βασιλεὺς; Χωρὶς νά ὑποψιασθοῦν τότε τὴν ἀρχὴν τοῦ βασιλέως καὶ τὴν ἐξέγερσιν τοῦ πλήθους, καὶ τὰς ἐπιβουλάς τῆς πόλεως. Ἐπειδὴ ἐδέχθησαν τὸ κήρυγμα γίνονται ζῶντες ἀκόμη, διὰ μῆκος καὶ φιλόσοφοι καὶ μάρτυρες, ὑπομένοντες τὸν θάνατον, ἀνηφοῦντες τοὺς κινδύνους, περιφρονοῦντες τὴν παρούσαν ζωὴν, διακηρύσσοντες μετὰ θάρρους ἐκεῖνα ποῦ ἔμαθαν, ἀνακηρύσσοντες δημοσίᾳ ἐνἄπαντο τοῦ λαοῦ καὶ τῆς πόλεως τὸν γεννηθέντα Χριστόν. **Σ** Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον κρύπτεται καὶ ὁ ἀστήρ, ὥστε νά χάσουν αὐτὸν ποῦ τοὺς ἀδηγοῦσε καὶ νά ἀναγκασθοῦν νά πληροφωρηθοῦν αὐτοὶ, νά διδάξουν ἐκείνους, διότι ἐρωτοῦν νά μάθουν μόνον διὰ τὸν τόπον, τὸ ὅτι δὲ ἐγεννήθη τὸ ἐγγνώριζαν προηγουμένως.

Ἀλλὰ βλέπε τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν τρόπον μετὰ τὸν ὁμοῖον τοὺς ἐκάλεσε. Δὲν τοὺς ἐκάλεσε διὰ προφήτου διότι δὲν θὰ τὸν ἐδέχοντο, οὔτε δι' ἀποστόλου, διότι δὲν θὰ ἔδιδαν προσοκλήν εἰς αὐτόν, οὔτε διὰ τῶν Γραφῶν διότι δὲν τὰς ἐγνώριζαν, ἀλλὰ διὰ γνωστῶν καὶ συνήθων πραγμάτων ἐγείρει αὐτοὺς ἀπὸ τὴν πλάνην των. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἦσαν μάγοι καὶ ἠσκολοῦντο μετὰ τοὺς ἀστέρας, ἀστήρ φαίνεται εἰς αὐτοὺς ὁδηγῶν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν μακρυνὴν τῶν χωρῶν, **Δ** ἀστήρ δὲ ἦν ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ φαίνονται, ἀλλὰ κάποια θεῖα καὶ ἄορατος δύναμις ποῦ ἔλαβε τὴν μορφήν τοῦ ἀστέρος. Τοὺς ηκροσελκίζει δὲ ὁ ἀστήρ διὰ νά τοὺς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν περαιτέρω ἀσχολίαν τους περὶ τοὺς ἀστέρας καὶ νά ἐξαλείψῃ τὴν μανίαν τῆς ἐνασχολήσεως μετὰ τὴν ἀστρονομίαν.

Τὸ ἴδιον ἔκαμεν καὶ ὁ Παῦλος μιμούμενος τὸν Δεσπότην: «Μιμηταὶ γὰρ μου γίνεσθε», λέγει, «καθὼς καὶ γὰρ Χρι-

ρεδέκοντο και ως Θεόν δια της προσφορας του λιβάνου, και ως βασιλέα δια της προσφορας του χρυσοῦ, και τον πάσχοντα και τον τάφον ἐδεικνυον δια της σμύρνης, **300** Α ὅπως και ἐτάφη· και δι' ὧν οὗτοι ἐπραττον αὐτὰ ὑπεδήλουν. Δὲν ὠφείλετο λοιπὸν τὸ συμβάν εἰς τὴν δύναμιν τῆς ἀστρονομίας, ἀλλ' εἰς τὴν δύναμιν τῆς οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ. Διότι δὲν εἰσήγαγεν τὴν ἀστρονομίαν αὐτὸς ποῦ ἦλθεν διὰ νὰ διδάξῃ τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ καταργεῖ αὐτὴν καθορίζων ἕτι μὲ τὴν θέλησίν του ὁ καθεὶς πράττει τὰ καλὰ και μὲ τὴν θέλησίν του τὰ κακὰ. Διὰ τοῦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἠπεφίλησε μὲ γενναν πυρός, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἠτοίμασε και τὴν βασιλείαν. Διότι δὲν θὰ ἠτοίμαζεν εἰς ἐκείνους ποῦ κατ' ἀνάγκην εὐρίσκονται εἰς μίαν κατάστασιν, οὔτε στεφάνους νίκης, οὔτε θὰ ἀπειλοῦσε μὲ κόλασιν, διότι και τὰ δύο αὐτὰ εἶναι συνέπειαι τῆς ἐλευθέρως θελήσεως. Δὲν θὰ ἔβατε νόμους, οὔτε θὰ προέτρεπε μὲ συμβουλίας, οὔτε θὰ ἐπραττε τόσα πολλά, **Β** ἂν ἦτο δεσμευμένον ἀναγκαστικῶς τὸ ἀνθρώπινον γένος· ἀλλ' ἐπειδὴ εἴμεθα ἐλεύθεροι και κυρίαρχοι τῆς θελήσεώς μας, γινόμεθα δὲ φαῦλοι ἀπὸ τὴν ραθυμίαν, και ἀγαθοὶ και καλοὶ ἀπὸ τὸν ζῆλον μας, ἦλθε δημιουργῶν τὰ σιτήρια φάρμακα ποῦ μᾶς ὀδηγοῦν εἰς αὐτό, διορθῶντων τοὺς πολλοὺς μὲ τὸν φόβον τῆς γεέννης και μὲ τὴν ὑπόσχεσιν τῆς βασιλείας και μὲ τοὺς νόμους, διδάσκων ἡμᾶς νὰ ἐξετάζωμεν βαθύτερα τὰ πράγματα.

Ὅτι δὲ δὲν ὑπάρχει εἰμαρμένη, οὔτε ἡ κίνησις πῶν ἀστέρων κυβερνᾷ τὰ ἀνθρώπινα και κυρίως τὴν βοήθειαν πῶν Γραφῶν εἶναι αὐτὸ φανερόν ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα. Διότι ἂν ἦσαν καθωρισμένα ἀναγκαστικῶς τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, τότε διὰ ποῖον λόγον μαστιγῶνεις τὸν δούλον ὁ ὁποῖος ἐκλεμνεν; Διὰ ποῖον λόγον τὴν μοιχευθεῖσαν γυναῖκα τὴν σύρει εἰς τὰ δικαστήρια; Διὰ ποῖον λόγον, ὅταν πράττῃς τὸ πονηρὰ, ἐντρέπεται; **Γ** Διότι ἂν κατ' ἀνάγκην γίνεται τὸ ἀμάρτημα διὰ ποῖον λόγον δὲν ἀνέχεσαι οὔτε τὰ λόγια ὅταν ὀνειδίζεσαι, ἀλλὰ ἂν κάποιος σὲ ὀνομάσῃ μοιχὸν ἢ πόρνον ἢ φονεᾶ θεωρεῖς τὸ πρᾶγμα ὡς ὕβριν; Ἐάν δὲν ἦσαν τὰ ἀμαρτήματα ἀποτέλεσμα τῆς ἐλευθέρως θελήσεως, δὲν θὰ ἦτο οὔτε ἔγκλημα τὸ πραττόμενον, οὔτε ὕβρις τὸ λεγόμενον.

Τώρα ὁμοῦ σὺ και μὲ ὅσα ἐπιρρίπτεις εἰς τοὺς ἄλλους και μὲ τὸ ὅτι δὲν συγχωρεῖς τοὺς ἀμαρτάνοντας και δι' ὅσα πράττεις σὺ ἐντρέπεται και προσπαθεῖς νὰ κρυφθῆς, και θεωρεῖς ὕβριστὰς αὐτοὺς ποῦ σοῦ λέγουν αὐτὰ, δι' ὧν τούτων παραδέχεσαι ὅτι δὲν εἶναι προκαθορισμένα ἀναγκαστικῶς ὅλα τὰ ἀνθρώπινα, ἀλλὰ ἔχουν τιμηθῆ διὰ τῆς ἐλευθέρως· **Δ** ἐκείνους λοιπὸν ποῦ κατ' ἀνάγκην πράττουν κάτι ἔξομε νὰ τοὺς συγχωροῦμε. Ἄν λοιπὸν κάποιος ποῦ ἔξου-

σιάζεται ὑπὸ δαίμονος μᾶς κτυπήσῃ και σκίση τὰ ἐνδύματά μας και μᾶς πληγῶσῃ, αὐτὸν ὅχι μόνον δὲν τὸν τιμωροῦμεν και δὲν τὸν σόρομεν εἰς τὰ δικαστήρια, ἀλλὰ ἀντιθέτως και τὸν οἰκτιροῦμεν και τὸν συγχωροῦμεν. Διὰ τί λοιπὸν; Διότι οὐκί ἡ ἐλευθερία τῆς ἐπιλογῆς, ἀλλ' ἡ ἀνάγκη τοῦ δαίμονος ἔκαμεν αὐτὰ. Ὡστε ἂν και τὰ ἄλλα τὰ ἀμαρτήματα ἦσαν ἀποτέλεσμα τοῦ πεπρωμένου και τῆς ἀνάγκης, θὰ τὰ συγχωρούσαμεν· ἐπειδὴ ὁμοῦ γνωρίζομεν ὅτι δὲν εἴμεθα ὑποδουλωμένοι εἰς τὴν ἀνάγκην, διὰ τοῦτο και δὲν συγχωροῦμεν, οὔτε οἱ δεσπότες τοὺς δούλους, οὔτε οἱ ἄνδρες τὰς γυναῖκας, οὔτε αἱ γυναῖκες τοὺς ἄνδρας, **Ε** οὔτε οἱ ἄρχοντες τοὺς ἀρχομένους, οὔτε οἱ νομοθέται τοὺς νομοθετούμενους, ἀλλὰ γινόμεθα σκληροὶ ἐξετασταὶ και τιμωροὶ εἰς ἐκείνους ποῦ ἐτόλμησαν νὰ μᾶς θλάσῃ, και τοὺς ὀδηγοῦμεν εἰς δικαστήρια, και τοὺς τιμωροῦμεν, και χρησιμοποιοῦμεν κατηγορίας, και πράττομεν ὅλα διὰ νὰ ἀπαλλάξωμεν τὸν δούλον ἀπὸ τὰς κακίας και τὸν υἱὸν ἀπὸ τὰς πονηρίας. Διὰ τοῦτο τοὺς θέτομεν ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν παιδαγωγῶν, και ἀπειλοῦντες τοὺς στέλλομεν εἰς διδασκάλους και ἐπαιζάνομεν τὰς τιμωρίας. Διὰ ποῖον λόγον, πέρ μου, και διὰ τί τὰ κἀνομεν αὐτὰ; Διότι ἂν ἦτο πεπρωμένον εἰς αὐτὸν νὰ γίνῃ φαῦλος, εἰς τί χρειάζονται αἱ βοήθειαι; Λοιπὸν εἶναι φανερόν ὅτι δὲν εἶναι δεσμευμένον ὁ ἀνθρώπος εἰς τὴν ἀνάγκην, ἀλλὰ τὸ πᾶν εὐρίσκεται εἰς τὴν θέλησιν, **301** Α διὰ τοῦτο και προσφέρομεν διαφόρους βοηθείας και ἀπομακρύνομεν ἀπὸ τὴν ραθυμίαν και ὀδηγοῦμεν πρὸς τὴν ἀρετὴν.

Διὰ ποῖον λόγον διαπλέομεν τὴν θάλασσαν, και καλλιεργοῦμεν τὴν γῆν, και οἰκοδομοῦμεν πόλεις, και φροντίζομεν πάρα πολὺ διὰ τὴν ὑγείαν μας, ὅταν ἀσθενοῦμεν, και δαπανοῦμεν χρήματα, και καλοῦμεν ἰατροὺς και κατασκευάζομεν φάρμακα και συγκρατοῦμεν τὴν γαστέρα μας και περιορίζομεν τὴν ἐπιθυμίαν; Ἄν καθὼς σὺ λέγεις, εἶναι πεπρωμένον νὰ ζῆσῃ κανεὶς και νὰ ἀποθάνῃ εἶναι περιττὰ τὰ δαπανώμενα χρήματα, περιττὰ ἐπίσης αἱ εἰσοδοὶ πῶν ἰατρῶν, περιττὴ ἡ φροντίδα και ἡ σπουδὴ τῶν ἀσθενούντων. Τώρα ὁμοῦ ἐξ ὧν ὅλοι πράττουν φανερόν ὅτι τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶναι περιττὸν **Β** και ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε ποῦ νὰ ἀκολουθῆ τὴν εἰμαρμένην, και δὲν ὀδηγοῦνται τὰ συμβαίνοντα εἰς ἡμᾶς ἀπὸ καμμίαν ἀναγκαιότητα, ὅλα δὲ ἔχουν τιμηθῆ διὰ τῆς ἐλευθέρως τῆς θελήσεως.

Τί χρειάζονται οἱ κόποι και οἱ ἰδρώτες ποῦ καταβάλλομεν διὰ τὴν ἀρετὴν; Ἄν ἦτο πεπρωμένον νὰ γίνῃ κανεὶς καλὸς και ἂν ἀκόμα κοιμᾶται και ἂν ροχαλίξῃ πάλιν θὰ εἶναι καλός, μᾶλλον δὲ δὲν δύνασαι νὰ ὀνομάσῃς καλόν, αὐτὸν ὁ

ὁποῖος γίνεται ἀπὸ ἀνάγκην καλός. Τί χρειάζονται τόσοι κόποι καὶ ἰδρώτες; Ἄν ἦτο πεπρωμένον νὰ γίνῃ κακός καὶ ἂν ἀκόμη κάποιος ταλαιπωρηθῆ πάρα πολύ, θὰ εἶναι κακός, μᾶλλον δὲ οὔτε τὸν τοιοῦτον θὰ εἶναι δυνατόν νὰ τὸν ὀνομάσῃς κακόν, διότι ὠθεῖται ἀπὸ τὴν ἀνάγκην. Διότι ὅπως τὸν δημιουργοῦμεν, καὶ ἂν ἀκόμη μᾶς ἰθρῖση C — πάλιν θὰ χρησιμοποιήσω τὸ ἴδιον παράδειγμα — δὲν θὰ τὸν ὀνομάσωμεν ἰθρῖστην, οὔτε θὰ θεωρήσωμεν ὡς ἰθρῖτην τὴν κακολογίαν, διότι γίνεται τοῦτο ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τοῦ δαίμονος, ἔτσι καὶ τὸν κακόν, ἂν ὠθῆται εἰς τὸ κακόν ἀπὸ τὸ πεπρωμένον καὶ τὴν ἀνάγκην ὡς μὴ τὸν ὀνομάσωμεν κακόν, ὅπως δὲν ὀνομάζομεν τὸν καλόν, καλόν. Ἄν πράττωμεν τοῦτο θὰ ὑπάρκῃ σύγκυσις καὶ ταραχὴ καὶ διαστροφή τῶν πραγμάτων καὶ οὔτε κατὰ θὰ εἶναι ἀρετὴ, οὔτε κακία, οὔτε αἱ τέχναι, οὔτε οἱ νόμοι, οὔτε κανένα ἄλλο ἀπὸ τὰ τοιαῦτα. Βλέπετε ποῦ φθάνει ἡ ἀπάτη τοῦ διαβόλου καὶ τί ἠθέλησε νὰ κάμῃ εἰς τὴν οἰκουμένην, καὶ εἰς ποῖον σκοπὸν ἀποδέλπει;

Γνωρίζοντες λοιπὸν ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ περισσότερα τούτων — διότι εἶναι δυνατόν νὰ εἰπῶ καὶ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ, D ἀλλὰ εἰς τοὺς συνεπώτερος ἀρκοῦν καὶ αὐτὰ — ὡς ἀποφύγωμεν τὴν κακίαν, καὶ ὡς προσηύσωμεν τὴν ἀρετὴν, ὥστε ἀφ' ἑνὸς μὲν προηγουμένως νὰ ἔχωμεν τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἔπειτα νὰ ἀπαλλαγῶμεν καὶ τῆς γέννησις τοῦ πυρός, καὶ νὰ ἀπολαύσωμεν τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα εἶθε ὁλοι μας νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ τῆς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν πατέρα, συγχρόνως δὲ καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΥΘΕΙΣΑ ΕΙΣ ΤΟ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΑΝ ΠΕΓΡΑΝ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΟΝ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ, ΕΝΩ ΕΙΧΑΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΘΗ ΘΑΙΓΟΙ ΕΞ ΑΙΤΙΑΣ ΤΗΣ ΚΑΚΟΚΑΙΡΙΑΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΣΥΝΕΧΩΣ ΝΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΝΩΝΤΑΙ ΟΙ ΠΙΣΤΟΙ, ΚΑΙ ΝΑ ΜΗ ΑΠΕΛΠΙΖΩΝΤΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΩΤΗΡΙΑΝ ΤΩΝ, ΟΤΑΝ ΕΥΡΙΣΚΩΝΤΑΙ ΕΝ ΑΜΑΡΤΙΑΙΣ, ΑΛΛΑ ΝΑ ΕΠΙΔΕΙΚΝΟΥΝ ΜΕΤΑΝΟΙΑΝ.

1. Διατί συμβαίνει τοῦτο; 323 A Ἐνῷ ἔπρεπε νὰ παρευρίσκειται σήμερον ἐδῶ ὅλη ἡ πόλις, δὲν ἔχει συγκεντρωθῆ οὔτε τὸ ἐλάχιστον μέρος ἀπὸ τοὺς πιστοὺς. Μήπως εἶναι αἷμα ἡ λάσπη καὶ ἡ βροχὴ; Ὅχι βέβαια. Δὲν εἶναι ἡ λάσπη ἀλλὰ ἡ νωθρότης καὶ ἡ ἀδιαφορία. Διότι ποῖαν συγχώρησιν θὰ ἔχουν αὐτοὶ ποὺ λείπουν, ὅταν οἱ μὲν μάρτυρες περιεφρόνησαν καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν, αὐτοὶ δὲ δὲν ἐτόλμησαν οὔτε νὰ ἴλθουν ἐδῶ ἐξ αἰτίας τῆς λάσπης; B Μὲ τί λόγια νὰ ἐπαινέσω ἑσᾶς ποὺ ἦλθατε ἐδῶ; Μὲ τί λόγια πάλιν νὰ ἐλεεινολογήσω ἐκείνους ποὺ λείπουν, καὶ διὰ τὸ ὅτι λείπουν καὶ διὰ τὴν αἰτίαν ποὺ ἀπουσιάζουν. Διότι εἶναι φανερόν, ὅτι ἐπειδὴ εἶναι προσηλωμένοι εἰς τὰς θιωτικὰς φροντίδας καὶ ἀνάθουν περισσότερο εἰς τοὺς ἑαυτοὺς τῶν τὸν πόθον πρὸς τὰ κτήματα ποὺ ὅλα τὰ καταστρέφει, διὰ τοῦτο ἐλείψαν ἀπὸ τὴν καλὴν αὐτὴν ἐορτήν.

Ἀλλὰ ἂν καὶ δὲν παρευρίσκονται εἶναι ἀνάγκη νὰ ὀμιλήσωμεν καὶ πρὸς τοὺς ἀπόντας διότι εἶναι φανερόν ὅτι θὰ τὴ μάθουν ἀπὸ ἑσᾶς ποὺ εἶσθε παρόντες. Μέχρι πότε θὰ κρατήσῃ ἡ λύσσα τῶν κτημάτων; Μέχρι πότε ἡ κάμινος ποὺ δὲν σβέννεται C θὰ ἐπέρχεται καὶ θὰ κατακαίῃ ὅλα; Δὲν γνωρίζετε ὅτι αὐτὴ ἡ φλόγα γεννᾷ ἐκεῖνο τὸ ἄσβεστον πῦρ; Ὅτι αὐτὸς ὁ πυρετὸς γεννᾷ ἐκεῖνον τὸν φαρμακερὸν σκῶληκα; Καὶ ἂν δὲν περιφρονῆς τὴν γέννηαν τοῦ πυρός καὶ δὲν ταραζοῦν τὴν ψυχὴν σου τὰ λόγια αὐτά, ἐπειδὴ δὲν ἐπιωρῆθης ἀκόμη, ὡς οὐ πέλασον τοῦλάχιστον ὅσα γίνονται τώρα. Δὲν εἶδατε τί καρπὸν ἐπαρουσίασεν προηγουμένως ἡ φιλοκτηματία; Δὲν εἶναι ἔμπροσθεν ἡ ἀπόδειξις τῆς τόσοσ μεγάλης καταστροφῆς; Ὅλη ἡ πόλις ἔχει γεμίσει ἀπὸ τὰ ὑπολείμματα τοῦ ναυπηγίου ἐκείνου. 324 A καὶ ὅπου καὶ ἂν ὑπάγῃς, ὅπως ἀκρι-

ὅπως διὰν καταβυθίζεται ἓνα μεγάλο πλοῖο καὶ ἄλλος μὲν τὴν σανίδα, ἄλλος τὸ κουπί, ἄλλος δὲ τὸ πανί, ἄλλος δὲ κάποιον μέρος ἀπὸ τὰ εὐκόλως μεταφερόμενα ἔχουν διασώσει καὶ περιφέρουν, ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ πρὸ ὀλίγου ἐπεληθόντος ἐδῶ σεισμοῦ,¹⁷ ἄλλος μὲν τὴν οἰκίαν, ἄλλος δὲ τοὺς ἀγρούς, ἄλλος τοὺς δούλους, ἄλλος τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα, ἄλλος τὰ χρυσᾶ, ἀφοῦ τὰ διεμοίρασεν ἀπέδειξαν μεγάλο τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς καὶ ἔκαμαν νὰ διασκορπισθῇ παντοῦ ἡ ἐνθούμησις ἢ προερχομένη ἐκ τοῦ κλονισμοῦ.

Καὶ ἐκεῖνος ποὺ παρέμεινε πολλὰς νύκτας ἀϋπνος καὶ ὑπέμενε μύριους κόπους καὶ κινδύνους καὶ συνεκέντρωσεν τόσα ἁμαρτήματα ἀπὸ αὐτὴν τοῦ τὴν πλεονεξίαν, χωρὶς οἴκον, χωρὶς πάλιν ἐγένεν φυγὰς εἰς ξένον τόπον **B** καὶ στερεῖται τῆς ἀναγκαίας τροφῆς, καὶ καθημερινῶς βλέπει νὰ ἐπικρέμαται ἐπ' αὐτοῦ ὁ κίνδυνος τοῦ θανάτου καὶ φαντάζεται εἴψη καὶ δημίους καὶ θάραθρα καὶ ζῆ ζῶην χειροτέραν ἀπὸ ἀμετρήτους θανάτους.

Ἄλλοι δὲ ἀπολαμβάνουν τὰ ἀποκτήματα ἐκείνου καὶ ἐκεῖνοι ποὺ τὸν ἐκολάκευαν πρὶν ἀπὸ αὐτό, τώρα σκέπτονται κακὰ ἐναντίον του. Αὐτὰ λοιπὸν δὲν εἶναι ἄρκετὰ διὰ νὰ σαφρονίσουν καὶ τὸν πλέον ἀναίσθητον;

Ἄλλὰ μετὰ ἀπὸ τόσον πλήγμα, μετὰ ἀπὸ τόσην θύελλαν, μετὰ ἀπὸ τόσην καταστροφὴν, μετὰ ἀπὸ τόσην καὶ τέτοιαν ἀλλαγὴν, ποὺ εἶναι μπροστὰ εἰς τὰ μάτια μας, ποὺ ἔχει συμβεῖ πρὶν τριάκοντα ἡμέρας, πάλιν ἔχετε μανίαν μετὰ αὐτά; **C** Καὶ ποῖαν συγκώρησιν θὰ ἔχετε ἢ ποῖαν ἀπολογίαν; Καὶ δὲν ἔχετε γίνει μανιακοὶ μόνον, ἀλλὰ οὔτε παρευρίσκεσθε ἐδῶ διὰ νὰ τὸ πληροορηθῆτε. Διότι ὁμιλῶ πρὸς τοὺς ἀπόντας ὡσὺν νὰ εἶναι παρόντες καὶ ἀσθάνομαι μεγάλην στενοχώριαν διότι δὲν γίνονται καλύτεροι οὔτε μετὰ τὸν φόβον τῶν μελλόντων οὔτε μετὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν παρόντων, ἀλλὰ ἀρπάζουν καὶ ἔχουν πλεονεξίαν, ὅπως εἰς τὴν κοπιᾶν οἱ σκώληκες, εἶναι βαθιὰ θαρμένοι καὶ ἀπασχολημένοι εἰς τὸν βάρβαρον τῶν φροντίδων τῶν, διότι οὔτε μίαν φοράν τὴν ἐβδομάδα φροντίζουν νὰ παρευρίσκωνται ἐδῶ διὰ νὰ μάθουν τοῦλάχιστον αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, δηλαδὴ ποὺ εὐρίσκονται.

Διότι ὅπως αὐτοὶ ποὺ ἔχουν κυριευθῆ ἀπὸ παραφροσύνην οἱ ἴδιοι. **D** δὲν δύνανται νὰ γνωρίσουν τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποῖαν εὐρίσκονται καὶ ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ ἰατροῦς ποὺ θὰ τοὺς ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὴν μανιώδη κατάστασιν αὐτὴν, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ποὺ ἔχουν κυριευθῆ ἀπὸ τὴν φοβερὰν λύσσαν τῶν κρημάτων, ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ ἄλλους διδασκά-

17. Ἔγνωσις ἀλληγορικῶς τὴν πτώσιν τοῦ Πότροκιου.

λους διὰ νὰ μάθουν ὅτι εὐρίσκονται εἰς λυσοῦδη κατάστασιν. Διὰ τοῦτο ὑπερβολικῶς τοὺς παρακαλῶ καὶ τοὺς ἱκετεύω νὰ μὲ συναντοῦν καὶ νὰ δέχωνται τὰ φάρμακα τοῦ λόγου. Ἄν ἔχω ἐγὼ μακαίρι κοπτερόν, ἀλλὰ ἔχω τὸν λόγον ποὺ εἶναι πῶς κοπτερός καὶ ἀπὸ μακαίρι δὲν ὑπάρχει φωτὰ οὔτε φάρμακον πικρόν, ἀλλὰ ὑπάρχουν λόγια θερμότερα ἀπὸ τὴν φωτιᾶν ποὺ κάμουν τὴν θεραπείαν ἀνώδυνον.

2. Πίς μου διὰ ποῖον λόγον ξεφεύγεις καὶ δὲν ἐπιδεικνύεις τὴν ἴδιαν φροντίδα διὰ τὴν ψυχὴν σου **E** με ἐκείνην ποὺ ἐπιδεικνύεις διὰ τὸ σῶμα σου; Διότι διὰν ἐκεῖνο ἀσθενῇ, καὶ χρήματα ξεδεύεις καὶ ἂν ἀκόμη πρέπει νὰ δανεισθῆς βλα τὰ διαθέτεις καὶ τὰ δαπανᾷς καὶ εἰς τοὺς ἰατροὺς, καὶ ἂν ἀκόμη θέλουν νὰ κάμουν ἐγχείρησιν καὶ νὰ τὸ καυτηριάσουν, μετὰ μεγάλην προθυμίαν παραδίδεις τὸ σῶμα σου διὰ νὰ κάμουν ἐκεῖνο ποὺ θέλουν. Διὰ τὴν ψυχὴν σου ὅμως ποὺ ἔχει πηγὰς σκωλήκων δὲν ἔρχεσαι νὰ ἀκούσῃς τὸν λόγον ποὺ θὰ καθάρσῃ τὴν σῆψιν, ἂν καὶ δι' αὐτὸ οὔτε χρήματα θὰ δώσῃς οὔτε τόσον πόνον θὰ ὑποφέρῃς σὺ ὅμως ἔχεις παραδίδοι τὸν ἑαυτὸν σου εἰς ὀλοκληρωτικὴν καταστροφὴν;

Καὶ πῶς νὰ συγκωρηθοῦν αὐτά; Διότι ἂν μὲν ἔλεγα ὅτι ὁ πλεονέκτης, ὁ ἄρπαξ, ὁ πόρνος, ³²⁵ **A** ὁ μοιχὸς νὰ μὴν ἐμφανισθῆ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἀποῦσα καὶ ἐξεδίωκα ὅλους τοὺς ἁμαρτωλοὺς, οὔτε καὶ τότε μάλιστα θὰ ὑπῆρχε κάποια δικαιολογία, διότι ἔπρεπε νὰ διορθωθοῦν καὶ κατόπιν νὰ παραισιασθοῦν. Τώρα δὲ οὔτε αὐτὸ λέγω, ἀλλὰ καὶ ἂν εἶσαι πόρνος, καὶ ἂν εἶσαι μοιχὸς, καὶ ἂν εἶσαι ἄρπαξ καὶ πλεονέκτης ἔλα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ νὰ μάθῃς νὰ μὴ κόμῃς πλέον τέτοια. Σύρω καὶ ἐφεκλύω ὅλους καὶ ἔχω ἀπλώσει παντοῦ τὰ δίκτυα τοῦ λόγου καὶ ἐπιθυμῶ νὰ ψαρέψω ἐδῶ οὐκ μόνον τοὺς ὀφειλῆς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀσθενεῖς. Αὐτὰ ἐπαναλαμβάνω καθὲν ἡμέραν. Ἔλα νὰ θεραπευθῆς μαζί με ἐμένα, καθόσιν καὶ ἐγὼ ποὺ θεραπεύω ἔχω ἀνάγκην ἀπὸ φάρμακα· διότι εἶμαι ἄνθρωπος καὶ ὑπόκειμαι εἰς τὰ ἴδια με ἐσὲ πάθη τῆς φύσεως; **B** καὶ ἔχω ἀνάγκην ἀπὸ λόγια ποὺ περιορίζουν τὴν ἄτακτον ἐπιθυμίαν, καὶ οὔτε ζῶ ζῶην ἀπηλλαγμένην ἀπὸ φροντίδας, ἡσυχον καὶ ἡρεμον, ἀλλὰ ἔχω καὶ ἐγὼ θορύβους ἐπιθυμίας καὶ τρικυμίας.

Καὶ διατί νὰ ὁμιλῶ δι' ἐμὲ καὶ τὸν οἰονόηποτε, τὴν στιγμήν καὶ ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος ἤγγισε τοὺς οὐρανοὺς εἶχεν ἀνάγκην θεραπείας καὶ αὐτός; Καὶ αὐτὸ μᾶς τὸ ἔκαμε φανερόν, τὸ ὅτι δηλαδὴ εἶχεν ἀνάγκην καὶ ὅτι οὔτε αὐτὸς ἐξήλει τὴν ἀπηλλαγμένην ἀπὸ φροντίδας, ἀλλὰ εἶχεν πολλοὺς ἀγῶνας διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγε· «ὑπομάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλοπαροῦ μὴμικ; ἄλλοις κηρύττας αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι»

(Α' Κορ. 9, 27). Κατεινίξε το σώμα του που έπιανεστιάται και υπέτασσε εκείνο που ήθελε να παρεκτραπή, διά τουτο και συνεβούλευε τους άλλους λέγων· **C** «Ο δοκῶν εσάναι βλέπειτω μή πέση» (Α' Κορ. 10, 12). Ἀφοῦ δὲ ὁ Παῦλος δὲν εἶχε γαλήνην, ἀλλὰ ὅπως αὐτοὶ ποὺ ταξιδεύουν εἰς τὴν θάλασσαν, ἐβλεπε ἀπὸ παντοῦ νὰ ὑψοῦνται πολλὰ κύματα, ποῖος θὰ τολμήσῃ νὰ εἰπῇ ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ διόρθωσιν καὶ θεραπείαν καὶ συνεχῆ ἐπαγρύπνησιν;

Ἔλα λοιπὸν διὰ νὰ θεραπευθῆς μαζί με τὸν διδάσκαλόν σου. Ἐάν δὲ εἶσαι ὑγιής καὶ πάλιν νὰ ἔλθῃς διὰ νὰ γίνῃς πῶς ὑγιής. Διότι ὁ λόγος καὶ αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἀσθενεῖς τοὺς θεραπεύει ἀπὸ τὰς ἀσθενείας καὶ τοὺς ὑγιεῖς τοὺς καθιστᾷ περισσότερον ὑγιεῖς, διότι καὶ διορθώνει ἐκεῖνα ποὺ ἐγένοντο καὶ προφυλάσσει ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἀκόμη δὲν συνέβησαν. Ἐάν δὲ δὲν ἔχεις αὐτὸ τὸ ἀμάρτημα, ἔχεις ὅμως κάποιον ἄλλο· «Τίς γὰρ καυχῆσεται ἀγνήν ἔχειν καρδίαν; **D** ἢ τίς παρησιάζεται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἀμαρτίας (Παροιμ. 20, 9).

Λοιπὸν νὰ μὴ ἐντραπίῃς νὰ ἔλθῃς ἐπειδὴ ἀμάρτησας, ἀλλὰ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς νὰ ἔλθῃς. Διότι κανεὶς δὲν λέγει· Ἐπειδὴ ἔχω πληγὴν δὲν ἐπιζητῶ τὸν ἰατρὸν καὶ οὔτε δέχομαι φάρμακον, ἀλλὰ ἀκριβῶς δι' αὐτὸ τοῦτο κατ' ἐξοκὴν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπιζητοῦμεν καὶ τοὺς ἰατροὺς καὶ τὴν διὰ φαρμάκων θεραπείαν.

Γνωρίζομεν καὶ ἡμεῖς νὰ συγχωροῦμεν καθ' ὅσον καὶ οἱ ἴδιοι εἴμεθα ὑπεύθυνοι δι' ἄλλα ἀμαρτήματα. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς δὲν ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ἀγγέλους ὡς διδασκάλους, οὔτε τὸν Γαβριὴλ κατεβίβασεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διὰ νὰ διευθύνῃ τὰ πρόβατά του, ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸ ποιμνιον ἀφοῦ ἔλαθεν ἔκαμεν ποιμένας, **E** ἀπὸ τὰ ἴδια πρόβατα ἔκαμε τὸν ποιμναρχὴν διὰ νὰ εἶναι συγχωρητικὸς εἰς τοὺς ἀρχομένους καὶ ἀντιλαμβανόμενος τὴν ἰδικὴν του ἀδυναμίαν νὰ μὴ φέρεται ἀλαζονικῶς πρὸς τοὺς ποιμενομένους, ἀλλὰ νὰ ἔχη τὴν ἀνάγκη τῆς συνειδήσεώς του ὡς καλινὸν καὶ ἀφορμὴν διὰ ταπεινοφροσύνην.

Καὶ ὅτι δὲν εἶναι σκέψεις ἰδικαί μου αὐτὰ ποὺ λέγω, ἀκουσε τὸν Παῦλον ποὺ γράφει καὶ ἐξετάζει βαθεύτερα αὐτά. Διότι γράφων πρὸς τοὺς Ἑβραίους ἔτσι λέγει· «Πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος, ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται, ὥστε προσφέρειν δῶρα καὶ θυσίας, μετριοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περικεταὶ ἀσθένειαν· καὶ διὰ ταύτην ὀφείλει, καθὼς περὶ τοῦ λαοῦ, οὕτω καὶ περὶ θαντοῦ προσφέρειν ὑπὲρ ἀμαρτιῶν» (Ἑβρ. 5, 1-3).

326 **A** Εἶδες πῶς πολὺ καλὰ μάς εἶπε τὴν αἰτίαν διὰ τὴν

ὁμοίαν οὔτε ἀγγελοὶ οὔτε ἀρχάγγελοι, ἀλλὰ ἄνθρωποι προφητοῦνται εἰς τὰς Ἐκκλησίας διὰ νὰ ἡμποροῦν νὰ συμπονῶσιν τοῖς ὁμοίους των καὶ νὰ ἔχουν τὴν συνείδησιν τῶν ἰδίων ἀμαρτημάτων ὡς τὴν μεγαλύτεραν διδασκαλίαν ταπεινοφροσύνης; Καθόσον καὶ αὐτός, λέγει, ὑπόκειται εἰς ἀσθένειαν καὶ ἔξ αἰτίας αὐτῆς ὀφείλει, ὅπως προσφέρῃ θυσίαν διὰ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ νὰ προσφέρῃ καὶ διὰ τὰς ἰδικὰς του.

Αὐτὸ λοιπὸν γίνεται καὶ τώρα, καθόσον παριστάμεθα ἐμῆς εἰς τὴν ἱερὰν αὐτὴν τράπεζαν καὶ προσφέρομεν τὴν φαιερὰν αὐτὴν θυσίαν καὶ ὅπως παρακαλοῦμεν νὰ συγχωρηθῶσιν τὰ ἀμαρτήματα τοῦ λαοῦ **B** ἔτσι παρακαλοῦμεν καὶ δι' ἑαυτὰ τὰ ἰδικὰ μας καὶ δεόμεθα καὶ ἱκετεύομεν καὶ ὑπὲρ ἄλλων προσφέρομεν τὴν θυσίαν.

3. Μὴ μοῦ παρουσιάσῃς τὸν πλεονέκτην καὶ τὸν κοιλιάδικον καὶ αὐτὸν ποὺ ἔχει προδώσει τὴν εὐγενῆ του καταγωγὴν εἰς τὴν πονηρίαν, ἀλλὰ αὐτὸν (τὸν Ἥλιον) καὶ τοὺς ἁμάρταν; με αὐτὸν ἀνθρώπους, αὐτοὺς ποὺ διατηροῦν τὸ πρωτόγονον καὶ δὲν ἔχουν καταστρέψει τὸν βασιλικὸν χαρακτήρα, καὶ τὸ νὰ γινώσκῃς τί εἶναι ἄνθρωπος. Διότι καὶ αὐτὸς ἦτο ἄνθρωπος καὶ ἐγεννήθη ἀπὸ γυναῖκα **C** καὶ ἀνετράφη με γάλα, καὶ κατώκησεν εἰς τὴν γῆν καὶ ἀνέπνευσεν ἀέρα καὶ ἄλλα εἶς; αὐτὸν ἦσαν ἴδια με ἡμᾶς, ἴδια τὰ τῆς φύσεως.

Και εἰδὴ ὅμως ἦτο ἐξαιρετικὴ ἡ θέλησίς του, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐξέλαμψε διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Καίτοι δὲν ἠπύρκατον εἰς αὐτὸν οὔτε κρήματα, οὔτε εἶχεν εὐγενῆ καταγωγὴν, οὔτε μεγάλην πατρίδα, οὔτε ἰκανότητα λόγου, οὔτε δύναντον μεγάλην εἰς τὰ λόγια, οὔτε κοπάδια ζώων, οὔτε πλοῦτος; εὐνοούχων, οὔτε οἰκίαν με χρυσοῦν ὄστρον, οὔτε ἐνδύματα μεταξωτά, οὔτε πολυτελῆ τράπεζαν, οὔτε κάτι ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ ποὺ φαίνονται εἰς τοὺς πολλοὺς ὅτι εἶναι ὄξια μακαρισμοῦ, ἀλλὰ κειρίστην πτωχείαν; διότι δὲν εἶχεν οὔτε τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, ἀλλὰ ἐπαιτούσε καὶ μάλιστα ἀπὸ κήραν γυναῖκα, **D** Σιδωνίαν, ἀπλώνων τὴν κείρα καὶ ζητῶν ἄρτον. Καὶ τὰ σπλάγιον ἦτο εἰς αὐτὸν οἶκος, τὸ δέρμα ἔνδυμα, ἡ γῆ τράπεζα, καὶ προγόνους εἶχεν ἀσήμους καὶ ἀγνώστους, καὶ πατρίδα χωρὶς ὄξια, καὶ ἡ ζωὴ του ἦτο πρωτόγονος.

Ὅμως ἴσποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν ἔγινεν ἐμπόδιον εἰς τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν διὰ νὰ διαπρέψῃ, ἀλλ' ἦτο καὶ πῶς πλοῦτος; ἀπὸ ὅλους τοὺς βασιλεῖς καὶ σοφώτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς φιλοσόφους καὶ τοὺς ρήτορας καὶ ἐνδοξότερος ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν τὰ βασιλικά στέμματα, καὶ περισσότερο εὐγενῆς τὴν καταγωγὴν ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν τὰς βασιλικὰς πόλεις, ὅσῃ εἶχε πατρίδα τὴν οἰκουμένην, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὴ ἦτο μικρὰ δι' αὐτὸν καὶ φωνάζει ὁ Παῦλος λέγων· **E** «Περιήλαθον

ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν· ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος» (Ἑβρ. 11, 37), καθόσον ἦτο πολίτης τῆς ἄνω πόλεως τῆς ὁποίας τεχνίτης καὶ δημιουργὸς εἶναι ὁ Θεός. Δι' αὐτὸ σοῦ παρουσιάζω πτωχὸν καὶ ἄξεστον νὰ διαπρέπῃ, διὰ νὰ μὴ ἔκῃς οὐδεμίαν πρόφασιν. Διότι ἐὰν μὲν σοῦ ἔφερα ὡς παράδειγμα πλούσιον καὶ σοφὸν θὰ ἤμποροῦσες νὰ εἰπῆς, ὅτι ἡ πτωχεύει καὶ ἡ ἀμάθεια μὲ ἐμποδίζουν νὰ γίνω τέτοιος· τῶρα ὅμως δὲν ἤμπορεῖς νὰ καταφύγῃς εἰς οὐδεμίαν τέτοιαν πρόφασιν, καθόσον καὶ πτωχὸς ἦτο ἐκεῖνος καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους πτωχότερος καὶ κατοικοῦσε εἰς τὴν ἔρημον καὶ δὲν εἶκεν εὐγενῆ καταγωγὴν, οὔτε φημισμένην πατρίδα καὶ οὔτε τίποτε ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα. **327** **A** Ἄλλ' ὅμως ἔλαμψε περισσότερο καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ τότε καὶ τῶρα καὶ ὅσην γῆν ἐπαθλέπει ὁ ἥλιος τόση εἶναι ἡ δόξα αὐτοῦ, ἂν καὶ ἔζησε πρὶν ἀπὸ τόσον χρονικὸν διάστημα.

Δὲν ἀπήλειψε τὸ μεγάλο χρονικὸν διάστημα τὴν μνήμην αὐτοῦ, καὶ πολὺ εὐλόγως. Διότι τοιαύτη εἶναι ἡ ἀρετὴ, εἶναι πρᾶγμα ἀθάνατον καὶ λάμπον περισσότερο ἀπὸ τὸν ἥλιον. Ἄλλ' ἐκεῖνο ποῦ εἶπα προηγουμένως (διότι δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμεν τὴν ὑπόθεσιν, ἐπειδὴ ἔχομεν ἀνοιχθῆ εἰς τὸ πέλαγος τῶν ἐγκωμίων τοῦ προφήτου) εἶναι ὅτι καὶ αὐτὸς ἀποδεικνύει αὐτὰ ποῦ ἔχουν λεχθῆ ἐπὶ τοῦ Μωϋσέως. Διότι ἐπειδὴ ἦτο φυσικὸν νὰ ὑπερηφανευθῆ αὐτὸς ἀπὸ τὰ κατορθώματα καὶ νὰ μὴ εἶναι εἰς τοὺς πολλοὺς συγκλητικὸς, πρόσεξε τί πράττει ὁ Θεός· ἀφήνει αὐτὸν νὰ γυμνωθῆ ἀπὸ τὴν χάριν αὐτοῦ, **B** ὥστε νὰ ἀποδειχθῆ ἡ ἀδυναμία του, μᾶλλον δὲ προηγουμένως νὰ φανερώσωμεν πῶς δὲν ἦτο πολὺ συγκλητικὸς.

Ὅταν ἔκλεισε τοὺς οὐρανοὺς διὰ νὰ μὴ βρέχῃ καὶ ἔκαμε τὴν γῆν ἄγονον, καὶ ἐπέλαθε πείνα, πείνα πολὺ ὀδυνηρῆ, καὶ ἐστέρευαν αἱ πηγαὶ καὶ ἐξηράνθησαν τὰ χόρτα ὅλα καὶ ἐστέγνωσαν οἱ ποταμοὶ καὶ ἦτο φοβερὰ ἡ ὄψις τῆς γῆς προδικάζουσα θάνατον καὶ ἦλθεν ἡ πείνα καὶ κατέτρωγε τὰ πάντα, ἐπιφέρουσα τὸν χειρίστον θάνατον, οὔτε τότε δὲν ἐλύγισεν, ἀλλὰ ἔφυγε καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους ἐγκαταλείψας εἰς τὴν σκληρὰν αὐτὴν καταστροφὴν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων. Ἄλλ' ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς καὶ ἡ ἀνέκφραστος ἀγαθότης **C** δὲν ἠνέχετο τὴν αὐστηρότητα αὐτῆν, καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς δὲν ἤθελε νὰ παρακαλέσῃ τὸν Θεὸν μόνος τοῦ διὰ νὰ ἔξαλείψῃ τὸ κακόν, ὁ δὲ Θεὸς πάλιν χωρὶς ἐκεῖνον δὲν ἤθελε νὰ κάμῃ αὐτό, δὲς τί γίνεται πρῶτα τὸ ἀνακοινῶναι εἰς αὐτὸν καὶ μετὰ ἀφήνει τὴν βροχὴν. Εἶδες καὶ εἰς αὐτὸ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν τιμὴν ποῦ ἔκαμε εἰς τὸν ἄγιον. Διότι δὲν ἀφήκε πῶς μυστιὰ

τὰ καλινὰ τῆς βροχῆς, ἕως οἴτου συνωμίλησε μὲ αὐτὸν καὶ εἶπεν ἐκεῖνο ποῦ ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν νὰ ἀναγγεῖλῃ τὴν μελλοντικὴν ἀφθονίαν τῶν ἀγαθῶν.

Ἐπειδὴ δι' αὐτοῦ τὰ κακὰ ἐγένοντο **D** ἠθέλησεν ὁ Θεός, νὰ κάμῃ αὐτὸν καὶ ἀγγελιαφόρον τῶν καλῶν· καὶ ἀφοῦ τὸν κατεβίβασεν ἀπὸ τοῦ ὄρους τὸν ἀπέστειλε νὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς ἅλην τὴν γῆν ἐκείνην τὴν πτώσιν τῶν βροχῶν καὶ τὸ τέλος τῆς πείνης. Ὅταν ὅμως κατῆλθεν ἡ βροχὴ καὶ ἐπανῆλθεν εἰς ὀλίγον χρονικὸν διάστημα ἡ ἀφθονία, ἀφοῦ συνεχέντριψε τοὺς ἱερεῖς τοῦ Βααλ τοὺς τετρακοσίους καὶ τοὺς τετρακοσίους ὀδοθήκοντα τοὺς κατέσφαξε, καὶ ἔρρευσεν χεῖμαρρος αἱμάτων.

4. Λοιπὸν τί σχέσιν ἔχουν αὐτὰ πρὸς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν; Μὴ ἀνησυχῆς, ἀγαπητέ, διότι τῶρα θὰ ἀποτελεῖσαι αὐτὰ ποῦ ἔχω εἰπῆ. Διότι ἐπειδὴ ἔφερε κάτω ἐκείνην τὴν φωτιάν, καὶ ἐκέρδισε τὴν νίκην, καὶ ἔσφησε τὸ λαμπρὸν ἱμάσιον, **E** καὶ διέπραξε τὴν σφαγὴν τῶν ἱερέων, ἀπερακρόντητο καίριον καὶ ἐσκέπτετο ὑπερηφάνως δι' αὐτὰ ποῦ συνέθησαν. Κατόπιν διεμήνυσε πρὸς αὐτὸν ἡ γυναῖκα τοῦ Ἀχαάθ, ποῦ ἦτον πόρνη ποταπὴ καὶ περιφρονημένη, νὰ τοῦ εἰποῦν· «Τάδε ποιήσεις μοι οἱ Θεοί, καὶ τάδε προσθείσῃς, ἔάν μὴ θῷ τὴν ψυχὴν σου αὐριον ὡς ἐνός τῶν ἱερέων τούτων. Καὶ ἐφοβήθη, καὶ ἔφυγεν ὁδὸν ἡμερῶν τεσσαράκοντα» (Γ' Βασιλ. 19, 2-3).

Τί λοιπὸν; Ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἡ οὐρανομήκης, αὐτὸς ποῦ ἦταν ὑπέρτερος ὅλου τοῦ κόσμου, αὐτὸς ποῦ περιεφρόνησε τόσην πείναν καὶ ἐπανεστάτησεν ἐναντίον τόσον τυραννικοῦ βασιλέως, αὐτὸς ποῦ ἔκλεισε καὶ ἤνοιξε τὸν οὐρανόν, αὐτὸς ποῦ ἔφερεν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν τὴν μίαν φορὰν βροχὴν, τὴν ἅλην φωτιάν, αὐτὸς ποῦ περιεφρόνησε τὰς ἀνάγκας τῆς φύσεως, **328** **A** αὐτὸς ποῦ δὲν ἐφοβεῖτο, αὐτὸς ποῦ παντοῦ εἶχε θάρρος, αὐτὸς διὰ μίαν, μετὰ ἀπὸ τόσον κατορθώματα, μετὰ ἀπὸ τόσον θάρρος δὲν ἀντεξεν εἰς τὴν διὰ λόγων ἀπειλὴν μιᾶς πόρνης, ἀλλὰ τὰ ἐγκαταλείπει ὅλα καὶ γίνεται φυγὰς καὶ ἐλθμισίας καὶ φεύγει κρυφὰ εἰς τὴν ἔρημον καὶ βαδίζει ὁδὸν τεσσαράκοντα ἡμερῶν. Ἀρά γε ποῖα ἦτο ἡ αἰτία;

Ἐγύμνωσεν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν χάριν του καὶ ἐφάνη ἡ ἀδυναμία τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἔδειξε τὸν προφήτην, ἔδειξε καὶ τὸν ἄνθρωπον, διὰ νὰ μάθουν ὅτι καὶ ἐκεῖνα ποῦ ἔγενοντο τότε ἦσαν ἔργον τῆς χάριτος. Τὰ ἐπραττε δὲ αὐτὸ διὰ νὰ τὸν κάμῃ ἐπεικῆ εἰς τοὺς πολλοὺς **B** καὶ τὸν ἐγωισμὸν ποῦ εἶκεν ἐξ αἰτίας τῶν κατορθωμάτων νὰ λιγροστεύσῃ

(M) Ἀναφέρεται εἰς τὴν Ἰαζάβελ (Γ' Βασιλ. 19, 2-3).

καὶ νὰ σπαρτήσῃ. Διὰ τὸ ὅτι ἐσκέπτετο καὶ ἐφαντάζετο διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ μεγάλα πράγματα καὶ περιεφρόνει ὄλους τοὺς ἄλλους, αὐτὸν τὸν Ἰδιον θὰ σοῦ φέρω ὡς μάρτυρα. Ὄταν ἦλθε πρὸς αὐτὸν ὁ Θεὸς καὶ ἠρώτα τὴν αἰτίαν τῆς εἰς αὐτὸν τὸν τόπον παραμονῆς λέγων· «Τί σοι ὤδε, Ἥλια;» καὶ «τί σοι ὤδε;» (Γ' Βασ. 19, 13) τὸν ἠρώτα ὅχι ἐπειδὴ ἤθελε νὰ μάθῃ, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἀποκαλύψῃ εἰς ἡμᾶς τὰ κρύφια τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Διότι καὶ τὴν Χανααναίαν ὁ Χριστὸς διὰ τὴν ἠρώτα, τὴν ἠρώτα ὅχι διὰ νὰ μάθῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ διδάξῃ εἰς ἡμᾶς τὸν θησαυρὸν τῆς πίστεως ὃ ὁποῖος ὑπῆρχεν εἰς αὐτήν.

Ἐρωτᾷ λοιπὸν αὐτὸν, διὰ ποῖον λόγον ἔχει φθάσει ἐδῶ τόσον μακριὰ **C** καὶ διατί ἐγκατέλειπε πόλεις καὶ πλῆθη καὶ ἀγαπᾷ τὴν ἔρημον, ὅχι διὰ νὰ μάθῃ αὐτὸς (διατί νὰ ἐρωτᾷ διὰ τῆς ἀπαντήσεως ἐκείνου τὰ κρύφια τῆς ψυχῆς του καὶ αὐτὸς ποῦ γνωρίζει τὰ πάντα:), ἀλλὰ διὰ νὰ διδάξῃ εἰς ἡμᾶς ὅτι εὐλόγως ἀφήκεν αὐτὸν νὰ διαταραχθῇ ἀπὸ τὸν φόβον καὶ νὰ ἐμπέσῃ εἰς τὴν δειλίαν. Τὸν ἀφῆσε, δὲν τὸν ὠθήσε· τοῦ τὸ ἐπέτρεψε, δὲν τὸ ἐνήργησεν, ἀλλὰ τὸν ἐγύμνωσε μόνον, καὶ ἐφανερῶθη ἡ ἀδυναμία του. Ὄταν τοῦ εἶπεν ὁ Θεός· «Τί σοι ὤδε Ἥλια» ὡς ἀκούσαμεν εἰ εἶπεν αὐτὸς· «Τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν καὶ τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν· κἀγὼ ὑπελείφθην μόνος, καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχὴν μου» (Γ' Βασ. 19, 14). Βλέπεις ὅτι ἐνόμιζεν ὅτι εἶκον ἀπολεσθῆ ὄλοι καὶ ὅτι μόνον αὐτὸς ἔχει ἀπομείνει καὶ οὐδεὶς ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸν, πράγμα ποῦ ἠδύνατο νὰ τὸν φέρῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὴν ἀλαζονείαν. **D** Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ Θεὸς διὰ νὰ τοῦ βγάλῃ τὴν πεπλανημένην αὐτὴν σκέψιν λέγει· «Κατέλιπον ἑμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἀνδρας, στίπνες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῷ Βάαλ» (Γ' Βασ. 19, 18).

Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ διὰ τὴν ἐπέφερε τὴν ζηρᾶσιαν, δὲν ἐκάμφθη ἀλλ' ἐσυνέκλιε τὴν τιμωρίαν καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἐφαντάζετο μεγάλα πράγματα, ὡσὰν νὰ ἦτο μόνον αὐτὸς εἰς τὴν γῆν ὁ θεοσεβῆς, ἀφήγει αὐτὸν νὰ ἀνιληφθῆ τὴν ἰδίαν ἀδυναμίαν πληροφορῶν αὐτὸν περὶ τοῦ πλῆθους ποῦ διεσώθη, καὶ διὰ τῶν δύο τούτων ταπεινώνει τὴν σκέψιν αὐτοῦ καὶ τὸν πείθει νὰ εἶναι ταπεινός, καὶ νὰ εἶναι συγκιωρητικός, καὶ νὰ συνδυάζῃ τὸν ζῆλον του μὲ τὴν φιλανθρωπίαν. **E**

5. Ἄν δὲ ἐπιθυμῆς νὰ ἴδῃς τὰ ἴδια εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην πάλιν θὰ προσπαθήσω νὰ σοῦ φέρω ὡς παράδειγμα ἀπὸ τοὺς ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἀνδρας, τοὺς κορυφαίους, τοὺς ἡγέτους, τὰ φρούρια καὶ τοὺς πρώτους. Ὡς τέτοιους δέ, ὅπως διὰ τὴν Παλαιὰν χαρακτηρίζουν τὸν Μωϋσῆν καὶ τὸν Ἥλιαν, εἶσι διὰ τὴν Καινὴν Διαθήκην τὸν Παῦλον καὶ τὸν Πέτρον. Διότι ὅπως ἀκριβῶς κάθε ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς, τοὺς δύο, ὁ μὲν

ἓνας ἀπὸ ἓνα Αἰγύπτιον, ὁ δὲ ἄλλος ἀπὸ ἀπειλὴν μιᾶς πόρνης ἐφοβήθησαν καὶ ἔφυγον. εἶσι λοιπὸν καὶ ὁ Πέτρος, ἡ Βάσις, ὁ θεμέλιος, ὁ στυλοῦς, μετὰ τῆς τόσας ἐντολαίς, μετὰ τὰ τόσα θαύματα, μετὰ τὴν τόσην φιλοσοφίαν, δὲν ἐφοβήθη οὔτε κάποιαν θκαιοῖσσαν, οὔτε κάποιον ἄνδρα, ἀλλὰ τὴν ἀπειλὴν κόρης θυραγοῦ· **329 A** καὶ αὐτὸ ἦτο ἀπὸ τὸ προηγούμενον πολὺ κειρότερον. Διότι αὐτοὶ μὲν ἐφοβήθησαν καὶ ἔφυγον μόνον, αὐτὸς δὲ ὑπέπεσε καὶ εἰς παράπτωμα ἀθλῶτατον, πράγμα ποῦ ὄλοι τὸ γνωρίζουν. Διότι διὰ τὴν ἐγυμνώθη ἀπὸ τὴν κόριν τοῦ Θεοῦ ἐφάνη καὶ ἡ ἀδυναμία αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἐγκατελείφθη ἀπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ Θεοῦ.

Ἄφηκε δὲ αὐτὸν ὁ Θεὸς νὰ πέσῃ, διότι ἐπρόκειτο νὰ κἀμῃ καὶ αὐτὸν ἄρχοντα ἄλλης τῆς οἰκουμένης, ὡστε ἐνθυμιώμενος τὰ παραπτώματα τὰ ἰδικά του, νὰ συγκωρῆ αὐτοῦ καὶ ἁμαρτάνουεν. Καὶ ὅτι δὲν εἶναι σκέψεις ἰδικαί μου αὐτά, ἀκούσε αὐτὸν τὸν Ἰδιον τὸν Χριστὸν ποῦ λέγει· «Σήμερον, Σήμερον, ποσάκις ἐζήτησεν ὁ Σατανᾶς σινδισαί σε ὡς τὸν σίτον· κἀγὼ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου. **B** Καὶ ποῦ ποτε ἐπιστρέψας, στηρίξον τοὺς ἀδελφοὺς σου» (Λουκ. 22, 31). Δὲς μου αὐτὴν τὴν ἀμοιβὴν διὰ τὴν πρὸς σὲ βοήθειαν· διότι εἰν δὲν ἀπελάμβανες τῆς ἰδικῆς μου προνοίας, δὲν θὰ ἠδύνασο μόνος νὰ ὑποφέρῃς τὴν ἐπίθεσιν ἐκείνου. Ἄφοῦ λοιπὸν ἐννοήσῃς τὰ ἰδικά σου νὰ γίνῃς καὶ εἰς τοὺς ἄλλους συγκωρητικός, διότι τὸ «στηρίξον» αὐτὸ ἀκριβῶς ὑποδηλοῖ τὴν ἐπεικειάς νὰ στηρίξῃς αὐτοὺς ποῦ κλονίζονται, ἀπλάντων τὴν κεῖρα σου, καὶ ἐπιδεικνύων πολλὴν φιλανθρωπίαν.

Καὶ ὁ Παῦλος ποῦ ἦτο τολμηρότερος ἀπὸ λέοντα, ἡ ἀκατάβλητος ψυχὴ, τὸ ἴδιον ἔπαθε. Καὶ δὲς πῶς δεικνύει συνεκῶς τὸν ἑαυτὸν του νὰ ἔχῃ ἀνάγκην ἀπὸ τὰ φάρμακα τῆς ταπεινοφρασύνης. Γράφων πρὸς τοὺς Κορινθίους λέγει· **C** «Ὁ θελῶ δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, περὶ τῆς θλίψεως ἡμῶν τῆς γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ Ἀσίᾳ ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐβαρῆθημεν ὑπὲρ δόνησιν· ἀλλ' αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ᾖμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ ἐγειρόντι τοὺς νεκρούς, ὅς ἐκ τῆλικούτων θανάτων ἐρρύσατο ἡμᾶς. Ἠλπικαμεν δὲ ὅτι καὶ ρύσεται» (Β' Κορ. 1, 8-11). Ἐχομεν ἀπογοητευθῆ, λέγει, δὲν ἐλπίζομεν νῆ ζήσομεν καὶ ἐσκέφθημεν ὅτι θὰ ἀποθάνομεν ὅπως ὀδηγοῖτε, διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν». Αὐτὸ μᾶς ἀπήντησαν τὰ πράγματα, ὅτι θὰ καταστραφοῖμεν ὅπως ὀδηγοῖτε. Διὰ ποῖον λόγον ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς νὰ φθάσωμεν εἰς τόσον μεγάλους κινδύνους; Διὰ νὰ μὴ ἔχομεν βεβαιώματα εἰς τοὺς ἑαυτοὺς μας λέγει.

Δ ἄλλὰ εἰς τὸν Θεὸν ὁ ὁποῖος ἀνασταίνει τοὺς νεκρούς. Αὐτὸ ποῦ λέγει ἔχει αὐτὴν τὴν ἔννοιαν διὰ νὰ μὴ καυχήμεθα διὰ νὰ μὴ ὑπερηφανευώμεθα ἀλαζονικῶς διὰ τὰ κατορθώματά μας αὐτὸ ποῦ τὸ λέγει σαφέστερον καθὼς συνεχίζει, γράφων οὕτως ἐπειδὴ λοιπὸν ἀνέφερε τὴν ἀρπαγὴν εἰς τὸν οὐρανόν, τὴν εἴσοδον εἰς τὸν παράδεισον, τὴν συμμετοχὴν εἰς τὰ ἀπόρρητα ἐκεῖνα λόγια συνεπέρανεν· «Καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος Σατάν, ἵνα μὲ κολαφίσῃ» (Β' Κορ. 12, 7)· ἐννοεῖ ἐδῶ αὐτοὺς ποῦ τὸν ἔβλιβον καὶ τὸν παρηνώχλουν καὶ τὸν ἔβαλαν εἰς φυλακὴν, διότι κάθε ἓνα ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ὀνομάζει Σατανᾶν. Μοῦ παρεκωρήθη δὲ νὰ ὑπομένω τοὺς πειρασμοὺς Ε' διὰ νὰ περιορίζεται ὁ ἐγωϊσμός καὶ διὰ νὰ μάθω νὰ εἶμαι ταπεινός. Δι' αὐτὸ λοιπὸν ἐνῶ παρεκάλεσα τὸν Θεὸν δὲν ἐπέτυχον νὰ λάβω τὸ ζητηθέν, ἀλλὰ παρέμενον συνεχῶς ὑποφέρων καὶ ἔχων ὡς φάρμακον ταπεινοφροσύνης τὴν θλίβην.

Διότι αὐτὸς ποῦ ἐκάθητο εἰς τοὺς πόδας τοῦ Γαμαλιήλ¹⁹ καὶ ποῦ ἔζη σύμφωνα μὲ τοὺς πατρικοὺς νόμους, αὐτὸς ποῦ ἦτο ζηλωτὴς τῶν πατρικῶν παραδόσεων, αὐτὸς ποῦ ἀνεγίνωσκε καθημερινῶς τοὺς προφήτας, αὐτὸς ποῦ ἀνειράφη μὲ τὸν νόμον, αὐτὸς δταν ἦλθεν ὁ Χριστὸς καὶ ἔκαμε θαύματα καὶ ἐδίδασκεν αὐτὰ ³³⁰ **Α** καὶ παρέθετε καὶ ἐρμήνευε τὰς Γραφάς, δὲν τὸν ἐδέχθη, ἀλλὰ καὶ δταν ἐσταυρώθη καὶ ἀνεσιγήθη τὸ κατεδίωκε καὶ μὲ χίλια χέρια ἔρριπτε ἐναντίον τοῦ μαθητοῦ ἐκείνου καὶ κατεπόλεμε τὰς ἐκκλησίας καὶ ἦτο ἀγρύτερος καὶ ἀπὸ λύκον καὶ ἔως δτου ἔλαμψεν τὸ φῶς ἀπὸ ἐπάνω καὶ ἠκούσθη φωνὴ ποῦ τὸν ᾠδήγησεν εἰς τὴν ἀλήθειαν, μόνος του δὲν ἠδυνήθη νὰ γνωρίσῃ τὸ ὀρθόν. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς συνεχῶς εἰς τὰς ἐπιστολάς του αὐτὰ ἀναφέρει ἐντιρεπόμενος δι' ὅσα ἔγιναν. Γράφων εἰς τὸν Τιμόθεον ἔλεγε· «Χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με Χριστῷ, ὅτι πιστὸν με ἠγήσατο θέμενος εἰς διακονίαν, τὸν πρότερον ὄντα βλάσφημον καὶ δούκτην καὶ ὑβριστήν· **Β** ἄλλ' ἠλεήθη, ὅτι ἔ-

19. Μέγας πατριάρχης νομοδιδάκκαλος τῶν ἀρχῶν τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς. Ἦτο μέλος τοῦ Μεγάλου Συνεδρίου. Ἐπὶρξεν διδάσκαλος τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Ἦτο ὑποστηρικτὴς τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Κατὰ τὴν δέσφν τῶν ἀποστόλων ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου συνέστησεν τὴν ἀπελευθέρωσίν των, ἣ ὁποία καὶ ἐγένετο. Τὸ γεγονός τοῦτο συνετέλεσεν ὅσα νὰ νομισθῇ ὑπὸ τῆς μεταγενεστέρης χριστιανικῆς παραδόσεως ὡς κρυπτοχριστιανὸς βαπτισθεὶς ὑπὸ τῶν Πέτρου καὶ Παύλου, ἀναγραφόμενος μάλιστα εἰς πολλὰ μακτυρολόγια ὡς μάρτυρ. Κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν ἡμερολόγιον, ἐορτάζεται τὴν 3ην Ἀυγούστου ἡ ἀνακαμίδη τῶν λειψάνων αὐτοῦ καὶ τοῦ Στεφάνου.

γνωῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ» (Α' Τιμ. 1, 12-13). Καὶ πάλιν· «Διὰ τοῦτο ἠλεήθη, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρώτῳ ἐνδειξῆται ὁ Θεὸς τὴν πᾶσαν μακροθυμίαν πρὸς ὑποτόπωσιν τῶν μελλόντων ἠνωτεῦειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον» (Α' Τιμ. 1, 16). Καὶ πρὸς τοὺς Κορινθίους πάλιν γράφων ἔλεγε· «Ὅς οὐκ εἶμι ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, ὅτι ἐδίωξα τὴν Ἐκκλησίαν» (Α' Κορ. 15, 9).

Β. Ὅλα δὲ αὐτὰ ἐγένοντο καὶ ἄφηγεν αὐτοὺς γυμνοὺς ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν χάριν του, ὥστε, δταν μάθουν τὴν ἀδυναμίαν τὴν ἰδικὴν των **С** καὶ ὅτι τίποτε δὲν εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποῦ δὲν ἔχει τὴν ἀνωθεν βοήθειαν, δταν ἀνεβοῦν εἰς τὸν δικαστικὸν θρόνον καὶ δταν γίνουν ἡγέται καὶ ἄρχοντες, νὰ ἐπιδείξουν μεγάλην φιλανθρωπίαν, πολλὴν συγκατάθεσιν καὶ πολλὴν ἐπιείκειαν εἰς τοὺς ἀρχομένους. Διὰ τοῦτο καὶ γράφων πρὸς τοὺς Γαλάτας ἔλεγεν· «Ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῇ ἄνθρωπος ἐν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ κητυρίζετε τὸν τοιοῦτον, σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῆς» (Γαλ. 6, 1).

Ἄφου λοιπὸν τὰ γνωρίζομεν αὐτὰ καὶ αὐτοὺς ποῦ παρεκτρέπονται ὡς συγκρατῶμεν καὶ εἰς τοὺς ἀμαρτάνοντας ὡς εἴμαστε συγχωρητικοὶ καὶ ὡς ἐπιδειξώμεν μεγάλην φιλανθρωπίαν, συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ συχωρηθῶμεν καὶ ἡμεῖς δι' ὅσας ἀμαρτίας πράττομεν **Δ** διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ μετὰ τοῦ ὁποῖου ἡ δόξα ἀνήκει εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.